P 365 (4)

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

SZAKKÖNYVTÁR OSZK

SZEMLE

TARTALOM

Faragó Lászlóné: A Könyvtári Minerva megjelenése elé 77-83. p.

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT továbbképző konferenciái 85-91.p.

A reprográfiai irodalom uj magyar bibliográfiája 95-96. p.

Szente Ferenc: Kis lélekszámu falusi települések könyvtári ellátottsága és a fejlesztés lehetőségei 97-115. p.

Bánlaky Éva: Egy uj kiadványról és a nyomában keletkező gondolatokról 117-122. p.

Darabos Pálné - Sasvári Györgyné: Kétezer müszaki könyv igénybevétele a kölcsönzés tükrében 125-135. p.

V. Busa Margit: A XVIII-XIX. századi magyar hirlapok és folyóiratok mellékleteinek tudományos és müvészettörténeti forrásértéke 137-144. p.

Tudományos és müszaki dokumentációs központok szervezése UNESCO támogatással 145-148.p.

Ismertetések: Lengyel szerző uj osztályozási kézikönyve - A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának 1963-1964. évi kiadványai - A nemzetközi kartográfiai bibliográfiáról - Szeged felszabadulásának bibliográfiája - Vas megye sajtótörténeti bibliográfiája - Bibliográfiai vállalkozások kereskedelmi jelleggel 151-177. p.

Müszaki haladás: "INFORGA 1965" - Napirenden a Kongresszusi Könyvtár gépesitése - Három amerikai orvosi könyvtár egy számitógép-hálózatban - A Library Technology Project öt éve - Bóday Pál: Katalóguscédulák előállitása xerox-offset eljárással - Kecskeméti István: Korszerü cédulasokszorositási eljárás az Országos Széchényi Könyvtár hanglemezkatalógusának szolgálatában 178-202. p.

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT 1965. évi kiadványai 203-204.p.

1965 KIADJA A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT 2-3

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

SZEMLE

KIADJA

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

11. évfolyam 1965 2-3.szám.

Faragó Lászlóné

A KÖNYVTÁRI MINERVA MEGJELENÉSE ELÉ

A "Könyvtári Minerva" munkálatai lassan befejezéshez közelednek. Ugy véljük nem érdektelen a megjelenés előtt néhány mühelytitkot felfedni és előzetesen bemutatni a kiadványt.

A szerkesztés történetét rövidre fogjuk: 1962 végét, 1963 elejét talán az álmodozások korának nevezhetjük: ekkor születtek meg az első elképzelések, tervek. Többszöri vita és átdolgozás után lassanként megszilárdultak a formák, keretek. Az OKDT áldozatkészségével megteremtődött az anyagi alap, a KMK pedig vállalta a szülők szép, de nehéz feladatát. 1963. nyarán már a könyvtárosok nagy száma vállalkozott a szerkesztés, anyaggyüjtés, szöveges részek elkészitésének aprómunkával járó, egyáltalán nem mutatós és nem illően honorált feladataira.

A munka egyik legfontosabb állomása az adatgyüjtő lapok megszerkesztése volt. Szerettük volna, hogy minden lényeges könyvtári funkcióra vonatkozó kérdésre válaszoljon kiadványunk, de ugyanakkor a könyvtárakat nem akartuk megterhelni sok kérdéssel, ügyelnünk kellett arra is, hogy gyorsan változó adatokkal ne dolgozzunk, mert a kiadványt előreláthatólag pár évig

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nem váltja fel a következő. Igy alakult ki az adatok köre. Ezzel egyidejüleg merült fel, hogy nem lehet minden könyvtárról sematikusan egyforma adatokat közölni a következő okokból:

- a könyvtárak differenciáltsága, nagysága, funkció stb. szerint nem teszi lehetővé, hogy minden feltett kérdésre egyenként választ tudjanak adni.
- a kiadvány terjedelme is korlátot szab az adatközlések mennyiségének
- a könyvtáraknak a társadalomban betöltött szerepe differenciált adatközlést igényelt.

Bővebb adatokat közöltünk azokról a könyvtárakról, amelyek helyi hatókörükön tul nyujtanak szolgáltatásokat, vagy történetileg kialakult gyüjtőkörrel rendelkeznek és egyedi funkciókat töltenek be. (1. sz. ábra)

1782

BELKERESKEDELMI KUTATÓ INTÉZET SZAKKÖNYVTÁRA

B u d a p e s t, V.Vigadó u.6. Tel.:185-940

JELLEG	HÁLÓZATI KÖZPONT ALKÖZPONT	NYELVÁNCS	HELYBEN OLVASÁS	KÖLCSÖNZÉS	REFERENSZ
szak	—	—	+	+	+

KÓDJEL
B 111

BETŰRENDES KATALÓGUS	SZAK-KATALÓGUS	TÁRGYSZÓ KATALÓGUS	EGYÉB KATALÓGUS	LEOLVASÓ	LABORATÓRIUM	SOKSZOROSÍTÁS
+	ETO	—	—	—	—	—

A l a p i t v a: 1959. F ő h a t ó s á g: Belker.Min. G y ü j t ő k ö r: Belkereskedelem szakirodalma,kapcsolódó statisztikai és közgazdasági szakirodalom. I g é n y b e v é t e l: Az Intézet,a Belkereskedelmi Minisztérium és a kereskedelmi hálózat dolgozói,valamint a Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatói és a társintézetek használhatják. O l v a s ó t e r e m: Helybenolvasási lehetőség a könyvtár helyiségében. T á j é k o z t a t á s: A könyvtár gyüjtőkörének megfelelő szakterületeken gyorsbibliográfiák készitése,témafigyelés.Az Intézetben a könyvtártól függetlenül dokumentációs munka is folyik. Á l l o m á n y: 7000 köt. könyv; 1000 köt.folyóirat.Currens folyóiratok száma: 194, ebből külföldi 98. V e z e t ő: Hoványi János. I r o d a l o m: b./ Magyar belkereskedelmi szakbibliográfia(két évenként). Uj Szerzemények Jegyzéke(évente kétszer).

609

1. ábra

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Itt jegyezzük meg, hogy ezeknél a könyvtáraknál a legjellemzőbb, főbb adatokat kiemelten un. "rácsos" szerkezetben adtuk meg. Ahol a kiemelt adatokról bővebbet tudtunk közölni, ott a szöveges részben erre visszatértünk. Pl. kiemelten jelöltük, hogy a könyvtár rendelkezik egyéb katalógussal, ha erre vonatkozóan azonban többet is tudtunk, akkor a szövegben egyenként felsoroltuk az egyéb katalógusokat.

Felsorolásra kerültek kevesebb adattal az egy hálózathoz tartozó azonos funkciókat betöltő könyvtárak, vagy a fentebb leirt kritériumoknak nem megfelelő könyvtárak, tanszéki könyvtárak (2. sz. ábra)

1601

INDOEURÓPAI NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉK KÖNYVTÁRA

B u d a p e s t, V.Pesti Barnabás u.1. B 2/55

1873 Egyet.k. 3400 köt.könyv és folyóirat, 600 egyéb egység.

1602

IRODALOMTÖRTÉNETI TANSZÉKEK KÖNYVTÁRA

B u d a p e s t, V.Pesti Barnabás u.1. Tel.:180-960

Jellege	Hálózati központi alközpont	Nyilvános	Helyben olvasás	Kölcsönzés	Másolás
egyet.k.	—	+	+	+	+

Könyvtár
B 2/60

Betűrendes katalógus	Szak-katalógus	Tárgyszó katalógus	Egyéb katalógus	Lelőhely	Lelőhelyjelzés	Gyűjteményszám
+	—	—	+	—	—	—

P ő h a t ó s á g: Ltk. G y ü j t ő k ö r: Magyar szépirodalom és irodalomtudomány,világirodalom magyar forditásban. I g é n y b e v é t e l: A kar oktatói és hallgatói részére. O l v a s ó t e r e m: 50 férőhely. E g y é b k a t a l ó g u s o k: irodalomtudományi keresztkatalógus. Á l l o m á n y: 27 500 köt. könyv és folyóirat.Kurrens folyóiratok száma: 94,ebből külföldi 21. V e z e t ő: Kovács Józsefné,dolgozók száma: 2.

1603

KINAI ÉS KELET-ÁZSIAI INTÉZET KÖNYVTÁRA

B u d a p e s t, V.Pesti Barnabás u.1. B 2/56

1925 Egyet.k. 2700 köt.könyv és folyóirat.

551

2. ábra

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Tábl zatos közlésre kerültek a községi könyvtárak és még néhány más típusu könyvtár (3. sz. ábra.)

ORÓSHÁZI JÁRÁS

1425

JÁRÁSI KÖNYVTÁR

O r o s h á z a

1949 J.közm. 18 700 köt.könyv és folyóirat. V e z e t ő: Szeszták András,dolgozók száma: 4. Gyermekkönyvtári részleg. Fiókkönyvtárak száma: 12.

SOR-SZÁM	KÖZSÉG NEVE	ALAPÍTÁS ÉV	ÁLLOMÁNY (KÖTET KÖNYV)	KÖNYVTÁROS NEVE	BÓKÖNYVTÁRAK, ILLETVE KÖNYV-KÖLCSÖNZŐK SZÁMA
1	Békéssámson	1949	3300	——	1
2	Csanádpalota	1949	4600	Szeszták Andrásné	1
3	Csorvás	1949	5900	Kaczoch Ferencné	3
4	Gádoros	1947	5500	Molnár János	2
5	Gerendás	1949	1600	——	——
6	Kardoskut	1952	2500	——	2
7	Nagykopáncs	1952	700	——	1
8	Nagyszénás	1948	5500	——	2
9	Pusztaföldvár	1949	3500	——	3
10	Tótkomlós	1945	8100	Sovány Anna	2

1426

SARKADI JÁRÁS

JÁRÁSI KÖNYVTÁR

S a r k a d

1949 J.közm. 13 300 köt.könyv és folyóirat. V e z e t ő: Képiró Sándor,dolgozók száma: 3. Gyermekkönyvtári részleg. Fiókkönyvtárak száma: 6.

SOR-SZÁM	KÖZSÉG NEVE	ALAPÍTÁS ÉV	ÁLLOMÁNY (KÖTET KÖNYV)	KÖNYVTÁROS NEVE	BÓKÖNYVTÁRAK, ILLETVE KÖNYV-KÖLCSÖNZŐK SZÁMA
1	Biharugra	1950	1700	——	——
2	Geszt	1950	1400	——	——
3	Körösnagyharsány	1950	2400	——	——
4	Kötegyán	1949	2800	——	——
5	Méhkerék	1949	1600	——	——
6	Mezőgyán	1949	2300	——	1
7	Okány	1950	4700	Kovács Zsigmondné	2
8	Sarkadkeresztúr			—	2
9	Újszalonta			—	——
10	Zsadány			—	2

3. ábra

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A "Könyvtári Minerva" szerkezetében szorosan követi az 1956-os könyvtári törvény szerkezetét és terminológiáját. Ennek megfelelően az anyagközlő törzsrész 3 fejezetből áll:

a) Könyvtári hálózatok

b) Nemzeti könyvtár

c) Hálózaton kivüli könyvtárak

A hálózatokon belül minden esetben első helyen áll a hálózat központi könyvtára, de az egyes könyvtárak sorrendjét már a hálózat strukturája szabja meg. Szándékosan nem választottunk itt mechanikus betürendes közlést, mivel a mutatóban betürendben minden könyvtár könnyen fellelhető. Célunk az volt, hogy a könyvtár helyét és jellegét a hálózaton belül megvilágitsuk és egyben az egyes hálózatok felépitéséről is tájékoztassunk. Pl. az orvostudományi könyvtári hálózatban a központi könyvtár után az orvostudományi egyetemi könyvtárak következnek, majd betürendben az országos egészségügyi intézmények könyvtárai és végül külön betürendben budapesti és vidéki megoszlásban a tanácsi kórházi könyvtárak.

A kötet használatát a mutatók könnyitik meg. Célunk az volt, hogy a várható kérdésekre több szempontból is feleletet adhassunk, ezért a következő mutatókat állitottuk össze:

A könyvtárak betürendes mutatója

Betürendes helységnév- és névmutató

Gyüjtőkörök, különgyüjtemények, hagyatékok mutatója

Minden könyvtár sorszámot kapott, a mutatók erre a számra utalnak.

A könyvtárak adatainak közlése mellett az országos könyvtárügyi intézményekről, a könyvtári sajtóról, a könyvkiadásról és könyvkereskedelemről rövid összefoglaló tanulmányok jelennek meg.

A Könyvtári Minerva egyik célkitüzése a külföld tájékoztatása is volt, ezért angol és orosz nyelvü változatok kiadása is előkészületben van.

Előreláthatólag a "Könyvtári Minerva" két kötetes lesz: az első kötet

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

terjedelme kb. 750 oldal, a könyvtárak adataival. A második kötetbe kerül a mutatók kb. 15 000 tárgyszava és a fentebb emlitett összefoglaló tanulmányok.

Külsejét tekintve a két kötet valószinüleg sötétkék svéd mübőrkötést kap, aranyozott felirattal.

Hosszu lenne felsorolni, hogy menetközben mennyi váratlan nehézséggel találtuk magunkat szembe. Tapasztalataink sem nagyon voltak, hiszen a legutóbbi Minerva 1932-ben jelent meg és az egyetlen azóta megjelent ismertetés, a "Tájékoztató a magyar tudományos és szakkönyvtárakról" c. kiadvány 30-35 könyvtárat dolgozott csak fel, most pedig több ezer könyvtár, - a könyvtárak teljes köre került feldolgozásra.

A szerkesztés meggyorsitása - és anyagi okok is - a sokszorositási eljárás mellett szóltak. A részletekben beérkező adatokat feldolgoztuk és azonnal xerox feldolgozásra alkalmas formában legépeltük. Az igy elkészült részleteket folyamatosan szerkesztettük, mire az utolsó adagot megkaptuk, összeállt a kiadvány. Azonban még ezzel az eljárással is közel egy évet vett igénybe az anyaggyüjtés és a szerkesztés. Könyvtárügyünk pedig élő szervezet, mely szorosan követi a társadalmi, gazdasági téren végbemenő változásokat. A szerkesztés lezárása óta is könyvtárak kerültek összevonásra, uj intézmények és könyvtáraik alakultak, cimek, adatok változtak stb. Sajnos minden ilyen jellegü kiadvány legfőbb hibája, hogy a közölt tájékoztatás bizonyos fokig elavul, mielőtt még publikálásra került volna. Szeretnénk hinni azonban, hogy ezt és számos más hibáját könyvtáros kollegáink megbocsájtják, hiszen több mint 30 év után ez az első vállalkozás, mely kisérletet tesz az egységes magyar könyvtárügy teljes áttekintésére. A szerkesztőség reméli, hogy minden hibája ellenére hasznos segédeszközt bocsájt utjára a Könyvtári Minervában.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

1815

FŐSZÉKESEGYHÁZI KÖNYVTÁR

K a l o c s a, Szabadság tér 1.

jelzés	hálózati központi állomány	nyilvános	helyben olvasás	kölcsönzés	tájékoztat	cédula
egyh. szak	—	+	+	+	—	Ka 1

betűrendes katalógus	szak-katalógus	tárgyi katalógus	egyéb katalógus	lelőhely	lakcímkönyv	fokozatosság
+	+	—	+	—	—	—

A l a p i t v a: 1784. Alapító: Patachich Ádám kalocsai érsek. F ő h a t ó s á g: Érseki Hatóság. G y ű j t ő k ö r: Általános tudományos művek,különösen hittudomány,egyháztörténet,filozófia,történelem. I g é n y b e v é t e l: Tudományos kutatók és felsőfok olvasóközönség részére. O l v a s ó t e r e m: 20 férőhely. E g y é b k a t a l ó g u s o k: Kézirattkatalógus. Á l l o m á n y: 90 000 köt.könyv; 1200 köt.folyóirat; 508 ősnyomtatvány; 175 RMK; 623 kézirat.Kurrens folyóiratok száma: 12. V e z e t ő: Kékesi János,dolgozók száma: 1. I r o d a l o m: a./ Winkler Pál: A kalocsai érseki kastély és a főszékesegyházi könyvtár története.Kalocsa,1932.

1816

FŐVÁROSI VILLAMOSVASUT SZAKKÖNYVTÁRA

B u d a p e s t, VII.Akácfa u.15. Tel.: 422-130/379

jelzés	hálózati központi állomány	nyilvános	helyben olvasás	kölcsönzés	tájékoztat	cédula
szak	—	—	+	+	—	B 820

betűrendes katalógus	szak-katalógus	tárgyi katalógus	egyéb katalógus	lelőhely	lakcímkönyv	fokozatosság
+	ETO	—	—	—	—	—

A l a p i t v a 1922. F ő h a t ó s á g: Főv.Vill.Vasut. G y ű j t ő k ö r: Közúti városi villamosközlekedés. I g é n y b e v é t e l: Az üzem dolgozói iratkozhatnak be,más vállalatok kikérőlevéllel különösenhetnek. O l v a s ó t e r e m: 3 férőhely. Á l l o m á n y: 3600 köt.könyv. V e z e t ő: Nánási Tibor,dolgozók száma: 3.

1817

FÜLEP LAJOS,akadémikus,egyetemi tanár

B u d a p e s t,II.Széher út 22-24.

Ügy. Filozófia,vallástörténet és művészettörténet. 3 000 köt.

1818

GALAMBOS FERENC,bibliográfus

B u d a p e s t,VII.Wesselényi u.30.

Ügy. Könyv-, irodalom- és művészettörténet. 16 500 könyv és folyóirat köt.; 12 000 ex.libris.

1819

GEODÉZIAI ÉS KARTOGRÁFIAI EGYESÜLET KÖNYVTÁRA

B u d a p e s t, V.Szabadság tér 17.

1952 Szak. 1800 köt.könyv és folyóirat.

1820

GÖCSEJI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Z a l a e g e r s z e g

Szak. 1700 köt.könyv; 600 köt.folyóirat.

1821

GÖRÖG KATOLIKUS HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA KÖNYVTÁRA

N y i r e g y h á z a, Bethlen u.3. Tel.:39-28

jelzés	hálózati központi állomány	nyilvános	helyben olvasás	kölcsönzés	tájékoztat	cédula
egyh. egyet.k.	—	—	—	+	—	

betűrendes katalógus	szak-katalógus	tárgyi katalógus	egyéb katalógus	lelőhely	lakcímkönyv	fokozatosság
+	+	—	—	—	—	—

A l a p i t v a: 1950. F ő h a t ó s á g: Hajdúdorogegyházmegyei Hatóság. G y ű j t ő k ö r: Hittudományok. I g é n y b e v é t e l: A főiskola tanárai és hallgatói részére. Á l l o m á n y: 8000 köt.könyv; 2000 köt.folyóirat.Kurrens folyóiratok száma: 3. V e z e t ő: Bacsóka Pál.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

TOLNA MEGYE KÖNYVTÁRI FELÜLVIZSGÁLATA

A Zala megyei, Hajdu-Bihar és Bács-Kiskun megyei könyvtárak felülvizsgálata után 1965. május 17-21-én került sor Tolna megye könyvtári felülvizsgálatára. A vizsgálat megkönnyitésére és előkészitésére ezuttal is elkészült a szokásos "Utmutató", mely rögziti a vizsgálat célját, megadja a fő szempontokat és részletezi a vizsgálandó témákat.

A felülvizsgálat a könyvtári munka minden területével és azok kapcsolataival foglalkozott és kiterjedt Tolna megye tanácsi és szakszervezeti közmüvelődési könyvtárainak valamennyi tipusára.

A munkát végző közel huszszemélyes brigád tagjai a következők voltak: a Müvelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának munkatársa, a Tolna megyei Tanács Müvelődésügyi Osztályának munkatársa, a KMK szakelőadói, valamint tanácsi és szakszervezeti könyvtárak felkért munkatársai.

A vizsgálat célja és feladata röviden összefoglalva a következő volt:

Az egyes olvasórétegek (tényleges és potenciális) könyvtárral és könyvvel való ellátottságának és a könyvtárak igénybevételének, ill. szolgáltatásainak vizsgálata, különös tekintettel a társadalmi-politikai, valamint a mezőgazdasági szakkönyvellátottságra az egyes könyvtártipusokban.

1/ A vizsgálat adjon választ arra a kérdésre, hogy Tolna megyében könyvtári szempontból milyen feltételek állnak rendelkezésre az iskolai oktatás, a felnőttoktatás és a szakmai továbbképzés segitésére, az általános müveltség és a termelési kultura önképzés utján történő növelésére, továbbá milyen az adott lehetőségek kihasználása a könyvtárban.

2/ A megyében lévő könyvtárak munkájának értékelése, a könyvtári munka szakmai szinvonalának megállapitása, az eredmények számbavétele, a hiányosságok feltárása és a további munka segitése. A vizsgálat tudatositsa a könyvtárak dolgozóiban a feladatokat, segitse őket a könyvtárak funkcióinak megismerésében és kialakitásában.

3/ A Könyvbarát mozgalom hatásának és kilátásainak vizsgálata. Az olvasók arányainak vizsgálata az érintett könyvtártipusokban, különös tekintettel a mezőgazdasági és ipari fizikai dolgozókra.

4/ A könyvtárközi bizottság szerepének és müködésének megismerése, tapasztalatok gyüjtése.

5/ A helyismereti anyaggal kapcsolatos gyüjtő és feltáró munka helyzetének vizsgálata.

Ezt a sok szempontot figyelembe vevő, sok könyvtárra kiterjedő vizsgálatot munkaszervezetileg ugy lehetett megoldani, hogy minden egyes járási könyvtár teljes munkáját a vizsgálat egész ideje alatt egy-egy brigádtag tanulmányozta. Ugyanakkor felosztásra kerültek az egyes könyvtári munkaterületek is és a részterületek szakértői nemcsak a megyei könyvtár, hanem az egész megye könyvtári munkáját vizsgálták a megadott szempontok szerint. A vizsgálat eredményeit és a javaslatokat tartalmazó jelentés pedig a részjelentések gondos elemzésével és összesitésével készül.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT TOVÁBBKÉPZŐ KONFERENCIÁI

Amint már előző számunkban hirt adtunk róla, a Müvelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának a könyvtárosok szakmai továbbképzéséről kiadott tájékoztatójában megjelent 1964/65. évi program alapján a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1965-ben több konferenciát rendezett. Alább részletesen ismertetünk néhány - a közelmultban lezajlott - továbbképzési összejövetelt.

1

Tanácsi hálózatok könyvtárigazgatóinak konferenciája

A könyvtárigazgatók ápr. 28-29-én tartott kétnapos konferenciája az előző konferencia alaptételeiből indult ki. Az 1964. április 9-11-i konferencia referátumát "A megyei könyvtárak hivatása és helye a magyar könyvtárügy rendszerében" cimmel Csüry István tartotta és a vidék megfelelőbb szakirodalmi ellátása érdekében a feladatkörök területi összehangolását, ennek érdekében a három egyetemi és két megyei - a miskolci és a győri - könyvtárak regionális könyvtárrá fejlesztését tüzte célul, kimondotta továbbá, hogy ki kell alakitani az egyes városok, illetve területek könyvtárainak a feladatok megosztásán alapuló egységes funkciórendszerét.

A mostani konferencia referátumát Sallai István tartotta. Előadásában mindenekelőtt a közmüvelődési könyvtárak különféle tipusainak funkciórendszerét kisérelte meg közelebbről meghatározni. Legfontosabb megállapitásai a következők:

A közmüvelődési könyvtárak funkcióit jellegük és a hálózatban betöltött szerepük adja meg. Ugyanannak a könyvtárnak az alapfunkciótól eltérő funk-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

ciói is lehetnek. Pl. az egyetemi könyvtár alapfunkciója nyilvánvalóan az egyetemi oktató- és kutatómunka könyvtári alátámasztása, ebben a tekintetben az egyetem oktatási profiljának megfelelő szakkönyvtárak együtteseként fogható fel. Ezt a feladakörét azonban nem tudja betölteni, ha nem szélesül ki általános tudományos könyvtárrá. A tudományok specializálódása követeli meg a tudományok egységének megőrzését. Az egyetemi könyvtárak általános tudományos könyvtári jellegének megőrzése vagy kifejlesztése enciklopédikus szinten akkor is nélkülözhetetlen, ha regionális feladatot nem kapnak.

A közmüvelődési könyvtárak alapfunkciója közmüvelődési jellegükből fakad. (Ez legmagasabb formájában azt jelenti, hogy a közmüvelődési könyvtár a müvelt közönség irodalmi és - bizonyos tekintetben szakirodalmi- igényét van hivatva kielégiteni nem a tudományos kutatás, hanem a tudományos tájékozódás és a gyakorlati felhasználás céljából, de közmüvelődési jellegéből fakad, hogy emellett sohasem hagyja ki a terület kevésbé müvelt tömegeinek igénykeltését és kielégitését.)

Az alapfunkció nem zárja ki egyéb funkciók betöltését, feltéve, ha azok nem mennek az alapfunkció rovására. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tekintetében pl. nem az a hiba, hogy társadalomtudományi téren szakkönyvtári feladatot lát el, hanem az, hogy eközben a jellegét meghatározó alapfunkcióját, azaz a közmüvelődési könyvtári feladatkörét hagyta többé-kevésbé elsorvadni.

A megyei könyvtár helyismereti gyüjteményének gondozása tudományos funkció, a regionális hatáskörrel ellátandó megyei könyvtárak ehhez általános tudományos könyvtári feladatkört is felvesznek, mindezek mellett azonban meg kell hogy maradjon az alapfunkció.

Amikor városi közmüvelődési könyvtárról, illetve annak alapfeladatáról beszélünk, akkor nem vagyunk tekintettel a fenntartóra és a hálózati rendszerből fakadó területi funkciókra.

A közmüvelődési könyvtárakat helyi szerepkörük betöltése tekintetében központi, kerületi jelentőségü, vagy helyi könyvtárakra oszthatjuk.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A központi városi könyvtár (lehet ez természetesen városi, megyei vagy járási könyvtár is) a közmüvelődési feladatkör magasfoku kielégitését vállalja, tehát a müvelt közönség tudományos tájékozódását biztositja tájékoztató apparátus és a szükségleteknek megfelelő prézens állomány kialakitásával.

(A fővárosban ezt a feladatkört központi és egyes kerületekben az eddigieknél nagyobb és szélesebb körü helybeli szolgáltatásokat biztositó könyvtárakkal kell ellátni.)

A kerületi jelentőségü könyvtárak a vidéki városokban lehetővé teszik a helybenolvasást is, de általában a kölcsönzés a főfeladatkörük és az általános tájékozódáshoz szükséges irodalmat az érettséginek megfelelő szintig kell gyüjteniök. Helybeni szolgáltatásaik keretében egyrészt a közönséget kell ellátniok az általános tájékozódáshoz szükséges ujságokkal, folyóiratokkal, másrészt a középiskolai tanulókat tanulásukhoz szükséges irodalommal.

A helyi jelentőségü könyvtárak az olvasásra szoktatás ügyének megfelelően kölcsönzőkönyvtárak, általában korlátozott helybenolvasási lehetőséggel. (Elsősorban a területi feladatkörrel el nem látott szakszervezeti könyvtárak és a kisebb fiókkönyvtárak.)

A továbbiakban a referátum az egy területen müködő könyvtárak kooperációjának, a könyvtárközi bizottságok megalakitásának kérdéseivel és a gyüjtőkör meghatározásának módjával foglalkozott.

A konferencia másnapján a hálózati központoknak és a hálózat könyvtárainak állománygyarapitási kérdései, a könyvtárak állománygyarapitásának módszertani irányitása (állományfejlesztési tervek készitése, állományelemzés módszerei) került sorra.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

2

Müszaki fejlesztés - tudományos tájékoztatás

A tudományos és szakkönyvtárak igazgatóinak továbbképző konferenciája 1965. április 7-én a Kossuth Klubban.

Zentai Bélának, az OMFB tagjának "Müszaki fejlesztés - tudományos tájékoztatás" cimü előadását a továbbképző konferencia résztvevőinek igen értékes, magasszintü vitája követte. Mivel nemcsak maga az előadás, hanem a vita is szélesebb körü érdeklődésre számithat, ezért röviden ismertetjük a konferencia anyagát azzal, hogy röviditett jegyzőkönyve a KMK Szakkönyvtárában áll az érdeklődők rendelkezésére.

Az előadás a cim fogalmi körülhatárolásából indult ki: a müszaki fejlesztés mint társadalmi tevékenység a jelenben folyó és a jövőre irányuló fejlődés érdekében - tudományos tájékoztatás leszükitve a tudományos eredményekről való tájékoztatásra. Témája kapcsolódott az előző konferencián dr. Rózsa György által exponált kérdéshez: a tudomány közvetlen termelőerővé válási folyamata és a tudományos tájékoztatás.

Az előadó leszögezte, hogy korunk tudományos-technikai forradalma és a világméretü müszaki haladás sürgetően követeli hazánkban is a müszaki fejlesztést. S bár a müszaki haladás gyorsulása Magyarországon köztudott, szinte közhely, az égetően szükséges gyakorlati reagálást mégis sok értetlenség és félreértés hátráltatja.

A tudományos felismerésektől a gyakorlati bevezetésig tartó idő világszinten egyre rövidül, azt eredményezve, hogy a müszaki fejlesztés célkitüzései mind nagyobb kockázattal járnak. A kockázatot a minőségileg megfelelő gyors tudományos tájékoztatás csökkentheti. Jelenleg viszont számos tényező hátráltatja a tudományos eredményekről való kielégitő tájékoztatást.

Az előadó hangsulyozta, hogy a müszaki fejlesztésben, amely komplex tevékenység, számos tudományágnak kell közremüködnie, többek között olyan önmagában is komplex tudománynak mint a kibernetika. Az emlitett együttmüködés következtében még jobban fokozódik a tudományok kölcsönös egymásrahatása.

A célkitüzések megvalósitásához a tájékoztatási anyag országos méretü feltárása szükséges. Pillanatnyilag azonban az ismeretanyag szét van szórva a különböző könyvtárakban és átfogásához eddig nem találtak kielégitő megoldást.

A tájékoztatási anyag adása és fogadása között ellentmondás van, a kutatók nem használják fel eléggé a világszintet tükröző tájékoztatást.

Káros tájékozatlanság tapasztalható az egyes kutatási témák és tervek

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

kitüzésénél és kidolgozásánál is. A kutatók általában nem tudják, hogy az adott témát hol és kik kutatják és hol tartanak a munkában. A kutatási tervek összehangolása hazai viszonylatban sem megoldott probléma, még nehezebb a nemzetközi - legalább KGST - szinten való megoldás. A tudományos kutatásokról és eredményekről való szervezett tájékoztatás valószinüleg könyvtári területen jön majd létre.

Előadása végén Zentai Béla röviden ismertette az OMFB müködését, melynek során az részleteiben feltárja a népgazdasági tevékenység folyamatát és ezzel párhuzamosan kialakitja az egyes folyamatokhoz kapcsolódó tájékoztatási tevékenység tervét.

A vita során számos emlitésreméltó probléma került szőnyegre.

Az egyik felszólaló a könyvtáros személyének és a könyvtárosi hivatásnak átalakulásával foglalkozott. Kezdetben polihisztor, a fejlődés mai fokán szakember a könyvtáros. De a tudományos tájékoztatás szempontjából nem elég csupán a tájékoztató szakember szaktudása, a hatékony tájékoztatás érdekében bele kell vonnia munkájába, az egyes szaktudományok, kutatási területek szakembereit is.

Rámutattak arra, hogy dokumentációs igénykutatás folyik ugyan, de elhanyagolódott a tájékoztatásszerzés folyamatának elemzése. Erre pedig azért volna nagy szükség, mert a használók egyáltalán nem ismerik a tájékoztatási anyag fogadásának gazdaságos módszereit.

Kérdés merült fel a világszintü tájékozódás igényének reális voltáról és arról, hogy nem füzünk-e tulságosan nagy reményeket a tájékoztatáshoz, annak müszaki fejlődésünkben betöltött szerepéhez.

Egyes vélemények szerint a müszaki tájékoztatás mennyiségi növekedése önmagában még nem biztositja a tájékoztatási anyag fogadásának és felhasználásának hatékonyságát. Nálunk nem is elsősorban a dokumentáció mennyiségével, hanem szervezetlenségével van baj. Igy a munka gyakran öncéluvá válik és igy történhetik meg az, hogy a központi szolgáltatásokat helyileg ujradokumentálják. Egyre jobban előtérbe kerül világszerte a tájékoztató szakember személye, aki a dokumentum-áradatból a kutató számára legszükségesebb és legmegfelelőbb tájékoztatási anyagot tudja kiválasztani.

Egyik résztvevő szerint a termelés és a müszaki fejlesztés közötti ellentmondás gyökere elsősorban a gazdaságpolitikában és nem az elégtelen tájékoztatásban keresendő, mert nincs közvetlen összefüggés a termelés és a tudományos tájékoztatás közt.

Több hozzászóló foglalkozott a tájékoztatási rendszer hierarchiájával, a szolgáltatások differenciálásának kérdésével. Egyesek nézete szerint a nagy dokumentációs központok segitik legjobban a termelést, mások véleménye az volt, hogy a konkrét kérdésekre a helyi tájékoztatási intézmény kielégitőbb választ adhat.

Elitélték a konferencia résztvevői a könyvtárügy és a dokumentáció szétválasztására irányuló törekvéseket.

A vita összefoglalása nem zárt le minden kérdést, hiszen a konferenciának nem is az volt a feladata, hogy az igen nagy téma minden aktuális problémáját megoldja. A baráti légkörben lezajlott, szakmailag magas szinvonalu eszmecsere alapján javaslat született arról, hogy ugyanebben a körben, még jóváhagyás előtt, megtárgyalják az OMFB munkában lévő tervezetét a müszaki könyvtárak helyéről és szerepéről a müszaki-tudományos tájékoztatás egészében. (V. F.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

3

Továbbképzési konferencia a társadalomtudományi szakozók számára

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ a könyvtárosok szakmai továbbképzése keretében május 6-án a Kossuth Klubban a budapesti és vidéki könyvtárak társadalomtudományi szakozói számára konzultációval egybekötött előadássorozatot inditott.

A három alkalommal megtartásra kerülő sorozat vitaindító előadását Babiczky Béla, az Országos Osztályozási Bizottság titkára tartotta. Rámutatott arra, hogy a tudományok fejlődése következtében a könyvtárakat használó olvasók, kutatók jogosan várják el, hogy a szakkatalógusok felépitése fő vonalaiban feleljen meg az egyes tudományok korszerü tartalmának és belső felépitésének. Hangsulyozta azonban a tudományok osztályozása és a tudományos kategóriák, valamint a könyvtári osztályozás és az ETO kategóriái, fogalmai közötti lényeges különbségeket.

Egyrészt a könyvtárak osztályozási munkájában az uj tudományos kérdéseknek és fogalmaknak az irodalomban való jelentkezése a szakozók számára problémákat jelent, mert a szakrendszerek fejlesztése természetszerüleg csak lényegesen később követheti a tudományok fejlődését, másrészt a könyvtári szakrendszerek, igy az ETO is, a dokumentumok és a szakkatalógusok rendezésének gyakorlati eszközei, és a könyvtári szakkatalógusok felépitése a rendszer hosszu időn keresztül való állandóságát követelné meg. Ezt az ellentmondást csak - a lehetséges stabilitás megőrzésére való egyidejü törekvés mellett - a szakrendszer okvetlenül szükséges fejlesztésével és az osztályozási táblázatok és a szakkatalógusok folyamatos gondozásával lehet áthidalni. Rámutatott ezután arra, hogy a tudományok fejlődésében és a könyvtári osztályozásban egyaránt lényeges különbségek vannak az egyes tudományok tekintetében, s egyes területeken kisebb, máshol nagyobb mértékben szükséges az átrendezés. Az ETO történetében először fordul elő, hogy a fejlesztés során nagyobb átcsoportositások következtek be. Különösen nagy változtatás a 4-es főosztály üressé tétele.

Ismertette ezután a FID központi osztályozási bizottságának távlati reviziós terveit és az azok körüli vitát, felsorolta az átdolgozás szempontjából felvetődő szakokat, majd tájékoztatta a hallgatókat röviden az ETO fejlesztésének szabályairól, módszereiről és a módositások közzétételéről. Ismertette végül a FID/C3 munkabizottságának müködését és azt, hogy ennek nyomán a 3 Társadalomtudományok főosztály hogyan alakul.

Az előadást követő beszélgetés keretében a hozzászólások fő problémaként azt tárgyalták, hogy az ETO változásairól a könyvtárak folyamatos tájékoztatása hogyan valósitható meg, továbbá, hogy a sok fejlesztéssel miképp lehet-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

séges a szakkatalógusokban lépést tartani. A sok értékes hozzászólás után a vitavezető zárószavában hangsulyozta, hogy az ETO folyamatban lévő fejlesztése most néhány éven keresztül komoly problémát jelent a könyvtárak számára, de célja éppen az, hogy azt a nagy lemaradást, mely az ETO-t nem egy szakterületen majdnem használhatatlanná tette, rövid idő alatt behozzák; és hogy az átrendezés után korszerübbé tett tizedes rendszer szükséges stabilitását ezután biztositani kivánják.

A továbbképzés folytatásaként május 20-án és junius 3-án a 3 Társadalomtudományok uj táblázatainak (32 Politika, 33+38 Közgazdaságtudományok és 37 Pedagógia) részletes ismertetésére és a gyakorlati problémák megbeszélésére került sor.

4

Konferencia a megyei hálózatok olvasószolgálati csoportvezetői számára

A KMK Oktatási Osztálya továbbképzési programjának keretében május 17-19 között háromnapos tájékoztatási konferenciát rendezett a megyei könyvtárak olvasószolgálati csoportjainak vezetői számára. A konferencián öt előadás hangzott el. Szentmihályi János a magyar tájékoztatásügy szervezetét és problémáit ismertette, Bóday Pál a tájékoztatás forrásairól, Balázs Sándor a gépesités utjairól és lehetőségeiről beszélt, Sallai István a megyei könyvtárak tájékoztatásának eddigi tapasztalatairól tartott előadást, beleágyazva mondanivalóját korszerü közmüvelődési-könyvtári koncepciójába, végül Bezerédy István a helyismereti gyüjtemény és tájékoztatás kérdéseinek szentelte előadását. Bezerédy István előadására a Könyvtári Figyelőben még visszatérünk.

A konferencián a meghivottakon kivül nagyon sok érdeklődő vett részt. Az előadásokon kivül a konferencia programjában szerepelt az uj tatabányai könyvtár megtekintése is. A konferencia sikeréhez nagyban hozzájárult a Komárom Megyei Tanács és a Megyei Könyvtár gondos szervező munkája és szivélyes vendégszeretete.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A DELFTI EURÓPAI FORDITÁSI KÖZPONT

HAMEL, G.A.: Le Centre Européen de Traductions. = B. Unesco Bibl.18.vol. 1964. 2. no. 88-90., 106. p.
Az Európai Fordítási Központ.
(10.28)
(1.31)

Miután 1960. október 12-én Párizsban egy 14 ország küldötteiből álló társaság elvben elhatározta az Európai Fordítási Központ felállitását, Delft székhellyel, haladéktalanul hozzáláttak a terv megvalósitásához.

A Központ élén a résztvevő országok egy-egy képviselőjéből álló igazgatótanács áll. A CET -hez jelenleg a következő országok tartoznak: Nyugat-Németország, Ausztria, Belgium, Dánia, Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Luxemburg, Norvégia, Hollandia, , Portugália, Egyesült Királyság, Svédország, Svájc, Amerikai Egyesült Államok, Kanada.

1961 elején a Központ megkezdte a mindenfelől érkező tájékoztatási anyag gyüjtését, s egy év mulva meginditotta tájékoztató szolgálatát.

A Gazdasági Együttmüködés Európai Szervezete, a terv egyik kezdeményezője és szervezője egy, a sajtónak szánt s 1960. október 12-én szétküldött tájékoztatóban a következőkben határozta meg az uj intézmény feladatait:

1/ Betölti a nemzeti fordítási központok nemzetközi központjának szerepét;

2/ nyilvántartja a hozzá bejelentett fordításokat;

3/ maga is gyüjt fordításokat.

Ebben a tájékoztatóban még csak a kelet-európai nyelvekből, elsősorban az oroszból készült fordításokról volt szó. A gyakorlatban azonban hamarosan kiderült, hogy más nehezen hozzáférhető nyelvekre, elsősorban a kinaira és japánra is ki kell terjeszteni a Központ tevékenységét, tekintettel a kinai és japán természettudomány és technika gyors fejlődésére, valamint arra a körülményre, hogy az Egyesült Államok is belépett a közreműködő országok sorába.

Munkamódszer.

A Központ elsősorban a csereközpontok szerepét betöltő nemzeti szervezetektől kapja a fordítások cimét és magukat a fordításokat. E központok egy része a természettudomány és technika területére korlátozza tevékenységét,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

más része valamennyi tudományágra kiterjeszkedik. A transzliterálási rendszer és a feldolgozás módja (szerző, folyóirat vagy tárgy szerint) szintén különféle lehet. A sokféleségre tekintettel a Központ kezdettől megállapitotta valamennyi közreműködő számára az egyöntetü eljárásmódot. Az Egyesült Államok publikálás céljára felajánlotta Technical Translations c. orgánumát. Ez a folyóirat kéthetenként jelenik meg, az Office of Technical Services (OTS) kiadásában, az U.S. Government Printing Office (Washington) nyomtatásában. Az OTS a két nagy amerikai forditási központ egyike. A másik a Special Libraries Association Translation Center Chicagoban.

A Technical Translations cimleirásainak adatai: szerző, cikk cime, folyóirat cime eredeti nyelven, forditás sorszáma, a forditói iroda, a nyelv, amelyikből a forditás készült. A transzliterálás a British Standards Institution (BSI) szabványa szerint történik.

A CET valamennyi általa összegyüjtött forditásról mikromásolatot küld az OTS-nek, s cserébe megkapja az OTS-nél rendelkezésre álló forditások mikromásolatát, valamint cimleirását (cimenként 10 cédulát). Hála e cserének, a CET mindjárt megkezdhette tájékoztató szolgálatát, nem kellett megvárnia az európai közreműködők küldeményeit. A központban jelenleg kb. 34 000 forditás és 300 000 katalóguscédula áll rendelkezésre.

Katalógusai alapján a CET havonta 500-600 kérdésre válaszol, kb. 47 százalékban pozitivan.

Kivánságra a CET másolatot ad a rendelkezésre álló forditásokról, a megrendelő költségére. A Delft-ben meg nem lévő forditásokról a Központ dijtalanul ad tájékoztatást, reprodukcióért azonban ahhoz az intézményhez kell fordulni, ahol a forditás rendelkezésre áll.

A CET időnként Newsletters cimen körlevelet ad ki, amelyet kérésre dijtalanul megküld.

Segédeszközök

A Dán Forditási Központban T. Olsen által készitett cédulanyilvántartás, amelyből a CET teljes sorozatot kap, utal azokra a referáló lapokra (English abstracts of selected articles from Soviet bloc and mainland China technical journals, s hasonlók), amelyekben a nehezen hozzáférhető nyelvekből készült forditások referátumai vannak. További fontos tájékoztatási eszközei a Központnak a havi folyóirat formájában megjelenő forditás-nyilvántartások, nevezetesen a Catalogue mensuel de traductions effectuées dans les services et centres français de documentation (Centre National de la Recherche Scientifique, Paris), az NLI translations bulletin (National Lending Library for Science and

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Technology, Boston-Spa, Anglia,) és a Bibliographie deutscher Übersetzungen aus den Sprachen der Völker der Sowjetunion und der Länder der Volksdemokratie (Institut für Dokumentation, Berlin).

A CET-nek a jól felszerelt delft-i könyvtár bibliográfiai és technikai segédeszközei is rendelkezésére állnak, a telexet is beleértve.

A CET-nek olyan nemzetközi intézmények is megküldik katalóguscédulái-kat, amilyen pl. az Euratom (Bruxelles) vagy a Gmelin Intézet (Frankfurt). Ezt az anyagot is közölni akarják a Technical Translations-ban, hogy legyen egy olyan folyóirat, amelyben együtt van valamennyi nyugati nyelvre készült fordítás.

A CET, bár kezdettől nemzetközi, nem pedig pusztán európai látókörrel dolgozik, nem akar a fordítások világközpontja lenni. Reméli azonban, hogy ösztönzést ad nemzetközi kezdeményezésekre. A fordítás-nyilvántartás területén nem lenne előnyös egyetlen világközpont, tekintettel a világ különféle kulturköreire. Jó lenne, ha a világ több más részén is létre lehetne hivni a CET-hez hasonló központokat. E központok természetesen nem tudnák megoldani az összes nyelvi nehézségeket. A CET maga is e szempontból csak afféle pót-szerepet játszik, de mint ilyen, megérdemli az érdekeltek támogatását. Éppen ezért igen örvendetes, hogy a holland kormány a következő évekre vállalta a CET fenntartásának költségeit. (MÁ)

A DEUTSCHE BÜCHEREI UJ STATUTUMA

A lipcsei Deutsche Bücherei uj statutuma 1964, október 1-én hatályba lépett. A Fő- és Szakiskolaügyek Államtitkársága 1964. október 5-én erősitette meg. Azt az 1912-ben készült alapszabályt, amelyben a Börsenverein der Deutschen Buchhändler zu Leipzig az általa létrehivott könyvtárnak, mint a teljes német irodalom archivumának alapvető funkcióit lerögzitette, az elmult öt évtizedben többször kibővitették és átalakitották. Az 1945 után bekövetkezett mélyrehatóan társadalmi változásokra tekintettel szükségessé vált a könyvtár jogi helyzetének ujból való szabályozása. Az alapszabály ezen kivül rögziti a Deutsche Bücherei feladatkörében, strukturájában és munkamódszereiben bekövetkezett változásokat s megerősiti a Deutsche Bücherei-nek mint nemzeti könyvtárnak a funkcióit. (Börsenblatt. Leipzig. 132. Jg. 1965. 22. no. 452. p.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A REPROGRÁFIAI IRODALOM UJ MAGYAR BIBLIOGRÁFIÁJA

A tudomány nagyarányu fejlődése, az egyes szakterületek további specializálódása korunk jellemzője. Ujabb és ujabb tudományágak fejlődnek ki, uj kapcsolatok alakulnak különböző területek között, s ezek mind olyan problémákat vetnek fel, amelyek a hagyományos módszerekkel már csak nehezen, vagy egyáltalán nem oldhatók meg.

A könyvtárak feladata évszázadok óta szinte mit sem változott: egészen az utóbbi időkig a könyvek és egyéb irásos dokumentumok megőrzését, nyilvántartását és feltárását végezték. Ma a fejlődés támasztotta igényeket csak ugy tudják kielégiteni, az uj és egyre nagyobb követelményeknek csak ugy tudnak megfelelni, ha igénybe veszik a technika legmodernebb vivmányait. Ezek egyike a mikrotényképezés és a mikrodokumentáció.

A fényképezés gyakorlati alkalmazásakor sor került könyvtári használatára is. A mult századi próbálkozások után az első világháboru miatt bekövetkezett visszaesést gyors fejlődés követte, majd a második világháboru után ismét nagy fellendülés tapasztalható. Ez a gyorsütemü fejlődés vetette fel sürgetően a mikrodokumentációval foglalkozó szakirodalom számbavételének szükségességét.

Pétervári László a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának munkatársa összeállitotta a mikrofilmmel, mikrokártyával, vagyis a mikrokönyvvel, a mikrodokumentációval és reprográfiával, a mikrokönyv és információ kapcsolatával foglalkozó szakirodalmat. (1)

A közel 5000 tételt tartalmazó szakbibliográfiáról az összeállitó a következő tájékoztatást adta:

A bibliográfia elsősorban a dokumentumfényképezés könyvtári és archivális alkalmazásával foglalkozó önálló müveket és cikkanyagot tartalmazza. Mivel az utóbbi időben a dokumentumfényképezés és másolás fogalma a technika fejlődése során bővült, szükségessé vált, hogy az ujabb irodalom köréből azok a müvek is regisztrálásra kerüljenek, amelyek nem a szorosan vett mikrofényképezéssel foglalkoznak, de olyan problémákat tárgyalnak, amelyek kapcsolatban állnak vele. Ilyenek pl. a kis helyet elfoglaló, de az összes nyomdai kivánalmaknak megfelelő sokszorositó- és másológépek, a fotóeljárással készitett, olcsón sokszorositható másolatok kérdése stb. Tehát minden olyan probléma, amelyet a reprográfia fogalma gyüjt egybe.

A mikrodokumentáció tért hóditott már számos egyéb területen is. Indokolt, hogy e bibliográfiában szerepeljen az olyan ügyviteli, tájékoztató és válogató

(1) PÉTERVÁRI László Béla: A könyvtári, levéltári és dokumentációs reprográfiai irodalom bibliográfiája: kezdetektől 1964-ig. Kézirat Budapest, 1965.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

eljárások alkalmazása, amelyeknek a mikrofilm és mikrokönyv, mikrodokumentáció és mikroarchivum az alapjuk vagy segitőeszközük.

Belekerült az összeállitásba az ügyvitelgépesités, ésszerüsités, mikroarchiválás alkalmazása a gazdasági életben. Ez ugyan természetesen távolabb esik a könyvtári és levéltári feladatoktól, azonban eredményei nem hanyagolhatók el, mivel alkalmazott technikája és céljai megegyeznek a tudományos kutatás területén használatos technikával.

A bibliográfia nem tartalmazza azokat a szakkönyveket, cikkeket, amelyek a fényképezéssel és sokszorositással, a fényképezés és sokszorositás technikájával általánosságban foglalkoznak. Ezek ugyanis nem tartoznak szorosan a tárgyhoz és nagyon megnövelnék a bibliográfia terjedelmét. Kivétel e szabály alól az a néhány folyóirat és kiadvány, mely teljes anyagával szerepel, mint a dokumentumfényképezés és -másolás, -rendezés és -tárolás alapvető forrása. (2)

A megközelitő teljességre törekvő összeállitás anyagának körülbelül 40 százaléka hazai gyüjteményekben nem található meg. (3) Mivel a cimleirások autopszia alapján készülnek, szükségesssé vált a nehezen hozzáférhető irodalom feltárásával egyidőben egy mikrodokumentációs szakirodalmi anyaggyüjtés is. Ez részben megvalósitható volt, de lényegesen lassitotta a munka menetét. Ugyanakkor lehetővé tette azt, hogy a mikrokönyvvel foglalkozó összeállitó birtokában van a témát tárgyaló irodalom is.

A bibliográfia két nagy csoportban tartalmazza az anyagot. Az első betürendben, a második önálló szakrendben. Az 1. rész szerzők, szerkesztők, összeállitók, tudományos társaságok, gyártó és kereskedelmi cégek betürendjében, ezen belül időrendben sorolja fel a kiadványokat. Szerző nélküli cikkek a folyóirat vagy kiadvány cime alatt kerültek beosztásra. A szakrendi összeállitás - melynek kidolgozása jelenleg folyik - a különféle eljárások, alkalmazások és még számos más szempont alapján rendszerezi az anyagot. Önálló szakrendszerre azért volt szükség, mert erre a speciális területre nehezen alkalmazható egy már meglevő osztályozási rendszer. (4)

(2) Például a következő müvek és periodikumok: FID Manual on document reproduction and selection. The Hague, 1953-1960. (FID Publ. 264.) - Reprographie. Köln 1963. Hrsg. von Othmar Hellwig. Darmstadt, 1964. - Raney, M.L.: Microphotography for libraries. Chicago, 1936-1937. - National Microfilm Association. Proceedings of the . . . annual meeting and convention. Ann Arbor, Mich., 1952- - Reprographie 1(1961)- - National Micro News - Documentreproductie 1(1948)- - Journal of Documentary Reproduction 1(1938)-5(1942)

(3) A bibliográfia hazai anyaga a következő gyüjteményekben található: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára - Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ - Országos Müszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

(4) A "Reprographie" c. lap az ETO jelzeten kivül önálló szakjelzettel is ellátja cikkeit.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Szente Ferenc

A KIS LÉLEKSZÁMU FALUSI TELEPÜLÉSEK KÖNYVTÁRI ELLÁTOTTSÁGA ÉS A FEJLESZTÉS LEHETŐSÉGE

I. ELŐZMÉNYEK ÉS HELYZETFELTÁRÁS

Hazánkban 1945 után kerülhetett sor a közmüvelődési könyvtárak falusi hálózatának létrehozására. A falusi könyvtárakat a körzeti könyvtárak telepitették olymódon, hogy minden községben egy-egy önként vállalkozó lelkes ember - többnyire pedagógus - gondjára biztak 50-200 kötet könyvet, azzal, hogy a lakosság körében propagálja azokat és az érdeklődőknek tegye hozzáférhetővé.

A könyvek a körzeti könyvtár tulajdonát képezték és csak letétként voltak a községben, nemritkán a könyvtáros családi otthonában. Innen származott a letéti-könyvtár elnevezés. Az eredeti elgondolás az volt, hogy a letétben lévő könyveket havonként, de legalább negyedévenként ujakkal (friss anyaggal) cserélik ki, s igy biztositják, hogy a falusi emberek is hozzájussanak a legjava irodalomhoz és az aránylag kevés könyvet a cserék révén a körzeten (később járáson) belül a legjobban használják ki. 1949-1952 között a nagyobb községek egy részében, összesen mintegy 150-ben, önálló könyvtárak létesültek, a letéti könyvanyag, erős kiegészitéssel és bizonyos fejlesztési hitelkerettel községi tulajdonba került, a könyvtár vezetését főfoglalkozású könyvtáros vette át. A többi 3000 községben továbbra is letéti-könyvtár maradt, s e tipus a statisztikák tanusága szerint imponálóan magas létszámu olvasóközönség érdeklődését elégitette ki. Minthogy azonban a letéti cserebázis nem fejlődött a remélt módon mennyiségben sem, a könyvkiadás dogmatikus beszükülése pedig a választékot, tehát a könyvtári anyag minőségét is lerontotta, a cserék egyre ritkábbá, formálissá váltak, s a falvakban lévő néhányszáz kötet elvesztette kezdeti varázsát. A csere helyébe a feltöltés lépett. Oka: a járási könyvtár a falusi olvasók érdeklődéséhez képest inkurrens anyagot tudott adni, a falusi könyvtárosok pedig kétségbeesetten ragaszkodtak a korábban kapott jó köny-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

veikhez. A járási könyvtárból kiszállitott, évi 10-20 kötettel gyarapodó letéti anyag mindörökre ottmaradt a faluban. Ez a csekély fejlesztés nem volt elegendő ahhoz, hogy a közönség érdeklődését ébren tartsa. A statisztikák kozmetikázása és a különféle kampányok injekciói következtében a csőd nem került ugyan nyilvánosságra, de a könyvtárosok valamennyien jól tudták, hogy a falu könyvtárügye kátyúba jutott. 1957-től, a könyvkiadás javulása és a helyi támogatás általánossá válása után ismét élénkülni kezdett a falusi könyvtárak munkája. A kibontakozás kezdetének azonban az 1958-59-es éveket, az intézményesités programszerü végrehajtását tekinthetjük, ami "tanácsositás" néven vonult be közmüvelődési könyvtárügyünk történetébe.

A "tanácsositás" és hatása

A falusi könyvtárak helyi tanácsi kezelésbe adása a minőségi változás mértékével mérve forradalomnak számit. Egyik évről a másikra tizszeresére növelte a falusi könyvtárak könyvvásárlását s ezzel a legelmaradottabb könyvtártipust elinditotta a fejlődés utján. Az élet azóta minden vonatkozásban igazolta ennek az egész országra szóló mozgalomnak a helyességét. A korábban stagnáló, javarészt elavult könyveket őrző letéti könyvtárak a községi gondozás évei alatt felvirágoztak, állományuk számszerüen és minőségileg is óriásit fejlődött. Az uj gazda, a helyi tanács, sok helyen elhelyezés és berendezés dolgában is javitotta a könyvtár körülményeit. Mindezek hatására - most már valóságosan is - növekedett az olvasók száma, fellendült a forgalom és erősödött a könyvtár, mint müvelődési intézmény tekintélye.

A kisközségek sajátos helyzete

A fejlődés azonban világosan megmutatta azokat az ellentmondásokat is, amelyek a kisközségek sajátos helyzetéből adódnak. A nagyobb, tehetősebb falvak az állami költségvetésen kivül évről-évre több ezer, sőt tizezer forintot forditottak könyvvásárlásra, a könyvtár bővitésére, szépitésére. Sok helyen áttértek a szabadpolcos rendszerre. A nagyközségek könyvtári intézményeit segitette az a program is, amely célnak jelölte meg, hogy először az ötezernél, majd a háromezernél nagyobb lélekszámu falvak kapjanak függetlenitett könyvtárost. A program első fele, az ötezer lélekszámnál nagyobb falvak könyvtárosainak függetlenitése lényegében már megvalósult. Jogos tehát a remény, hogy a nagyközségek könyvtáraiban néhány éven belül kellő mennyiségü könyv, jó összetételü gyüjtemény áll a lakosság rendelkezésére.

A kisközségek könyvtári helyzetét is javitotta a tanácsi kezelésbe adás,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

főleg, ami a vásárolt kötetek számát illeti. A könyvtár használatának mértéke ezekben szökött fel aránylag a legmagasabbra. Az olvasók száma ma már néhol a lakosság 20 %-át is eléri. Az egy lakosra jutó könyvtári kötetek száma is - érthető módon - ebben a település-kategóriában alakult a legkedvezőbben. Mégis, az állománygyarapodás oldaláról jelentkeztek először azok a tünetek, amelyek jelzik, hogy a kisközségek könyvtári ellátását nem oldotta meg a tanácsositás. Nézzük ezt a kérdést közelebbről.

Jó ellátottság, szükös választék, rossz kihasználhatóság

Bár a kisközségek relativ ellátottsága (kötet/lakos) jobb mint a nagyoké, abszolut ellátottságuk - amelybe már a könyvtár által nyujtott választékot is beleértjük - egyre inkább lemarad ezektől. A kisközségek könyvtárai az un. falusi törzsanyagot sem tudják maradéktalanul megvásárolni. Számos felmérés bizonysága szerint, az ezer lakos alatti falvak tanácsositott könyvtárai az évi könyvtermésből törzsanyagnak minősitett müvek 30-40 %-át vehetnék meg költségvetésükből és a különféle támogatásokból. Ennyit sem vesznek meg, mert - minthogy a saját beszerzés az egyetlen gyarapodási forrás - a megrendelőjegyzéken szereplő egyéb müvek csábitásának is nehéz ellenállni s megvásárlásuk szükségképpen csak a törzsanyag rovására történhet. Ezen nem segit a járási könyvtár által gyakorolt kontroll sem, hiszen iróasztal mellől semmilyen módon nem lehet megállapitani, hogy egy bizonyos könyv, ha nem első kiadás, megvan-e az illető könyvtárban. (A summás raktári katalógus, amelyet néhány megyében vezetnek, ellenőrizhetővé teszi a községek állománygyarapitását, de elkészitése és fenntartása mérhetetlenül sok időt igényel). Ha a falusi könyvtár a járási könyvtár letéti raktárából kiegészithetné saját állományát rendszeres cserék révén olyan könyvekkel, amelyeket maga nem tudott megvenni akár pénz hiján, akár azért mert nem is törzsanyaga, azt mondhatnánk, hog a tanácsositás ebben a könyvtártipusban is teljes eredményt hozott. A járási könyvtárak letéti hitelkereteit azonban elolvasztotta a tanácsositás, a pénzügyi bürokrácia "kettős előirányzat nincs!" jelszóval szétosztotta a községek között. S ami a járási könyvtárnál egy összegben jelentős volt és valamennyi könyvtár érdekét szolgálhatta volna, pár száz forintra szétforgácsolva nem sokat segitett az egyes könyvtárakon. Az emlitett két fő ok, vagyis, hogy 1. a kisközségek könyvtárai szegényebbek annál, semhogy a törzsanyagot megvehessék, 2. az anyagilag elérhető törzsanyag egy része helyett is - a magukramaradottság kényszeréből - szivesebben mást vesznek, elegendő ahhoz, hogy a kis falvak

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

zömében könyvtár helyett könyvhalmaz gyüljön össze. Hozzá kell tenni, hogy ez a könyvhalmaz nemcsak mennyiségre, hanem minőségben is magasan fölötte áll a tanácsositás előttinek.

Érjük-e be ennyivel? Szerintünk kár lenne és méginkább erre a következtetésre jutunk, ha vizsgálódásunkat az állomány hasznositása, az olvasás irányában tovább folytatjuk. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ tiz kisközségben tanulmányozta a könyvtári állomány használatát, részletességben elmenve az egyedi müvekig. Eredmény: az abszolut értelemben alacsony ellátottsági fok ellenére nagyon magas az olvasatlan müvek aránya. Ezeknek javarésze néhány éves beszerzés volt. Gyermekkönyveket nem számitva, az uj könyv átlagosan öt olvasó után már raktári anyaggá válik s szinte egyáltalán nem lép be ujra a forgalomba. A kis falvak könyvtáraiban tömegével találunk ilyen könyveket. Nyilvánvaló, hogy éppen ezeken a helyeken a legnagyobb fényüzés a raktárra vásárlás, minthogy a könyvtár fejlesztésére fordítható összegek oly alacsonyak.

Egy könyvtárpolitikai alapelv és egy következtetés

Az uj beszerzések szigorubb ellenőrzése, vagy a jelenlegi gyarapitás korlátozása oldaná meg a kérdést? Véleményünk szerint nem. Csak olyan megoldás lehet számunkra elfogadható, amely egyuttal figyelembe veszi azt a fontos könyvtárpolitikai elvet, hogy a kis faluban lakó állampolgárnak is joga van ahhoz, hogy a könyvtári választék tekintetében olyan mértékkel mérjenek neki, mint a városi lakosnak. Ebből kiindulva arra a következtetésre jutunk, hogy a kis falvak számára nélkülözhetetlen egy olyan állománykiegészitő könyvbázis, ahonnan a beszerzési kapacitások körén kivül eső könyveket megkaphatják, ugy, hogy ezek később, mint felesleges raktári teher ne maradjanak a nyakukon.

A könyvtári szakirodalom és a gyakorlat háromféle megoldást kinál: 1. a letéti rendszert, 2. a könyvtári kiskörzetet és 3. a mozgókönyvtárral történő ellátást. Ezek közül kell választanunk, illetve hazai viszonyainkra alkalmassá tennünk azt, amelynek bevezetésére egyes vidékeken a feltételekkel rendelkezünk.

II. A LETÉTI RENDSZER MEGUJITÁSA

A számitásba vett változatok közül a legkönnyebben megvalósitható a letéti rendszer, minthogy életrehivásához aránylag kevés anyagi ráfordítás szükséges.

A letéti rendszer alkalmazása révén lehetne biztositani a falusi könyv-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

tárak számára a könyvtermésnek azt a részét, amelyet saját erejükből nem tudnak beszerezni, helyesebben nem érdemes beszerezniök. Ezzel lényegében meg is fogalmaztuk a letéti rendszer alkalmazásának két főbb problémáját: 1. szabályozni kell a kis falvak könyvtárainak gyüjtőkörét a helyi beszerzés szempontjából, 2. meg kell határozni a letéti bázis fejlesztési körét.

Az állománygyarapitás tervszerü megosztása

A kérdés megoldását a következőképpen képzeljük el: A kisközségek könyvtáraiban a tapasztalatok szerint az állomány leghasználtabb része a gyermekirodalom és a klasszikus szépirodalom. Olvasásuk nem divatszerü, átmeneti jelenség, hanem folyamatos; az egymásután következő nemzedékek mind eljutnak ugyanazokhoz a müvekhez. Ezeket a könyveket minden könyvtár megvásárolná továbbra is a saját gyüjteményébe. Ezenkivül a mezőgazdasági alapállomány fejlesztését, a kézikönyvek beszerzését a községi költségvetésből kellene fedezni. Az igy korlátozott gyüjtési körnek a betöltéséhez - egyes példányokkal számolva - elegendő 1000-1500 Ft. évi hitel, valamivel kevesebb tehát, mint amennyivel egy kisközség tanácsositott könyvtára ma rendelkezik.

A könyvtermésnek azt a részét, amit a falusi könyvtárak nem vásárolnak meg, a járási könyvtár gyüjtené a letéti alapba, olyan példányszámot véve az egyes müvekből, amennyire szükség van ahhoz, hogy 2-3 hónapos cserék mellett elvileg minden könyv minden falusi könyvtárba eljusson 1-2 esztendőn belül.

Eredményes kisérlet a letéti rendszer uj változatával

A szentgotthárdi járásban több mint egy éve alkalmazzák már a letéti ellátásnak az ismertetetthez közelálló változatát. A járási könyvtár négyes-ötös község-csoportok számára a falusi törzsanyag egy-egy példányát szerzi be, a törzsanyagba nem tartozó többi könyvből tizennyolc könyvtár számára két-három példányt vesz. A törzsanyagba való könyvek cseréjét meghatározott időközönként pontosan végzik, a könyvtárak szabályozott rendben kapják meg a legujabb könyveket. Az elosztás igazságos: az uj könyvek a községcsoportnak mindig más-más tagjánál kezdik meg körutjukat. A törzsanyag körén kivül eső könyveket a könyvtárak tetszés szerint cserélhetik a járási könyvtár letéti állományából.

A letéti anyag tervszerü mozgatása, a cserék nyilvántartása sok figyelmet, lelkiismeretes munkát kivánnak a járási könyvtártól. A törzsanyag megkü-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

lönböztetett kezelését azért tartjuk fontosnak, hogy a kiemelt minősitésü irodalom biztosan és aránylag rövid időn belül eljusson valamennyi könyvtárba.

A járási könyvtár letéti bázisának a gyarapitásához a költségigény 5-5 könyvtárra 10 000-12 000 Ft.

Több év átlagát figyelembevéve kb. évi 20 000 Ft szükséges a könyvtermés közmüvelődési könyvtári gyüjteménybe való részének megvásárlásához. Ebből az összegből az öt községnél helyben előirányzott 8-10 000 Ft levonásával kapjuk azt az összeget, amely a letéti bázis fejlesztési szükséglete.

Mennyibe kerül a letéti rendszer?

Az országban mintegy 1500 falu van, amelynek lakossága 1000 főnél kevesebb, vagy 1000 fő körül mozog. Eszerint tehát a járási könyvtárak költségvetésében letéti könyvbázis céljára előirányzandó 3 600 000 Ft évenként. A járási könyvtárakban fokozatosan biztositani kell a községek számától és a gyarapodás mértékétől függően 8-10 000 kötet raktározását. A program mintegy 40 járási könyvtárat érint. Épitési költségekkel talán nem kell számolnunk, minthogy majdnem minden járási könyvtárnak van valamiféle, letéti raktárnak alkalmas helyisége. Tömör raktározás mellett legtöbb helyen elegendő a jelenlegi férőhely. Ha a tömör raktárat folyamatosan fejlesztik ki, a 10 000 kötethez szükséges állványok költségigénye több évre elosztható. 1 tömör raktári állvány 10 000 Ft, tiz éven át évi 400 000 Ft. összesen 4 000 000 Ft.

A letéti állomány vásárlása, nyilvántartása, a cserék folyamatos, szervezett lebonyolitása és a falusi könyvtárosok szakmai instruálása - a szentgotthárdi tapasztalatok szerint - 20 községenként egy könyvtáros teljes munkaidejét igénybe veszi. A 40 járási könyvtárban a jelenlegi hálózati könyvtárosok mellett további 40 szakember munkába állitása válik szükségessé megfelelő elosztásban. Béralap igény, 1 500 Ft. alapbérrel számolva, járulékokkal együtt 800 000 Ft.

A letéti cserékkel kapcsolatos könyvszállitást zárt rakterülettel rendelkező gépjárművekkel kell lebonyolitani. Tapasztalatunk szerint 100 falusi könyvtár rendszeres letéti ellátása egy gépkocsi teljes kapacitását megkivánja. A megyei könyvtárak által üzemeltetett müvelődési autók csak részben oldhatják meg ezt a feladatot, mert idejük és km kapacitásuk (3000 km/hónap) zömét - rendeltetésüknek megfelelően - a külterületek, tanyák, majorságok kulturális ellátása köti le.

Hozzávetőleges számitás szerint elegendő lenne, ha kiegészitésül a jelenlegi gépkocsiparkhoz, a kisközséges megyék, Baranya, Borsod, Nógrád,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Somogy, Szabolcs, Vas, Veszprém és Zala megye egy-egy uj gépkocsit kapna. A célnak megfelelő Moszkvics és Škoda combi gépkocsi beszerzési ára 70 000 Ft., a nyolc megye számára összesen 560 000 Ft. További létszámigény: 8 gépkocsivezetői státusz. Személyenként 1 200 Ft alapbér járulékokkal együtt 130 000 Ft béralapot tesz szükségessé. Összefoglalva: A letéti ellátás rendszerének országos méretü kiépitése az alábbi fejlesztési követelményekkel jár;

Hitelfejlesztési igény:	Könyvbeszerzés, évi	3 600 000 Ft
	Béralap "	930 000 "
	Gépkocsi üzemkölts.	120 000 "
	Összesen	4 650 000 Ft
Beruházási igény:	Raktári berendezés	4 000 000 Ft
	8 db gk. beszerzés	560 000 "
	Összesen	4 560 000 Ft
Létszámigény:	Könyvtárosi státus	40
	Gk. vezetői "	8
	Összesen	48

III. A KÖNYVTÁRI KÖRZETESITÉS

A kisközségek letéti könyvellátásának az előző fejezetben leirt változata már bizonyos mértékig arra épül, hogy a könyvtárak kisebb csoportokba, körzetekbe összefogva, közösen kapják meg - a járási könyvtár közvetitésével - a könyveket.

A könyvtári körzeti rendszer ennek a formának a továbbfejlesztése, a vidék település-szerkezeti viszonyainak és gazdasági átrendeződésének figyelembevételével.

A körzetek kialakulása

Létjogosultsága ma elsősorban azokon a helyeken van, ahol a mezőgazdasági üzemek társulása vagy egyesülése révén, több kis falu került össze

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

termelési érdekközösségbe és már látható, hogy a közigazgatási összevonás sem késik sokáig.

A kisközséges megyékben többnyire már mindenütt világosan látszik, melyek lesznek a gazdasági körzetek központjai. Kisebb ipari üzemek telepitése, a közlekedés szerkezete és ami a müvelődésügy területére tartozik, a körzeti általános iskolák elhelyezése jelzi az integrálódás gócait.

A kialakuló körzet központja általában a legfejlettebb, legnagyobb lélekszámu község. Vas megyében pl. szinte valamennyi 1 000 - 2 000 lakos között van, köréjük csoportosul, hozzájuk kapcsolódik egyre több szállal 3-5 kisebb falu. A körzetek várható lélekszáma 5000 körül lesz.

Ehhez a körzetté szerveződési folyamathoz kellene csatlakoznia a könyvtárhálózat-épitési programnak, hogy a kis falvak könyvtári ellátását stabilabbá tehessük.

Cél: az egyesités. Lehetőség: a szövetkezés

Megoldási javaslatunk a következő: A körzetet könyvtári ellátás szempontjából egy községnek tekintjük, amelynek központjában erős közmüvelődési könyvtárat hozunk létre, főhivatásu könyvtáros vezetésével. A külső települések könyvtárai a központi könyvtár fiókjaiként müködnének attól kezdve, hogy a községek közigazgatásilag is egy vezetés alá kerülnek. Addig erre nem kerülhet sor, hiába látszik kézenfekvő megoldásnak, minthogy területi könyvtáraink szervezése a közigazgatás szervezetéhez igazodik. Jelenleg még meg kell elégednünk a körzeten belül a könyvtárak szövetkezésével, amelynek mértékét a sajátos helyi viszonyok szabják meg. A tendenciák nyilvánvalóan a szövetkezésből a teljes egyesülés felé mutatnak, a felesleges bonyodalmak, tanácshatásköri viták elkerülése végett nem érdemes elébevágni a természetes fejlődésnek.

A körzetesitéssel is azt a célt akarjuk elérni elsősorban, mint a letéti rendszerrel, hogy a kis falvak könyvtáraiban növeljük a választékot, elvileg a teljesség mértékéig.

Ugyanilyen nagy hangsuly esik azonban arra is, hogy a körzetesités révén a szövetkezett kis könyvtárak főfoglalkozásu könyvtáros szakembert kaphatnak, aki várakozásunk szerint három könyvtárban ellátná az olvasószolgálati munkát is. Ez pedig általában olyan szinvonal emelkedést jelentene, amilyenről korábban álmodni sem mertünk.

A körzeti könyvtárosnak a közigazgatási összevonás előtt nagyon bo-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nyodalmas feladatai lesznek. A körzetben lévő tanácsositott könyvtárakkal egyezséget kell kötnie, hogy az állománygyarapitást összehangoltan végzik és könyveiket csereforgalom keretében egymásnak is rendelkezésére bocsájtják.

Állománygyarapitás a körzetben

A körzeti rendszerben az egyes könyvtárak alapgyüjteményének a körét még szükebbre vonhatjuk, mint a letéti ellátás keretében, mert a könyvtárak a körzeti gyarapodási jegyzék alapján bármely könyvet kikérhetik a központi könyvtárból közvetlenül, a cserék rendjétől függetlenül. Csak a gyermek- és ifjusági irodalmat, a magyar klasszikusok legkeresettebb müveit és a kézikönyvtárba való könyveket tekintjük nem cserélendő alapállománynak. Az összes többi könyv a csereforgalom keretében jut a könyvtárakba.

A párhuzamos beszerzések elkerülése megköveteli, hogy a könyvrendelést a körzet minden könyvtárában ugyanaz a személy, esetünkben a körzeti könyvtáros végezze. A könyvek a megrendelő könyvtárban kerülnek nyilvántartásba és először ott lépnek be a forgalomba. A csere két-három hónapos periodusokban történik.

A körzet teljes könyvállományáról olvasói és raktári katalógust kell készitenie a körzeti könyvtárosnak és minden tagkönyvtár számára gondoskodnia kell füzetkatalógusról.

Ahhoz, hogy az ellátás szinvonalát számottevően emelni tudjuk, a körzet központi könyvtárának és a hozzátartozó tagkönyvtáraknak együttes könyvbeszerzési keretét fel kell kerekiteni annyira, hogy az évi könyvtermésnek a falusi könyvtár gyüjtőkörébe való részét meg tudják vásárolni. Ez az összeg, mint ahogy az előző fejezetben közölt számitások mutatták, kb. 20 000 Ft.

Eredményes kisérlet a körzeti rendszerrel

A körzetesités, amennyire ma megvalósitható, csak bevezetője, előkészitője a fiókhálózat rendszerü falusi könyvtári körzeteknek. Célját most is eléri, mint ahogy ezt azok a kisérletek megmutatták, amelyeket a tapolcai és a pápai járási könyvtár végzett. A tapolcai járási könyvtár Kővágóörsön kifejlesztett könyvtári körzete kitünő bizonyitékát adta, mennyire lényeges könyvtári szempontból is, hogy a körzet egy gazdasági érdekközösségbe tartozzék. A körzet öt községe közigazgatásilag még különálló, igy az összefogó erő és - mondjuk meg - a könyvtár támogatója is a gazdag, okos vezetés mellett fejlődő termelőszövetkezet volt. A magasabb ellátottság eredményeként a kör-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

zetben 30 % körül van az olvasóknak a lakossághoz mért hányada és különös figyelmet érdemel, hogy amióta főfoglalkozású könyvtáros látja el az olvasószolgálati munkát a körzet három községében, ugrásszerüen megnőtt, szinte a városi könyvtáraknál tapasztalható intenzitási fokra emelkedett a forgalom Ennek természetes magyarázata a könyvtárak nyitvatartási idejének bővülésében keresendő. A falusi olvasók is gyakrabban járnának általában könyvtárba, ha a könyvtár hosszabb nyitvatartási idővel állhatna szolgálatukra.

Nem kétséges, hogy a körzeti rendszer azzal emelkedik leginkább a letéti rendszer fölé, hogy ebben a könyvtári szolgáltatásokat képzett szakember közvetiti az olvasóknak, s igy sikerül megközelitenünk az áhitott célt: a kis faluban is bőséges választékot, szakszerüen feltárt gyüjteményt és hozzáértő könyvtáros segitségét kapják az olvasók.

Mennyibe kerül a körzetesités?

Végül a körzetesités gazdasági és létszám-szükségleteiről szóljunk röviden.

Ha a körzetesitést a születőben lévő gazdasági körzetekhez hüségesen igazodva hajtjuk végre, az ország területén kb. 300 könyvtári körzet jön létre mindegyik átlag öt-hat községgel.

A központi könyvtárak elhelyezését legtöbb helyen a null pontról indulva kellene megoldani, részben épitéssel, részben a meglévő objektum bővitésével, átalakitásával. A tervezett 4-5 000 kötetes könyvtárak müködéséhez csak igy lehet biztositani az elhelyezési feltételeket. A legszükségesebb berendezéssel, könyvállványokkal, butorokkal együtt egy körzeti könyvtárra szerényen számolva 100 000 Ft ráforditás (felujitás, beruházás) szükséges. Ez országosan 30 000 000 Ft-ra megy fel.

Könyvbeszerzésre a szükséges fejlesztés - a jelenlegi keret 20 000 Ft-ra való felkerekitésével - 12 000 Ft, évenként ismétlődő hitel, összesen évi 3 600 000 Ft.

A körzeti könyvtárak müködési költségeire (fütés, világitás, szállitás, könyvkötés, kiküldetési dijak, propaganda) a legkevesebbel kalkulálva egyenként 5 000 Ft, összesen évi 1 500 000 Ft szükséges. A körzetekben a könyvcserékkel kapcsolatos szállitásokhoz a nyolc kisközséges megye számára szükséges egy-egy gépkocsi beszerzése. Egy gépkocsi ára (Moszkvics vagy Škoda combi) 70 000 Ft, összesen 560 000 Ft.

A körzetesités létszámigénye: 300 főhivatásu könyvtáros és 8 gépkocsivezető. Alapbér 1 500 Ft. ill. 1 200 Ft.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Összefoglalva: A körzeti rendszer országos méretü kiépitése a kisközségek könyvtári ellátása céljából az alábbi fejlesztési követelményekkel jár.

Hitelfejlesztési igény:	Könyvbeszerzésre, évi	3 600 000 Ft
	Béralap "	5 600 000 Ft
	Gépkocsi üzemkölts. "	120 000 Ft
	Müködési költségek "	1 500 000 Ft
	összesen	10 820 000 Ft
Beruházási, felujitási igény:		
	Épület, berendezés	30 000 000 Ft
	8 db gk. beszerzés	560 000 "
	összesen	30 560 000 Ft
Létszámigény:	Könyvtárosi státus	300
	Gk. vezetői "	8
	összesen	308

IV. A MOZGÓKÖNYVTÁR

Mielőtt a mozgókönyvtári ellátás rendszeréről beszélnénk, meg kell mondanunk, hogy ezzel kapcsolatban semmiféle hazai tapasztalatról, vagy kisérletről nem tudunk beszámolni. E fejezet megirásának az alapja tehát kizárólag a szakirodalom és azok a számitások, amelyeket a szakirodalom alapján a mozgókönyvtárak alkalmazásának gazdaságosságára vonatkozóan végeztünk.

Talán ne is ismételjük el ismét részletesen azokat az érveket, amelyek amellett bizonyitanak, hogy a kis falvak könyvtárai önmagukban nem képesek olvasóiknak a kellő könyvválasztékot biztositani és a jelenlegi gyarapodás mellett is valami olyan veszélyt lehet náluk egyre nyilvánvalóbban tapasztalni, amit a legpontosabban "raktári dugulásnak" nevezhetnénk.

A letéti rendszer és a körzetesités megoldhatja ezeket a problémákat. A körzeti rendszer alkalmazásával uj pozitivum is megjelenik, az, hogy a kisközségek 50-60 %-ában főhivatásu könyvtáros áll az olvasók rendelkezésére. A könyvek nagyrésze azonban ebben a rendszerben sincs az olvasók előtt. A körzet tagkönyvtárai változó, frissülő anyaggal bár, de mégis csak néhány száz kötetes szekrény-könyvtárak, és 40-50 %-ukban továbbra is tiszteletdijas könyvtáros dolgozik.

A mozgókönyvtár minden községben 2 000 - 3 000 kötetes szabadpolcos

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

kon. tarat és főhivatásu, képzett könyvtáros tanácsadó munkáját biztositja az olvasóknak. Hatalmas előnyök ezek, a szakirodalom perdöntő jelentőséget tulajdonit nekik. Nehéz is nem egyetérteni ezzel.

Mozgókönyvtár vagy szekrénykönyvtár

A mellékfoglalkozásu és tiszteletdijas könyvtárosok munkájának a lehetőségei, tehát az eredményei is erősen korlátozottak. A könyvtárosok a kis falvakban sürün cserélődnek, a könyvtár anyagát már csak ezért sem tudják alaposan megismerni, még nehézségi fok szerint sem. Hogyan tudnák akkor, hogy kinek, mit ajánlhatnak, melyik olvasónak melyik a megfelelő könyv. A falusi könyvtárosoknak tartott nyári tanfolyamokon tapasztaljuk, hogy a tiszteletdijas könyvtárosok között sok a nemolvasó ember, de különösen kevés az olyan, aki szakkönyvet is olvas, holott a szakkönyvek kölcsönzését erősen szorgalmazzuk. Ha pedig valaki nem ismer valamit, azt nem is tudja ajánlani, nem is kölcsönzi senkinek, s végül megállapitja: "A falusi emberek ilyesmit nem olvasnak el"

Pedig tudjuk, hogy falun viszonylag ugyanannyi tágabb érdeklődési körü ember van ma már, mint a városban, csakhogy ezek olvasói igényeiket más módon elégitik ki.

Megszünőben van falun is a könyvtár monopol helyzete. Nem tudunk itt most a falu szellemi átalakulásával foglalkozni, csupán arra szeretnénk rámutatni, hogy falun is egyre szaporodik a magánkönyvtárak száma, az Olcsó Könyvtár köteteit bárki pár forintért megveheti a boltban, a képes folyóiratok, ujságok, és a televizió egyre több családnál "házhoz mennek".

Ugyanakkor, ha valaki a könyvtárból könyvet akar kérni, el kell mennie az iskolába, vagy a tanácsházára, ahol meghatározott, ritka időközönként és rövid ideig nyitva találja a könyvszekrényt. Az a minta, amely szerint a kis falusi könyvtárak jelenleg müködnek, elavult.

Városias választék, szakember tanácsadó munkája

A mozgókönyvtár "házhoz szállitja" a könyvet és gazdag állományával minden igényt képes kielégiteni. Támaszpontja egy nagy járási könyvtár, vagy éppen a megyei könyvtár, amelynek 10–15 000 cimet tartalmazó füzetkatalógusát a falusi olvasók közt terjeszti s ezzel a választékot szinte korlátlanul kibőviti. Hatására, az irodalom közlései szerint, mindenütt fellendül a szakkönyvek könyvtárközi kölcsönzése.

A mozgókönyvtár ugy viszonylik a kis falusi könyvtárhoz, mint a városi

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nagyáruház a szatócsbolthoz. Sokat emlegetett népszerüségének a szolgáltatások szinvonalában lévő különbség mellett, pszichológiai magyarázata is van. A mai ember a nyakkendőjét is ott veszi meg szivesebben, ahol száz közül választhatja ki saját maga, és a nagy választék kedvéért lemond a személyes kiszolgálásról, amelyhez azelőtt szokva volt. Sőt egyenesen a személytelen kiszolgálást kivánja és ehhez a szakembert, mint tanácsadót fogadja el, főleg, ha valami különös cikkről van szó. A könyv pedig feltétlenül ilyennek számit.

A mozgókönyvtár müködése

A jármü legyen alkalmas 2-3 000 kötet befogadására, kiszolgálásához egy könyvtárosra és egy gépkocsivezetőre van szükség. Az autókönyvtárnak nem szükséges egész délutánt eltöltenie egy faluban, hanem, hasonlóan az utazó "GELKA" szerviszhez, vagy a Lottó kocsihoz, amit ma már minden faluban ismernek, csak rövid ideig megállnia állomásonként kb. 30 percig. Ennek megfelelően a falu több pontján kell állomáshelyet kijelölni. A könyvtárkocsi hangositó berendezése utján jelzi, hogy megérkezett a faluba és gyakorlatilag házhoz viszi a könyvet.

Természetesen az egyszer kialakitott utiprogramot szigoruan be kell tartani. Az olvasójegyre pedig rá kell bélyegezni az autókönyvtár legközelebbi érkezésének dátumát és időpontját. A napnak és az időpontnak mindig azonosnak kell lennie.

Az ilyen, valóban "utazó" könyvtárnak a koncepciója uj dolog, mert nem azonos a városok peremkerületeiben müködő autókönyvtárral, amely több órát, vagy egész napot tölt egy helyen.

Az autókönyvtárnak falun való alkalmazásáról Angliából szerezhetünk bőséges tapasztalatokat, ahol már 1945 óta dolgoznak a "travelling libraries"-nek nevezett könyvtárak, mégpedig kitünő eredménnyel.

Egy autókönyvtár, heti periódusokban érkezve, 30 kisközséget, kb. 20 000 lakost tud ellátni. Naponta 5 község 10-15 állomásán tart 30 perces kölcsönzést. Ehhez az intenziv müködéshez a könyvanyagot egy folyamatosan gyarapodó 8-10 ezer kötetes gyüjteménynek kell biztositania.

Az egyes községeknek saját erejükből kell beszerezniök a gyermekkönyveket, melyek az iskolai könyvtárba kerülnek, továbbá a legfontosabb általános kézikönyveket, ezeket pedig a falusi klub szobájában érezzük a legjobb helyen.

Természetesen a nagyobb gyerekek kölcsönözhetnek az autókönyvtárból

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

is nekik való könyveket, sőt azzal is számolhatunk, hogy a könyvtárkocsi programszerüen keresse fel az iskolákat.

Ez volna a mi viszonyaink között annak a módja, hogy a kis állományú helyi könyvtárakat felváltsa a helyközileg müködő, nagy mozgókönyvtár.

Mennyibe kerül a mozgókönyvtár?

A mozgókönyvtár elterjesztése a kisközséges vidékeken a következő fejlesztési igényekkel jár:

30 községre, átlag 20 000 lakosra számitva egy autóbuszt, az 1 500 községnek összesen 50 db-ra lenne szüksége. Ikarus 44 tipus felhasználása esetén egy könyvtárkocsi, berendezve 600 000 Ft-ba kerülne. Összesen 30 000 000 Ft.

A községek jelenlegi könyvanyaga - a gyermekkönyvek és a kézikönyvek kivételével - központi raktárba összegyüjtve képezné az autókönyvtár induló könyvbázisát. Egy mozgókönyvtárra évi 60 000 Ft könyvbeszerzést kell átlagosan számolni, ez alig valamivel több, mint a 30 kisközség jelenlegi előirányzata. Ezek összevonása esetén egyedenként elég csak 20 000 Ft fejlesztéssel számolni. Ez összesen évi 1 000 000 Ft.

A kb. 40, támaszpont szerepet betöltő járási, megyei könyvtárban, egy mozgókönyvtárra 10-15 000 kötetes tömör raktárral számolva, a raktározás feltételeinek a megteremtése összesen 6-8 000 000 Ft befektetést igényel.

Egy mozgókönyvtár évi üzemköltsége kb. 50 000 Ft, összesen 2 500 000 Ft.

Létszámigény: 50 könyvtáros és 50 gépkocsivezető. Az ezzel járó béralap, 2000 Ft, ill. 1200 Ft alapbérrel, járulékokkal, összesen évi 2 500 000 Ft.

Összesitve:

Hitelfejlesztési igény:	Könyvbeszerzésre évi	1 000 000 Ft
	Béralapra "	2 500 000 "
	Gk. üzemköltség "	2 500 000 "
	összesen	6 000 000 Ft

Beruházási igény:	Autóbuszok beszerzése, felszerelése	30 000 000 Ft
	Raktári feltételek	8 000 000 "
	összesen	38 000 000 Ft

Létszámigény:	Könyvtárosi státus	50
	Gk. vezetői "	50
	összesen	100

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

V. A FORMÁK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS NÉHÁNY SZÓ A GAZDASÁGOSSÁGRÓL

Tanulmányunk bevezető részében azt a kérdést tettük fel, melyik ellátási forma felel meg leginkább a szocialista könyvtárpolitika szellemének, melyiknek az alkalmazása teremti meg a legjobb könyvtári feltételeket a kisközségek lakóinak. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban az alábbi eredményre jutottunk:

1. A letéti rendszer alkalmazása révén, bizonyos időegységen belül folyamatosan valamennyi kiskönyvtárban biztositható a teljes könyvtermés választéka és elkerülhető a felesleges állományrészek lerakódása.

A könyvtár megjelenési formája azonban nem változik, marad a szekrénykönyvtár iskolában, tanácsházán, jó esetben klubban elhelyezve, az olvasó előtt soha sincs egyszerre együtt sokoldalu, gazdag gyüjtemény, s a közvetlen, szabad kiválasztás lehetőségével csak korlátozva élhet.

A könyvtárat továbbra is tiszteletdijas kezeli, többnyire erősen elfoglalt, más érdeklődési körü ember, aki a változó állományt nem ismeri eléggé. Csak a nyitvatartási idő betartását és a megbizható nyilvántartást követelhetjük tőle jogosan.

A letéti rendszer alkalmazása nem igényel hosszas előkészületeket, felméréseket, elvileg azonnal alkalmazható valamennyi kisközséges megyében.

2. A körzeti rendszer az előbbihez képest azzal nyujt többet, hogy egy községcsoporton belül, a központi helyzetü településen létrehozza a nagykötetszámu falusi könyvtárat, amely nemcsak a könyvcserék révén, hanem már személyes kiválasztásra is hozzáférhetővé teszi a bő választékot a körzetben lakók nagy részének. A központban lakóknak mindenesetre, de a külső települések lakóinak is, akik a jó közlekedési lehetőségek esetén már nehézség nélkül eljutnak, más programjuk mellett a központi könyvtárba.

A körzeti központ könyvtárában hivatásos könyvtáros szakember segitségét veheti igénybe az olvasó, szakemberét, akitől elvárható az igényes munka, az alapos irodalomismeret és a bibliográfiai tájékozottság, amely a korszerü müvelődés könyvtári segitésének alapfeltétele.

A körzet egy, vagy két másik településén is értéknövekedést hoz az olvasószolgálati munkában azáltal, hogy ott a körzet főhivatásu könyvtárosa tartja a könyvtári órákat. Ezeken a helyeken a tiszteletdijas szerepe feleslegessé válik.

A körzeti könyvtár vezetője gyakran tudja látogatni azokat a település-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

seket is, ahol megmarad a tiszteletaujas könyvtáros, a helyszinen tud neki módszertani tanácsot adni - gyakori rendszerességgel - bármely szakmai kérdés megoldásához.

A körzeti rendszer azonnali, széleskörü bevezetésének elvi és gyakorlati akadálya van.

Könyvtárpolitikailag azért nem lenne helyes, mert mielőtt még a gazdasági és ennek nyomán a közigazgatási körzetek határai elég markánsan kirajzolódnának, egy sor község könyvtári szerepét önkényesen a többiek fölé emelve, az erjedés mostani időszakában, az egész vállalkozást kitennénk a kudarc veszélyének. Másik elvi meggondolásunk, hogy a kisközségek tekintélyes része - informálódásunk szerint közel a kétharmada - nem ujonnan kifejlesztett faluközponthoz körzetesedik, hanem városhoz és járási székhelyhez.

Az a véleményünk, hogy a körzeti rendszer szélesebbkörü alkalmazása további kisérleteket, feimeréseket, a tévedések valószinüségének a teljes kizárásé' kivánja meg.

3. A mozgókönyvtár müködési körzetében minden településnek a nagykönyvtár szolgáltatásait nyujtja, mind az állomány mennyisége és összetétele, mind az olvasási tanácsadás szempontjából. A látogatott településeknek nemcsak a magával vitt választékot kinálja, hanem füzetkatalógus révén a báziskönyvtár gazdag szakkönyvgyüjteményét is népszerüsiti és rugalmasan, gyorsan kiközvetiti. A községekben folyó szakoktatást és minden egyéb tanfolyamot gyorsan el tud látni a szükséges könyvek nagy példányszámával, melyeket időlegesen a tanfolyam vezetőjének (felelősének) gondjaira bizva letétben hagyhat. Feleslegessé, megszüntethetővé teszi a szekrénykönyvtárat, felszabaditja a helyi könyvtári költségelőirányzatot.

Megjelenésével természetes módon szolgálja a könyvtári propagandát, együtt jelentkező, szabadpolcra helyezett nagy gyüjteményével pedig a könyvpropagandát.

Adottságainál fogva, a szó szoros értelmében közelebb viszi a könyveket az olvasóhoz.

A mozgókönyvtár alkalmazási körét egyedül az útviszonyok korlátozzák, de egyre csökkenő mértékben.

Azonnali, széleskörü alkalmazásának elvi akadálya nincs, gyakorlati akadálya a létrehozáskor jelentkező, viszonylag magas költség- és létszámigényesség.

Az elmondottak alapján meggyőződéssel állitjuk, hogy a kisközségek könyvtári ellátását megnyugtató módon jelenleg egyedül a mozgókönyvtár oldja meg, távolabbi perspektivában rangban egyenlőként, az uj falukörzetek

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

könyvtári ellátása tekintetében felzárkózik majd mellé a körzeti könyvtári rendszer.

A hatásfok és a gazdaságosság együttes vizsgálata a következő eredményeket mutatja.

A várható hatásfokhoz képest a mozgókönyvtár ráforditási igénye nem magasabb, mint a másik két ellátási formáé. Az évenként ismétlődő hiteligény a mozgókönyvtárnál alacsonyabb, mint a körzetesitésnél.

A mozgókönyvtár, a már ismertetett müködési formában, 30 településen, mintegy 20 000 lakos számára, 60 állomáshelyen biztosit 3 000 kötetes, főhivatásu könyvtárossal müködő könyvtárat, heti rendszeres nyitvatartással.

A mozgókönyvtár beszerzési árából egy településre 20 000 Ft, egy lakosra 30 Ft esik. Ha csak 10 éves amortizálódást számitunk, (a valóságban legalább 15 év!) a beszerzési árból 1 lakosra évi 3 Ft esik. Az összes kiadásokat (beszerzési ár egy évre jutó hányada, évi könyvbeszerzés, üzemköltségek, bérek) számitásba véve, egy lakosra évi 10 Ft jut.

Ugyanakkor azonban 30 községben felszabadul kb. 60 000 Ft könyvbeszerzési költség, 36 000 Ft tiszteletdij és 30 000 Ft müködési előirányzat.

Jelenleg a tanácsositott szekrénykönyvtárak lakosonként és évenként kb. 6 Ft-ba kerülnek.

Az egy lakosra eső évi költségigény a körzeti könyvtárak leirt változatában átlag 9 Ft.

A letéti rendszer alkalmazása a tanácsositott kiskönyvtárak állományának kiegészitésére, az egy lakosra jutó évi költségigényt átlag 8 Ft-ra emeli fel.

Az eredmény elgondolkoztató.

VI. KÖVETKEZTETÉS ÉS JAVASLAT

A kistelepülések könyvtári ellátásának a megoldását perspektivikusan a mozgókönyvtárak és a könyvtári körzetek együttes alkalmazása oldja meg. A városoktól távoleső, faluközpontu körzetekben körzeti könyvtári szervezetet kell létrehozni, a többi kis település korszerü könyvtári ellátását a mozgókönyvtárak biztosithatják.

A letéti rendszer, mint ellátási forma, csak pénzügyi meggondolásból és átmenetileg fogadható el. Jelenleg - ugy érezzük - nem tudjuk más módon az országosan jelentkező problémát generálisan megoldani.

Az ország gazdasági potenciájával számolnunk kell, s a józan ész ar-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

ra int, hogy, a kevés több, mint a semmi, meggondolás alapján, átmeneti szakaszként alkalmazzuk a letéti rendszer uj változatát. Elhatározásunkban megerősit! t bennünket annak tudata, hogy a letéti rendszerre forditandó beruházási, könyvbeszerzési és létszám befektetések akkor sem vesznek kárba, ha időközben, tervszerü ütemezés mellett, fokozatosan áttérünk a két fejlettebb ellátási forma valamelyikére.

A 40, letétet adó könyvtárban létrehozott raktári kapacitásra a mozgókönyvtáraknak is szüksége lesz, a könyvállomány és a többletlétszám pedig értékesithető a körzetekben és a mozgókönyvtárakban egyaránt.

A következő ötéves tervidőszakban már nyilvánvalóvá válik, hol jönnek létre és hogy helyezkednek el a falusi gazdasági körzetek, s akkor a könyvtári körzetesités részletes tervét is el lehet készíteni. A körzeti könyvtári modell kialakitása, finomitása érdekében fontosnak tartjuk a kisérleti helyek számának a szaporitását. Az ötéves tervidőszakban további 5 kisérleti körzeti könyvtárat kellene létesiteni az összes feltételek biztositása mellett.

A mozgókönyvtári ellátás alkalmazására vonatkozóan javasoljuk, hogy az ötéves terv első évében készittessük el az Ikarusz Gyárral, vagy hozassuk be Angliából a mozgókönyvtár 2-3 kisérleti példányát. Kétévi kisérleti üzem után, alkalmasság esetén a tervidőszak 3. évétől növeljük évi 2-3 autóbusszal a mozgókönyvtárak számát.

A javasiat elfogadása esetén a tervidőszakban a következő uj költségigények jelentkeznek:

Beruházás:	10 500 000 Ft		
Fejlesztés:	6 250 000 Ft	ebből könyvbeszerzés:	3 900 000 Ft
Létszám:	65	béralap	1 600 000 Ft
		üzemköltség	750 000 Ft

Ezzel az anyagi befektetéssel megvalósitjuk a program első felét: a letéti rendszert a kisközséges vidékeken általánossá tesszük, s igy az állománnyal kapcsolatos kérdést, amely sürgős beavatkozást követelt, megoldjuk. Emellett még mintegy 400 községben a könyvtári ellátás optimális feltételeit is biztosithatjuk mozgókönyvtárakkal és körzeti könyvtárakkal. A program második felét - növekvő anyagi lehetőségeink arányában - a negyedik ötéves terv időszakában hajtanánk végre ugy, hogy a mozgókönyvtárak számát - évenként 4 uj könyvtári autóbusz beszerzésével - 30-ra növelnénk és végrehajtanánk a körzetesitési programot, évenként 24, összesen 120 körzeti könyv-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

tár szervezése utján. (Az 1000 lakoson aluli települések közül kb. 120 központi faluval számol a regionális fejlesztési terv.)

Végredményben tehát kb. 900 kisközségben mozgókönyvtárak, 600-ban pedig körzeti könyvtárak biztositanák a könyvtári ellátást.

A formák kombinált alkalmazásával ilymódon tartjuk megoldhatónak a községeknek közel a felét jelentő kis települések szinvonalas könyvtári ellátását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

BÁRDOS László: Mintakönyvtárakat az önálló községi könyvtárakból. = A Könyvtáros. 1961. 2.sz. 97-99. p.

HORROCKS, S. H. - HARGREAVES, J. A.: Bookmobile operations over the world. = Libr. Trends. 9. vol. 1961. 3. no. 360-373. p. F 2729 sz. KMK ford.

JÄGER, A.: Erfahrungen beim Aufbau einer Zentralbibliothek. = Der Bibliothekar. 1961. 7. no. 745-748. p.

SEBESTYÉN Géza: A letéti rendszer uj szakasza. = A Könyvtáros. 1960. 4. sz. 243-246. p.

SIMON László: Adatok Zala megye mezőgazdasági mikrokörzeteinek vizsgálatához. Bp. 1961. Akad. K. 45-66. p. / Klny. a Földrajzi Értesitőből./

SMITH, Stewart W.: Potentialities and capabilities of bookmobiles for library service. = Libr. Trends. 9.vol. 1961. 3. no. 296-389. p. F 2730 sz. KMK ford.

PALKÓ Sándor: A kis lélekszámu termelőszövetkezeti községek igazgatási problémái. = Állam és Igazgatás. 1960. 5. sz. 385-389. p.

PILK, Georg: Erfahrungen der Zentralbibliothek Steiningtwolmsdorf. = Der Bibliothekar. 1963. 7. no. 752-759. p.

PUSKÁS Sándorné: A letéti rendszer egyik változata. = Könyvtáros. 1964. 7. sz. 382-385. p.

WALLACE, Sarah L.: Bookmobile publicity and public relations. = Library Trends. 9. vol. 1961. 3. no. 350-359. p. F 2731 sz. KMK ford.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A CSEHSZLOVÁK–SZOVJET KÖNYVTÁRI EGYÜTTMÜKÖDÉS FONTOS ÁLLOMÁSA

Március utolsó hetében tartották Moszkvában az első csehszlovák-szovjet könyvtáros szemináriumot. Az értekezlet célja a csehszlovák könyvtárügy legidőszerűbb problémáinak ismertetése volt. A sokoldalu kérdésfeltárást tükrözik az elhangzott előadások:

Csehszlovákia könyvtárainak fejlődése – A könyvtári munka megszervezése a csehszlovák könyvtárakban – Az egyéni és kollektiv foglalkozás az olvasókkal a szlovák közmüvelődési könyvtárakban – A tudományos és müszaki ismeretek propagálása és a dolgozók továbbképzésének támogatása a csehszlovák könyvtárakban – A Csehszlovák Nemzeti Könyvtár.

Néhány név az értekezleten résztvevő csehszlovák könyvtárosok sorából: M. Gojdicová, Kamil Groh, J. Houdková, J. Kunc, J. Lipovsky, P. Maruniak. Szovjet részről a szemináriumon részt vette Cvetkov művelődésügyi miniszterhelyettes, Gavrilov, a Müvelődésügyi Minisztérium Könyvtári Osztályának vezetője és helyettese Jefimová, továbbá Kondakov, a Lenin Könyvtár igazgatója, valamint több mint 200 vezető könyvtári szakember.

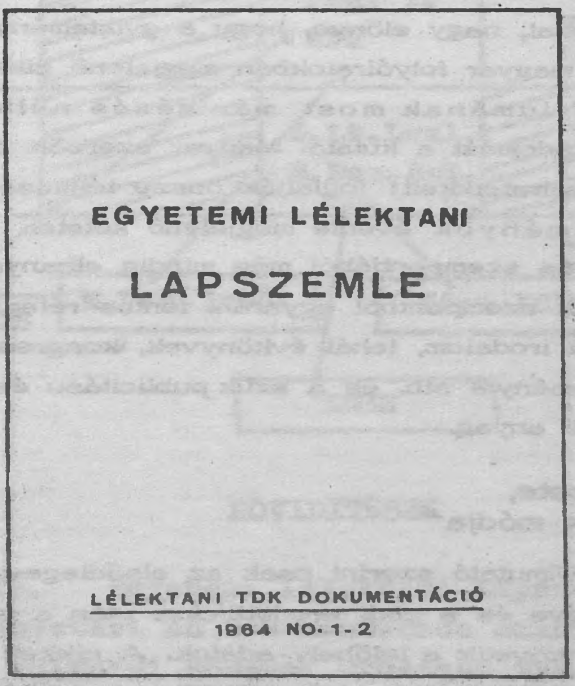
A küldöttség részt vett a Külföldi Irodalom Össz-szövetségi Könyvtárában Csehszlovákia felszabadulásának 20. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésen. – A csehszlovák könyvtárosok számos könyvtárat látogattak meg és hivatalos megbeszéléseket folytattak a Müvelődésügyi Minisztériumban és a Lenin Könyvtárban. Megállapodás jött létre többek között arra vonatkozóan, hogy az értekezlet második részét ez év junius 15–17-én tartják Prágában vezető szovjet könyvtárosok részvételével. A programban a következő témák szerepelnek: A könyvtárak szerepe a dolgozók kommunista nevelésében – A Szovjetunió könyvtárainak tapasztalataiból – A falusi lakosság könyvtári ellátottsága – Az ajánló bibliográfia a Szovjetunióban – A könyvtári munkában való társadalmi részvétel fokozása. (Čtenář.17.roč.1965.6.no.214.p.) (T.L.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Bánlaky Éva

EGY UJ KIADVÁNYRÓL ÉS A NYOMÁBAN KELETKEZŐ GONDOLATOKRÓL

Meglepő és nagyon örvendetes módon a külföldi lélektani szakirodalom rendszeres és széleskörü feltárása egyetemi hallgatók tudományos diákköri munkájának eredményeként jelentkezett 1964 decemberében. Címe EGYETEMI LÉLEKTANI LAPSZEMLE.

A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem lélektan szakos hallgatóit - amint ez a Lapszemle 1964. évi 1/2. számának bevezetőjéből kiderül - "saját szakmai müveltségük emelése és látókörük kiszélesitése iránti igény" vezette, amikor elkezdték a jelentős külföldi szakfolyóiratok figyelését és feldolgozását. De vállalkozásuk már a kezdet kezdetén tulnőtt az egyetemi kereteken, hiszen alkalmasnak látszott arra, hogy ne csak az egyetemi hallgatók és fiatal kutatók, hanem a pszichológiával foglalkozók széles körét rendszeresen tájékoztassa.

Az első összevont szám dokumentációs tudatosságra és tájékozottságra való tájékoztatót ad a kiadvány céljáról, fejlesztésének perspektiváiról és utmutatót közöl használatához. A szerkesztők egyelőre a magyar könyvtárakban meglévő jelentős külföldi lélektani folyóiratokat dolgozzák fel, indulásként mintegy ötvenet. De ismerve a szakirodalom szóródásának törvényszerüségeit, a Lapszemle gyüjtőkörét idővel a nem pszichológiai vonatkozású folyóiratok pszichológiai vonatkozású cikkeire is kiterjesztik. A monografikus irodalmat egyelőre nem regisztrálják. Ez a szükség-diktálta megoldás azért helyes, mert a tudományos kutatás irányait, problémáit, legfrissebb eredményeit, tehát a legaktuálisabb, gyakran nem

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

lezárt kérdéseket éppen a periodikus és nem a monografikus irodalom nyujtja. De ésszerü azért is, mert a magyar kutatók más forrásból szerezhetnek tudomást az országba beérkező külföldi könyvekről és lelőhelyükről. A jelentős könyvtárakba érkező külföldi szakkönyveket ugyanis a Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke veszi számba havonta megjelenő füzeteiben. S ha a kutató "egy fogással" nem is juthat hozzá a teljes szakirodalomhoz, mert a kiadvány mindkét ágazatát (Társadalomtudományok, Természettudományok) és ezeken belül több szakcsoportot kell áttanulmányoznia, mégis egyelőre elfogadható a külföldi könyvanyagról történő tájékoztatás.

A magyar monografikus irodalomról pedig kurrensen a Magyar Nemzeti Bibliográfia tájékoztat, nagy előnye, hogy a gyüjteményes munkákat elemzően is feldolgozza. A magyar folyóiratokban megjelenő cikkanyagról a Magyar Folyóiratok Repertóriumának most már késés nélkül megjelenő füzeteiből szerezhet tudomást a kutató. Magyar szerzők 1945 után megjelenő müveit (könyveit és folyóiratcikkeit) foglalják össze teljességre törekedve a Pszichológiai Tanulmányok évente megjelenő kötetei.

Szakirodalmi feltárás szempontjából még mindig elhanyagolt marad két tudományos és gyakorlati szempontból egyaránt fontos réteg: a külföldi nem folyóirat jellegü időszaki irodalom, tehát évkönyvek, kongresszusok, konferenciák, közgyülések közleményei stb. és a szük publicitásu és egyáltalán nem publikált bel- és külföldi anyag.

A Lapszemle szerkezete, az anyag feltárásának módja

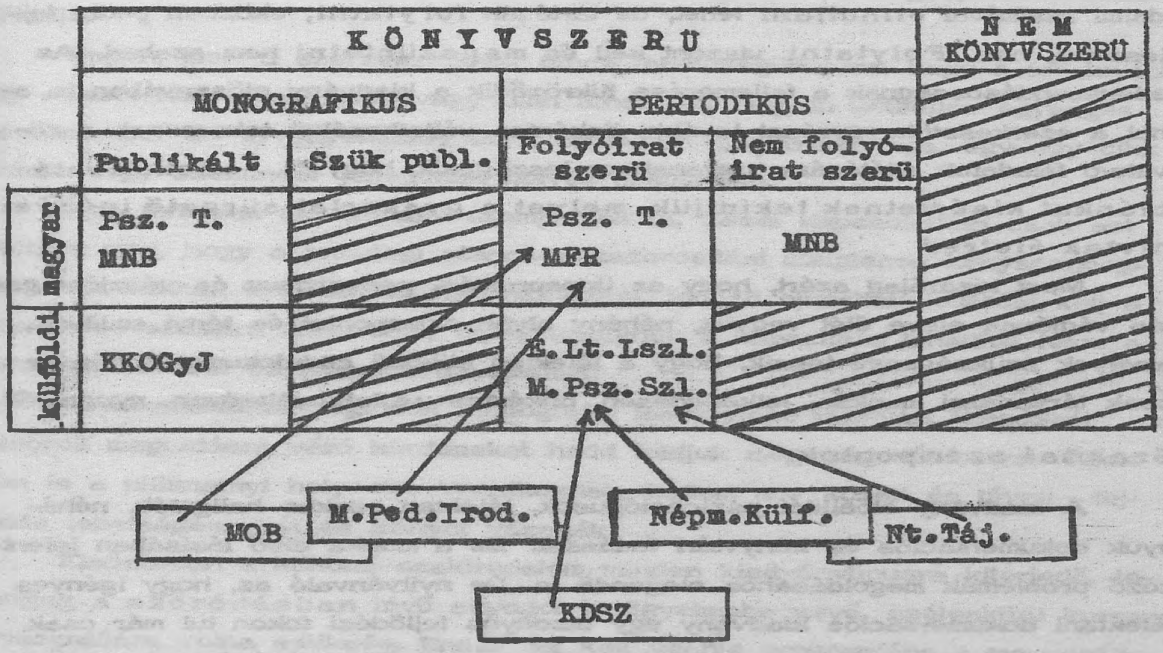
A bibliográfia az Utmutató szerint csak az elsődleges közleményekről ad számot. A szerző neve és a cikk eredeti cime után a magyar nyelvü cimforditás következik. Ezt követik a lelőhely-adatok. A cikkek egy részét referátum is kiegésziti. A tematikus fejezeteken belül a beosztás alapja a cikkek magyar nyelvü cimének betürendje. Az évkört is jelölő tételszámozás évenként ujra kezdődik. Az első számot röviditésjegyzék és az adott füzetben feldolgozott folyóiratok jegyzéke egésziti ki. A szerkesztők tervei szerint évenként kumulált tárgyszavas és szerzői mutató készül. A Lapszemle tételeiből folyamatosan uniterm rendszerü katalógust szerkesztenek a Lélektani tanszéken. Ebbe beleolvasztják a Pszichológiai Tanulmányokban regisztrált magyar anyagot is.

A kiadvány 200 példányban jelenik meg, a példányszám máris kevésnek bizonyult.

Hogy egy ilyen vállalkozás megindulására szükség volt, az kétségtelen.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A LÉLEKTANNAL FOGLALKOZÓ DOKUMENTUMOK FOLYAMATOS FELTÁRTSÁGA MAGYARORSZÁGON

RÖVIDITÉSEK

E.Lt.Lszle. Egyetemi Lélektani Lapszemle
KDSZ Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom
KKOGyJ Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke
MFR Magyar Folyóiratok Repertóriuma
MNB Magyar Nemzeti Bibliográfia
MOB Magyar Orvosi Bibliográfia
M.Ped.Irod. Magyar Pedagógiai Irodalom
M.Psz.Szle. Magyar Pszichológiai Szemle
Népm.Külf. Népmüvelés Külföldön
Nt. Táj. Neveléstudományi Tájékoztató
Psz.T. Pszichológiai Tanulmányok
Bibliográfiailag feltáratlan terület

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Komoly funkciója van és valódi, létező igényeket elégit ki. De már születése pillanatában, "in statu nascendi" ellentéteket hordozott magában. Egyre fokozódó ellentmondás van ugyanis a kiadvány jellege és létrejöttének, előállításának körülményei, háttere közt. Egy periodikus, referáló lap perspektivával meginduló cikkbibliográfiát egyetemi hallgatók önkéntes vállalkozásaként, társadalmi munkával elinditani lehet, de tartósan folytatni, eközben pedig fejleszteni, nem. Folytatni viszont kell és megszüntetni nem szabad. Az ellentmondásosságnak a felismerése tükröződik a kiadvány előszavában is, ahol a szerkesztők egyrészt további önkéntes vállalkozókat toboroznak a növekvő feladatok ellátására, ugyanakkor leszögezik, hogy ". . . dokumentációnkat kisérletnek tekintjük, melyet a gyakorlat sürgető igényei hivtak életre."

Most kizárólag azért, hogy az ünneprontás, pesszizmus és vészjósolgatás vádjának eleve élét vegyük, néhány olyan szempontot és tényt emlitünk, amelyek szükségessé teszik, hogy a lélektan külföldi cikkdokumentációja ne csak társadalmi munkán, lelkesedésen, önkéntes vállalkozókedven nyugodjék.

Szakmai szempontok

A kiadvány előállitói pszichológusok, lélektan szakos hallgatók, néhányuk dokumentációs és könyvtári tudással. Ez a munka első fázisában jelentkező problémák megoldásához elegendő is. De nyilvánvaló az, hogy igényes lélektani dokumentációs kiadvány egy bizonyos fejlődési fokon tul már csak dokumentációs szakemberek és pszichológusok együttmüködésével szerkeszthető, ideális esetben könyvtári és dokumentációs képesitéssel is rendelkező pszichológusok, vagy lélektani végzettséggel is biró dokumentálók munkájával. Annál is inkább, mert a lap olyan magas igényekkel indult, hogy a szerkesztők a tájékoztatást az indikáció felől az információ felé fejlesztik. Az informativ jelleget biztositó referátumok és esetleg tömöritvények készitéséhez lehetőleg állandó, gyakorlott és nem tulságosan nagy gárdára van szükség. De ha a lap egyelőre csak cimleirásokat és cimforditásokat közöl is tulnyomórészt, egyetemi hallgatókkal, - nappaliakkal és állásban lévő, családi gondokkal is terhelt estiekkel, - állandó, rendszeres és nagy volumenü munkát nehezen lehet biztositani. Elég, ha csak olyan objektiv akadályokat emlitünk, mint vizsgaidőszak, egyetemi szünetek stb.

Elsősorban szervezeti probléma az, hogy ennek a dokumentációs vállalkozásnak nincs megfelelő dokumentum-bázisa. A Pszichológiai Tanszékre kb 20 külföldi folyóirat jár és a Lapszemle kezdetként 50 folyóiratot figyel rendszeresen. Tehát már most a munkatársaknak a folyóiratok nagyobb részét egyé-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nenként kell kölcsön venniök a különböző könyvtárakból. A bázisként szolgaló dokumentumgyüjtemény hiánya még nagyobb problémát jelent majd akkor, ha sor kerül a nem folyóirat-jellegü periodikumok rendszeres feldolgozására is. Arról nem is beszélve, hogy a szük publicitásu vagy egyáltalán nem publikált magyar és külföldi anyag feltárását szintén csak jól müködő gyüjtemény biztosithatja.

Éppen, mert a szerkesztőknek nincs lehetőségük arra, hogy a folyóiratok egy részét feldolgozás előtt vagy után átnézzék, nagyon kétséges egységes szerkesztési elv érvényesülése és a szelekció megbizhatósága, egy-egy cikk primér vagy szekundér jellegének helyes megitélése.

Igen fontosak az anyagi szempontok is. Ezzel kapcsolatban csak azt emlitjük meg, hogy a jelenlegi stencil-sokszorositást ideiglenes kényszermegoldásnak szabad tekinteni és használhatóbb, jobban olvasható eljárást kell a Lapszemle számára biztositani, olyat, amelynek a kapacitása lehetővé teszi a tervezett bővitést és nagyobb terjedelmet.

A közelmultban megindult bibliográfia ismertetése ürügyén "kapásból" felsorolt megoldásra váró kérdéseket hadd toldjuk meg még néhánnyal. Ezek nem is a pillanatnyi helyzetre vonatkoznak, hanem a - közeli és távoli - fejlődés lehetséges utját és irányát vázolják.

Elsősorban a külföldi szakirodalom minden kiadványtipusra kiterjedő, lehetőleg a szóródásban lévő anyagot is figyelembe vevő, széleskörü kurrens bibliográfiára volna szükség. Ennek fel kell vennie programjába a monográfiaanalizis megvalósitását is. A külföldi anyagnak a kurrens bibliográfiában történő lényegében szignaletikus feltárásán tul szükséges az analitikus feltárás is szakirodalmi szemlék stb. formájában.

Sürgős feladat összehangolt és intenziv referáló és fordító tevékenység kialakitása és legalább a forditások központi nyilvántartása.

A nemzeti szakirodalom feltárása terén fokozatosan létrehozandó a monografikus anyag (könyvek, szük körben és egyáltalán nem publikált irodalom) számbavétele; a periodikus kiadványok (folyóiratok és nem folyóirat jellegü időszaki kiadványok) feldolgozása; később pedig a nem könyvszerü dokumentumok (mikrofilmek, lemezek, magnoszalagok, oktatófilmek stb.) regisztrálása egyetlen, lehetőleg nem nagy időközönként megjelenő bibliográfia keretében. Ezt a regisztrativ és indikativ kiadványt a magyar anyag esetében is kiegészitenék a különféle szempontu szakirodalmi szemlék.

A magyar anyag feltárásával kapcsolatban szükséges az un. szoródásban lévő anyag, tehát nem pszichológiai kiadványok részeként megjelenő pszicholó-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

giai - gyakran forrásértékü, primér[illegible] - munkák teljes átfogása es szambavétele. Elsősorban a határterületi publikációk jönnek itt számításba, elég ha csak a pedagógiai, felnőttoktatási, pszichiátriai, könyvvel és könyvtárral foglalkozó müveket és az emlitett szakterületek irodalmát regisztráló bibliográfiai kiadványokat emlitjük (Magyar Pedagógiai Irodalom, Magyar Orvosi Bibliográfia, Neveléstudományi Tájékoztató, Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom, Népmüvelés Külföldön stb.).

A kurrens nemzeti pszichológiai bibliográfia anyagából aránylag nem nagy erőfeszitéssel létre lehetne hozni a lélektan egy-egy ágának nagy időszakot átfogó önálló bibliográfiáját.

A nagy arányokban megindult tudományos kutatás és az egyre szélesebb alapokon folyó gyakorlati munka és oktatás mindinkább sürgőssé teszik egy nagy gonddal szelektáló lélektani bibliográfiai kézikönyv összeállitását és kiadását, amely a kutatáshoz, a gyakorlati munkához és az oktatáshoz szükséges segédeszközöket ismertetné: másodfoku bibliográfiákat, az egész tudomány és az egyes részterületek fontos kézikönyveit, monográfiáit, retrospektiv és kurrens bibliográfiákat, referáló orgánumokat, szakfolyóiratokat, szótárakat, enciklopediákat; egyesületeket, intézményeket stb.

Az irodalomfeltáró munka melléktermékeként elkészülhetne egy alapos és egységes terminológiai gyüjtés, esetleg szótár. Annál is inkább szükség volna erre, mert világviszonylatban a terminológia meglehetősen zürzavaros, áttekinthetetlen és az egyes szakkifejezések jelentéstartalma nem kontinensenként és országonként, hanem iskolánként, sőt kutatónként változik.

A megoldásra váró kérdéseknek ez a kiviilállótól származó felsorolása még csak nem is kivánja a teljesség látszatát kelteni. Csupán tudatositani az Egyetemi Lélektani Lapszemle megindulása nyomán a cikkiróban is tudatosult helyzetet és tennivalókat.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

KIS MESE A TO-RÓL

Egy amerikai könyvtáros körökben közszájon forgó történet igy adja elő a Tizedes Osztályozás születését: Dewey állitólag beleélte magát egy ősember gondolatvilágába és elképzelte, hogy milyen kérdések izgathatták a történelem előtti korok emberét. Az elképzelt kérdések nyomán születtek volna meg a TO főosztályai.

A Library Journal rajzolója meg -igy képzeljük- Dewey gondolatvilágába élte bele magát és ilyen formán próbálta reprodukálni azokat a képeket,amelyek a tizedes rendszer létrejöttét kisérték alkotója fantáziájában. S ha a művész a nálunk oly népszerü állattenyésztési könyvsorozatot ismeri, biztos "Vidám rajzos osztályozás" cimen teszi közzé ötletes illusztrációit.

100 Ki vagyok én?
FILOZÓFIA ÉS PSZICHOLÓGIA

200 Ki alkotott?
VALLÁS

300 Ki lakik a szomszéd barlangban?
TÁRSADALOMTUDOMÁNY

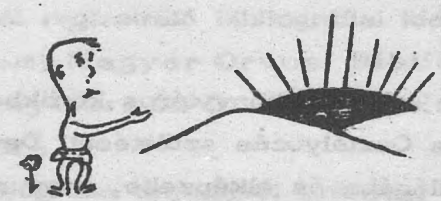
400 Hogy értessem meg magam vele?
NYELVTUDOMÁNY (NYELV)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

500 Hogy érthetem meg az engem körülvevő világot?

TERMÉSZET TUDOMÁNYOK

600 Hogy tudom felhasználni mindazt, amit a természetről tudok?

ALKALMAZOTT ÉS GYAKORLATI TUDOMÁNYOK

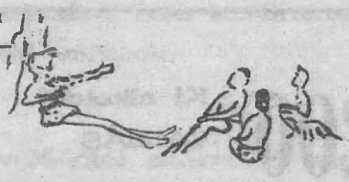
700 Hogy tegyem szabadidőmet kellemessé?

KÉPZŐMŰVÉSZETEK ÉS SZÓRAKOZÁS

800 Hogy örökitsem meg utódaim számára az ember nagy tetteit?

IRODALOM

900 Hogy állitsak emléket magamról a jövő embere számára?

TÖRTÉNELEM FÖLDRAJZ ÉLETRAJZOK

000 ÁLTALÁNOS MUNKÁK

(Library Journal. 86. vol. 1961. 4. no. 834-835. p.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Darabos Pálné - Sasvári Györgyné

KÉTEZER MŰSZAKI KÖNYV IGÉNYBEVÉTELE A KÖLCSÖNZÉS TÜKRÉBEN

A rendszeres évi statisztika a könyvtári állomány igénybevételét csak sematikusan, hiányosan tárja fel, ezért az OMKDK Olvasószolgálati Osztálya kísérletképpen elemző feltárást végzett a könyvállomány egy meghatározott részének kölcsönzési forgalmáról. A vizsgálat az 1962. januártól - áprilisig beszerzett - 1961-62 években megjelent - idegen nyelvü müvekre terjed ki. Az elemzés tehát egyrészt a kölcsönzési igények feldolgozására korlátozódik, másrészt mindössze 2000 db vétel utján beszerzett idegen nyelvü könyv adatainak vizsgálatára terjed ki. Ennek során megkíséreltük feltárni azt, hogy mely szakba vágó, milyen nyelvü könyveket, milyen mértékben olvasnak, azaz melyek a legkeresettebb, illetve a legkevésbé használt tárgykörök és nyelvek, végül pedig, hogy ezen tapasztalatokból milyen következtetések vonhatók le.

Könyvtárunk könyvállománya jelenleg összesen mintegy 200 000 kötetből áll és évenként kb. 12 000 egységgel növekszik; ezen belül az idegen nyelvü irodalom gyarapodása 1961-ben 4650, 1962-ben 5340 kötet volt.

A vizsgált 2000 könyv tehát az évi idegen nyelvü könyvbeszerzésnek kb 40 %-a. Kölcsönzési igénybevételük 1963. december 31-ig a következőképpen alakult:

1080 könyvet /54 %/ összesen 3000 alkalommal kölcsönöztek ki
920 könyv /46 %/ egyszer sem volt kézben.

Az igénybe vett könyvek gyakoriság szerinti megoszlása:

1 alkalommal kölcsönöztek	22 %-ot
2-5 alkalommal kölcsönöztek	26 %-ot
6-10 alkalommal kölcsönöztek	5 %-ot
10 felett kölcsönöztek	1 %-ot

Az alábbiakban kétféle összehasonlitást közlünk szakszerinti bontásban.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Az I. táblázatban összeállitottuk a kölcsönzéseket a beszerzett könyvek százalékában.

A II. táblázatban az effektiv 3000 kölcsönzési alkalomhoz viszonyitottuk az igénybevételt.

Az I. sz. táblázatból kitünik, hogy a 20 szakcsoportból 16 csoport igénybevétele meghaladta a 40 %-ot. Ha a nem elsősorban müszaki érdeklődést tük-

I. táblázat

Kölcsönzések alakulása a beszerzés százalékában

Tárgykörök:	Beszerzett könyvek száma db:	Kölcsönözve: 0	1 alkalommal	2-5	6-10 %	10-	Kölcsönözve összesen: %
Kémia	320	46,3	24,7	26,6	1,7	0,7	53,7
Gépészet	290	45,6	25,6	24,4	4,4	0	54,4
Hiradástechnika	200	28,0	20,0	35,0	13,0	4,0	72,0
Épitészet	190	53,5	17,7	21,6	5,4	1,8	46,5
Fizika	190	51,3	21,3	27,3	0,1	0	48,7
Finommechanika	120	40,0	15,0	36,5	7,9	0,6	60,0
Járművek	100	51,0	13,0	26,0	9,0	1,0	49,0
Elektrotechnika	90	46,0	30,0	16,0	4,0	4,0	54,0
Kohászat, öntészet	90	62,0	23,0	15,0	0	0	38,0
Könnyüipar	80	60,0	30,0	10,0	0	0	40,0
Bányászat	80	81,0	11,0	8,0	0	0	19,0
Matematika	50	30,0	27,0	43,0	0	0	70,0
Csillagászat, geodézia geológia	40	60,0	26,0	14,0	0	0	40,0
Épitőanyagipar	30	53,0	17,0	26,0	4,0	0	47,0
Fényképészet	30	3,0	12,0	31,0	36,0	18,0	97,0
Üzemszervezés	30	31,0	40,0	29,0	0	0	69,0
Energia	26	54,0	28,0	18,0	0	0	46,0
Élelmiszeripar	24	69,0	22,0	9,0	0	0	31,0
Balesetelhárités	10	80,0	20,0	0	0	0	20,0
Technikatörténet	10	10,0	50,0	40,0	0	0	90,0

röző területeket, mint pl. a fényképészet, technikatörténet, lakberendezés stb leszámitjuk, akkor az első helyeken a hiradástechnika, matematika, üzemszer-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

vezés, finommechanika tárgykörök találhatók, de az elektrotechnika, kémia, gépészet szintén előkelő helyet foglalnak el, ami adekvát népgazdasági jelentőségükkel. Bizonyos fokig magyarázható a bányászati szakirodalom utolsó helye; ennek egyik oka valószinüleg a bányaüzemek vidéki elhelyezése, másrészt pedig az, hogy a vonatkozó tervező és kutató intézetek szinvonalas müszaki könyvtárral rendelkeznek, amelyek kielégitik a felmerult igényeket.

A II. sz. táblázat az előbbinél reálisabb képet nyujt, mert azt mutatja meg, hogy a tényleges kölcsönzéseken belül az egyes szakterületek irodalma milyen mértékben van képviselve. A legtöbbet kölcsönzött könyvek egyértelmüen a müszaki területek fontosságát tükrözik: hiradástechnika, kémia, gépészet, épitészet, finommechanika, stb. Bár a számokból kitünően a beszerzésnél is a hiradástechnika, kémia és gépészet szerepel az első helyen, de a hiradástechnikai szakirodalomnál elég jelentős eltérés mutatkozik a beszerzett könyvek mennyisége (10 %) és az igénybevétel (18 %) között. Megemlithető még, hogy nincs teljes összhang a beszerzés és a kölcsönzési igénybevétel között a bányászat, könnyüipar és kohászati szakirodalom esetében, ahol a beszerzés kb 2-4-szerese az olvasottságnak. Természetes azonban, hogy egy országos müszaki könyvtár beszerzési politikájának alapelve, hogy minden müszaki diszciplinának a megfelelő sullyal kell szerepelnie.

A fényképészet, amely az I. táblázatban az első helyet foglalta el, mivel 100 beszerzett könyv közül csak 3 olyan akadt, amelyet egyszer sem kértek ki, még a II. táblázatban is az előkelő hatodik helyen áll: a 30 beszerzett fényképészeti müvet összesen 240-szer kölcsönözték, tehát egy-egy könyv átlagosan 8 izben volt kézben. Az ezután következő legjobban "kihasznált" tárgykör a hiradástechnika, amelynek egy-egy kötete átlagosan 2,7 a finommechanikáé 2,3 és a járműiparé 2 izben szerepel a kölcsönzések között.

Az egyes szakterületeken az érdeklődés megoszlása elég tarka képet nyujt, pl. a hiradástechnikaiszaknál az tapasztalható, hogy a nem keresett könyvek közé a vonatrádió és a rádiólokátorról szóló müvek tartoznak, a legnagyobb érdeklődés a következő témák iránt nyilvánult meg: félvezetők, tranzisztorok (30 könyv 180 izben, egy-egy könyv átlag 6-szor volt kölcsön), orvosi elektronika, antennák, mágneses erősitők, rádiók, általános elektronika; egy szines televizióról szóló könyvet 9 izben, mig a többi televizióval foglalkozó könyvet átlag 2 izben kölcsönözték.

A kémia, vegyipar témakörben egyszer sem voltak kézben az ásványolajipari müvek. Az aszfalttal foglalkozó 5 modern angol nyelvü müből hármat többször olvastak, kettőt viszont egyáltalán nem kölcsönöztek. Nagy érdeklődés

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

mutatkozott a felületaktiv anyagok (detergensek, tisztitószerek), a száritás es a vegyipari kalkuláció iránt. Az ásványolajipari müvek "nem olvasottságának" hasonló oka lehet, mint a bányászati és kohászati szakoknál, hogy ti. a vidéki üzemek helyi szakkönyvtárai és a kutatóintézetek könyvtárai fedezik a

II. táblázat

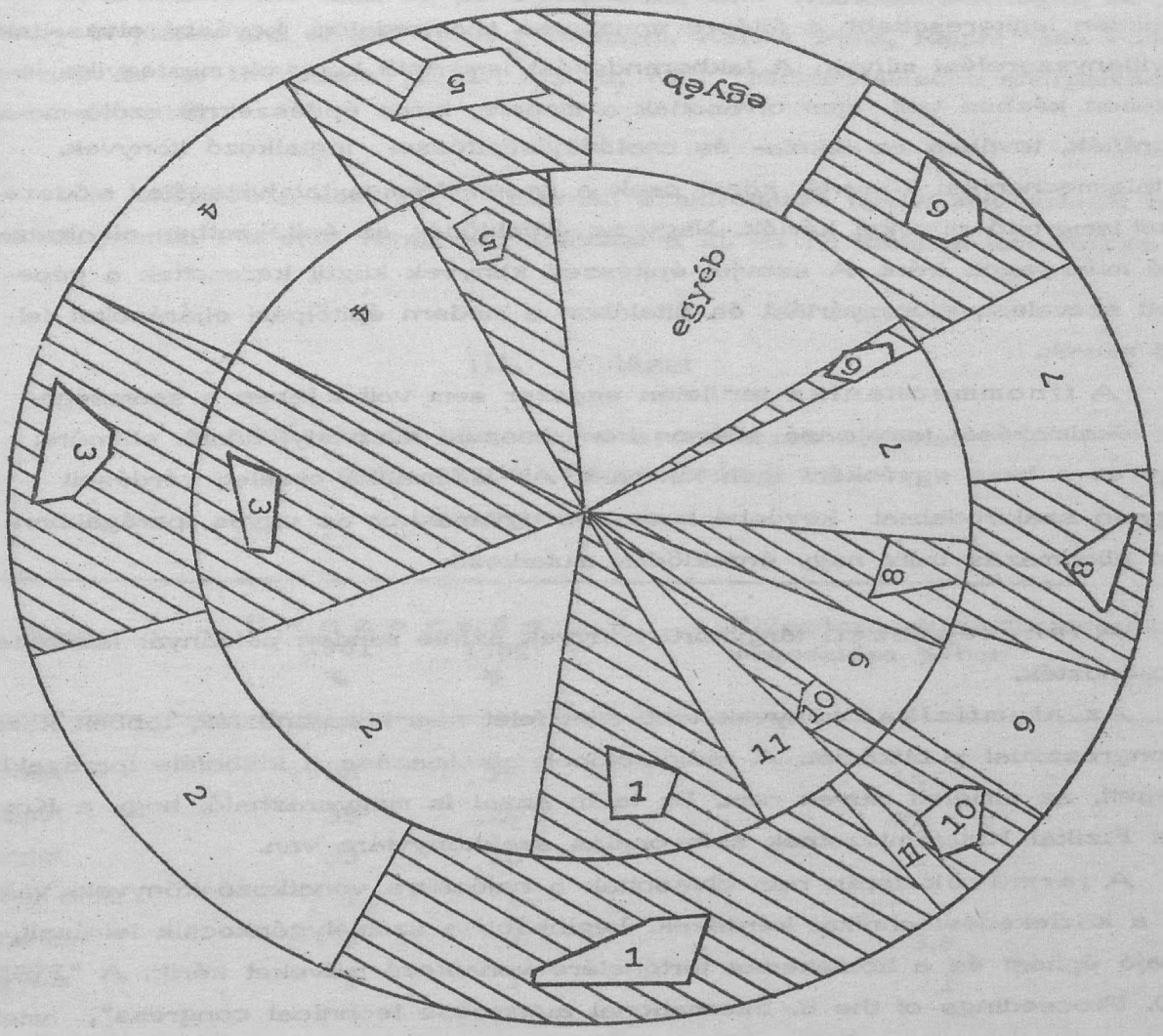
Kölcsönzések alakulása a 3000 kölcsönzési alkalom százalékában

	Tárgykörök:	Beszerezve: db	%	Kölcsönözve: db	%
1.	Hiradástechnika	200	10,0	540	18,0
2.	Kémia	320	16,0	390	13,0
3.	Gépészet	290	14,5	360	12,0
4.	Épitészet	190	9,5	270	9,0
5.	Finommechanika	120	6,0	270	9,0
6	Fényképészet	30	1,5	240	8,0
7.	Fizika	190	9 5	210	7,0
8.	Jármü	100	5,0	195	6,5
9	Elektrotechnika	90	4,5	150	5,0
10.	Matematika	50	2,5	90	3,0
egyéb	Kohászat, öntészet	90	4,5	60	2,0
egyéb	Könnyüipar	80	4,0	45	1,5
egyéb	Üzemszervezés	30	1,5	30	1,0
egyéb	Geológia, csillagászat	40	2,0	30	1,0
egyéb	Épitőanyag	30	1,5	30	1,0
11	Bányászat	80	4,0	30	1,0
	Energia	26	1,3	21	0,7
egyéb	Technikatörténet	10	0,5	21	0,7
egyéb	Élelmiszer	24	1,2	15	0,5
egyéb	Balesetelháritás	10	0,5	3	0,1
	Összesen:	2000	100,0	3000	100,0

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A II. táblázat kördiagram formájában

A belső kör a beszerzések, a külső kör a kölcsönzések százalékos megoszlását szemlélteti.

(Urbán László rajza.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

felmerülő igényeket. A tüzeloanyagkemiát tartalmazó müveket nem keresik, az olaj- és gáztüzelés a frekventált témák közé tartozik.

A legolvasottabb gépészeti témák a hőkezelés, hegesztés, mezőgazdasági gépek, általában a gyakorlati technológiai könyvek. Elméleti gépészeti könyvek kevésbé forgalmazottak.

Az épitészeti témák közül nem keresik az általános kézikönyveket, mivel a szakkatalógusok ezeket nem tárják fel elég részletesen. Az épitészeti könyvek közül továbbá nem kölcsönözték a külföldi épitészeti előirásokat, a vizépitéssel, az épitőanyagok általános ismertetésével, épületszerkezeti számitásokkal, városrendezéssel foglalkozó müveket. Az épületgépészet területén legkeresettebb a fütésre vonatkozó szakirodalom, kevésbé olvasottak a villanyszerelési müvek. A lakberendezést ismertető könyvek mindegyike ismételten kézben volt. Igen olvasottak a modern, hires épitészekről szóló monográfiák, továbbá az iskola- és családiházépitéssel foglalkozó könyvek. A talajmechanikai könyvek közül csak a geoelektromos talajvizsgálati módszereket ismertető müveket kérték. Nagy az érdeklődés az épitészetben alkalmazható müanyagok iránt. A szovjet épitészeti könyvek közül keresettek a gépesitett szerelést, előregyártást és általában a modern épitőipari eljárásokat feltáró müvek.

A finommechanika területén egyszer sem volt kézben a számitógépek alkalmazását tartalmazó számos kongresszusi kiadvány, annak ellenére, hogy ez a téma egyébként igen keresett. Az automatika elméleti kérdéseit tárgyaló szakirodalmat kevésbé keresték, ugyanakkor az egyes iparágakban való alkalmazás iránt nagy érdeklődés mutatkozik.

A fényképészeti tárgykörü könyvek szinte minden példányát ismételten kölcsönözték.

Az atomfizikai könyvek több mint felét nem kölcsönözték, többek között 8 kongresszusi publikációt. A rádióizotópok alkalmazása a különféle iparágakban keresett, az elméleti müvek nem. Ez talán azzal is magyarázható, hogy a Központi Fizikai Kutatóintézetnek szinvonalas szakkönyvtára van.

A jarmüvek terén nem olvasottak a hajózásra vonatkozó könyvek, valamint a közlekedéstechnikai kérdések. Leginkább a személygépkocsik leirásait, kishajó épitést és a közlekedés történetére vonatkozó müveket kérik. A "FISITA 1960. Proceedings of the 8. International automobile technical congress", amelyre referátumokban felhivták a figyelmet, több izben is kézben volt.

Az elektrotechnikai szakirodalomból leginkább az indukciós fütést keresik, valamint a legujabb kutatási témákat: magnetohidrodinamika, plazmafizika, hő-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

elektromosság, tüzelőanyagelem. Keresettek még a szabályozástechnikai könyvek. A II. sz. táblázatból kitünően is megállapitható, hogy az elektrotechnika szakirodalmának olvasottsága mintegy 1/4-e a hiradástechnikai könyvek igénybevételének.

A könnyüipari könyvek közel 60 %-a egyszer sem volt kézben. Ennek oka többek között a könnyüipar sajátos helyzetéből adódik, a zömben kevésbé szakképzett dolgozók, az egyes iparágak elmaradott gépparkja stb., stb. Keresettebbek a nyomdászati, farostlemezgyártó és a textilkémiai tárgykörök.

Egyébként minden egyes témának megvannak az ugynevezett "klasszikusai", a szakma ismert szerzőinek müvei, amelyek igénybevétele a tárgykörön belüli többi mü többszörösét teszi ki, pl. Timoshenko, S. - Woinowsky-Krieger, S. : Theory of plates and shells" 1959.; Terzaghi, Karl - Peck, Ralph: "Die Bodenmechanik in der Baupraxis" 1961.; Machu, Willi: "Nichtmetallische anorganische Überzüge" 1952.

Mint előljáróban közöltük, a használt szakirodalom nyelvi megoszlását is tanulmányoztuk. Az erre vonatkozó adatokat a III. és IV. táblázat tartalmazza.

III. táblázat

A kikölcsönzött könyvek és a beszerzett könyvek nyelv szerinti megoszlásának összehasonlitása

Nyelv:	Beszerzés: 1961 %	Beszerzés: 1962 %	Kölcsönzések nyelv szerinti megoszlása %-ban
Orosz	26	35	11
Német	33	28	41
Angol	33	26	3
Népi dem.	4	7	
Francia	3	3	3,8
Egyéb	1	1	1,2

Összevetve a beszerzett idegen nyelvü könyvek nyelv szerinti megoszlását a tanulmányozott kétezer kötet használatával, megállapitható többek között az,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

hogy az 1961 évi könyvbeszerzés nyelvi megoszlása jobban megfelel az igénybevételnek, mint az 1962 évi beszerzés számai.

Az igénybe nem vett könyvek között legnagyobb számban (80 %) az olasz, svéd, holland stb. nyelvü, ezt követően (72 %) az orosz, majd (65 %) a cseh lengyel, román nyelvü szakirodalom szerepel.

IV. táblázat

A kiválasztott 2000 könyv igénybevétele nyelvek szerint %-ban a következő:

Használat:	Angol:	Orosz:	Német:	Francia:	N. dem.:	E. nyug.:
0	36	72	33	50	65	80
1	25	16	22	25	27	20
2-5	31	11	33	25	8	-
6-10	6	1	9	-	-	-
10 fölött	2	-	3	-	-	-

Az egyszer olvasott könyvek nyelvi megoszlása közel egyforma.

A 2-5 alkalommal kölcsönzött könyvek között a német nyelvü szakirodalom vezet, ezzel majdnem egyenlő mértékü az angol; legkevésbé keresett a népi demokratikus és az orosz nyelvü irodalom.

A 6-10 alkalommal kölcsönzött müveket - egy orosz mü kivételével - a német és angol nyelv képviseli; 10 fölötti kölcsönzés csak az utóbbi két nyelven található.

A tapasztalatok arra engednek következtetni, hogy az egyes könyvek igénybevételét legerőteljesebben a nyelvi nehézségek befolyásolják, elsősorban a népi demokratikus, orosz és az "egyéb nyugati" nyelvek vonatkozásában. Pl. Mändl, Frantisek: "Die Werkzeugwirtschaft im Maschinenbau" 1960; Gabler,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Milos - Haskovec, Jiri - Tománek, Evzen: "Magnetische Verstärker" 1960. németre forditott csehszlovák könyveket több mint tizszer kölcsönözték, ugyanakkor, amikor az eredeti cseh nyelvü könyveket alig veszik igénybe. Tehát magyarra vagy más ismert nyelvre való forditásban az orosz és a népi demokratikus könyveket szivesen olvassák.

Természetesen a magyarra már leforditott müvek más idegen nyelvü kiadásának beszerzése fölösleges. Pl. Kaszatkin, Andrej Georgievics: "Alapmüveletek, gépek és készülékek a vegyiparban" c. szovjet könyv 1956-ban magyar nyelven is megjelent, ugyanakkor az 1961-ben kiadott német forditás is megvan könyvtárunkban, amelyet azonban éppen a fenti oknál fogva nem keresnek.

Összegezve a kétezer kötet idegen nyelvü könyv elemző vizsgálatá - bár egyoldalu képet tükröz, hiszen a helybenolvasás adatai hiányoznak - tanulságos és elgondolkoztató. A vizsgálódás legsulyosabb megállapitása az, hogy a müvek 46 %-át egy alkalommal sem kölcsönözték, ami döntő mértékben a nyelvi nehézségeknek tudható be.

Mint látható, az olvasottság - nem olvasottság kérdése legtöbb esetben a könyvtár munkájától független tényezőkből tevődik össze: nyelvismeret, tárgykör stb. A könyvtári feldolgozó munkának egy meghatározott területe: az irodalom részletes feltárása, azaz szakozása, referálása, azonban egyértelmüen egyenes arányban áll az olvasottsággal. Függetlenül a tárgykör keresett vagy nemkeresett voltától ismételten igényelték azokat a kongresszusi jelentéseket, amelyeknek egyes dolgozatait referáló lapjaink közölték, viszont nem kérték azokat, amelyek csak egy globális jelzet alatt szerepelnek a szakkatalógusban. (Például a témamegjelölés nélküli, de referált kongresszus: "Sixième congrès Stockholm, 27. juin - 1. juil. 1960. "ismételten kézben volt; ugyanakkor az egyébként keresett témáju "Proceedings of the Computer applications symposium (Held in Chicago, 1959. 28-29. Oct.) "kongresszusi kiadványt, amelyet nem referáltak, egyszer sem kölcsönözték.

Hasonló a helyzet a csak egy-két decimális jelzet alá bedolgozott összefoglaló jellegü kézikönyveknél. Bármilyen részletesen tárgyalják is az érintett tárgykört, hogy ha az egyes fejezetek nem kapnak önálló, tartalmuknak megfelelő szakjelzetet, akkor az olvasó számára az irodalom holt anyag marad. (Például a 4 kötetes "Civil Engineering Reference Book" szakjelzete: 624/628/021.)

Vizsgálataink szinte egyértelmü tanulsága tehát, hogy a müszaki irodalom részletes tematikus feltárása alapvető fontosságu szempont. Ideális megoldást a kézikönyvek fejezetenkénti szakozása, ill. kongresszusok esetében a cik-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

kenkénti referálás jelentene. A jó szakkatalógus még a nyelvi nehézségek leküzdésében is segit, mert ha az olvasó az őt érdeklő témára bukkan, lefordittatja.

Meg kell jegyezni, hogy a kisérletképpen végzett elemzés sok kérdést pusztán csak érintett. De talán ez a részvizsgálat is felvet több, az OMKDK jelen és jövő fejlődésével összefüggő problémát, mint pl. a nyilvános közkönyvtári funkciókból adódó szerzeményezési politika és az intézmény jövőbeni feladataiból eredő állománygyarapitási feladatok tisztázását, ebből következően az olvasók foglalkozási összetételével kapcsolatos kérdéseket, az intézmény szolgáltatásainak kellőbb propagandáját, részletes szakozást, könyvek referálását, több elemző vizsgálat végzését stb., stb.

Itt kivánjuk megemliteni, hogy hasonló vizsgálódást folytatott folyóiratokkal kapcsolatban D.J. Urquhart: "Use of Scientific Periodicals" (Proceedings of the International conference on scientific information. Washington, 16-21. Nov. 1958. 1. vol. Washington, 1959. p. 287-300.) cimü tanulmányában. Előrebocsátja, hogy pusztán tényeket sorol fel, következtetések levonása nélkül. Alapvető észrevétele, hogy a beszerzett tudományos szakirodalomnak csak kis részét használják intenziven, mert 10 000 féle folyóiratból mindössze 1250 db (12.5 %) elegendő volt az igények 80 %-ának kielégitésére. Figyelmet érdemlő az a további megállapitása, hogy a folyóiratok 75 %-a olyan ritkán volt kézben, hogy azokból egy-egy példány fedezné egész Anglia szükségletét.

Befejezésül ismét hangsulyozzuk, hogy a vizsgálati objektum - 2000 könyv - aránylagos kicsisége miatt általános érvényü következtetéseket levonni nem szabad, a tendenciák azonban, amelyeket munkánk felfed, világosan mutatják, hogy e vizsgálati módszer mennyire hasznos és célravezető lehet. Gépi számolás felhasználása nélkül viszont gondolni sem lehet szélesebb alapokon nyugvó feltárásra, pl. arra, hogy könyvtárunknak egy évi beszerzését hasonló vizsgálatnak vessük alá. Reméljük azonban, hogy az itt feltárt kvalitativ adatok mint tendenciamutatók elég érdekesek ahhoz, hogy az illetékesek megteremtsék egy évenként rendszeresen ismétlődő, esetleg több könyvtárra kiterjedő adatgyüjtés gépi feldolgozásának lehetőségét. Erre egyébként közvetlen szomszédságunkban, Csehszlovákiában, jó példa van: az ottani Statisztikai Hivatal a könyvtári kérőlapokat gépi válogatásnak veti alá és a gép a betáplált adatokból kimutatásokat készit: 1. a könyvek helyszámai rendjében (mely könyvet milyen számu kölcsönzőjegyre kölcsönöztek ki az év folyamán); 2. a kölcsönzőjegyek számrendjében (az egyes kölcsönzők milyen számu könyveket kölcsönöztek az év folyamán). A kérőlapok megfelelő kódolásával a statisztikai számológépek többezerszer szélesebb bázison,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

tehát mennyiségileg mutathatnák ki azokat az adatokat, amelyeket dolgozatunkban bonyolult csoportosítás és kézi válogatás segítségével a vizsgált kis anyagra vonatkozóan gyüjtöttünk ki.

A tanulmányozott irodalom jegyzéke

SEBESTYÉN, G.: A könyvtári kutatások mai problematikája a külföldi szakirodalom tükrében. Bp. Soksz. 1962. 163 p.

OMKDK - - Évkönyve. 1962. Szerk. Jánszky L. Bp. (Házi soksz.) 1963. 30 p.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve, 1963. 253 p.

GYŐRE, P.: Mooers törvénye (Megjegyzések az információ használatának lélektanához és szociológiájához) = Tudományos és Müszaki Tájékoztatás 11. évf. 1964. 9/10. sz. p. 748-763

PATEK, F.: A szakirodalmi tájékoztatás iránti igények vizsgálata egy tervezőirodában - néhány módszertani probléma. = Tudományos és Müszaki Tájékoztatás, 11. évf. 1964. 4/5. sz. p. 275-292

VINCE, P.: Az információáramlás hatékonyságának vizsgálata. (Az ASLIB 1963. őszi konferenciája előadásainak tükrében.) = Tudományos és Müszaki Tájékoztatás, 11. évf. 1964. 4/5. sz. p. 320-326

ZIRCZ, P.: A miskolci Nehézipari Müszaki Egyetem Gépelemek Tanszékén dolgozó oktatók tájékozódási igényeinek elemzése. = Tudományos és Müszaki Tájékoztatás, 11. évf. 1964. 9/10. sz. p. 790-805

MOLNÁR, I. : Kielégitetlen kérések elemzése a Pécsi Egyetemi Könyvtárban. = Könyvtári Figyelő, 10. évf. 1964. 5. sz. p. 313-318

BURTON, R.E. - KEBLER, R.W. : The "half-life" of some scientific and technical literatures. = Amer. Doc. 11. vol. 1960. 1. No. p. 18-22. (Magyar nyelven megjelent a Könyvtári Figyelő 1964. évi 1/2. számának 12-20. oldalán.)

Könyvtári munka elemzése tiz községben. = Könyvtári Figyelő, 10. évf. 1964. 1-2. sz. p. 35-57

Das Buchangebot der öffentlichen Bibliotheken. = Börsenblatt für den deutschen Buchhandel. Frankfurt a. M. 19. Jg. 1963. 31. No. p. 610-611.

DÉRI, M. A müszaki dokumentáció iránti igény vizsgálata. (Vita a munkabizottság jelentéséről.) = Magyar Könyvszemle, 79. évf. 1963. 4. sz. p. 368-371

DÉRI, M. A tudományos tájékoztatás iránti igény vizsgálatainak módszerei. = Tudományos és Müszaki Tájékoztatás, 10. évf. 1963. 6/7. sz. p. 453-462

DÉRI, M. A tudományos tájékoztatás iránti igény vizsgálatának néhány eredménye. = Tudományos és Müszaki Tájékoztatás, 10. évf. 1963. 8. sz. p 611-616

BÜKY, B. A tudományos tájékoztatás egyik feladatköre: témaelemzési statisztikák készitése és alkalmazása. = Magyar Könyvszemle, 80. évf. 1964. 4. sz. p. 310-322

SICHELSCHMIDT, Gustav: Sinn und Bedeutung der Büchereistatistik. = Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei. 11. Jg. 1962-1963. 5. No. p. 195-196.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI KUTATÁS KOORDINÁLÁSA CSEHSZLOVÁKIÁBAN

Smolenicén, 1965. április 13-15-én a szlovák könyvtári központ, a Matica slovenská 60 cseh és szlovák vezető könyvtári szakember részvételével megvitatta az 1966-1970. évi ötéves terv során elvégzendő könyvtártudományi, bibliográfiai és dokumentációs elméleti munka koordinálásának kérdéseit. A konferencián megállapitották a kutatási témákat és megállapitották azt is, hogy melyik intézmény milyen témáért felelős. A kutatási témák és a témafelelősök a következők:

1. A könyvtárak szerepe és feladatai a dolgozók kommunista nevelésében. Témafelelős: Matica slovenská.
2. A szlovák könyvtárak és tájékoztató központok kiépitésének alapvető kérdései. Témafelelős: Matica slovenská és a pozsonyi Szlovák Müszaki Könyvtár.
3. A könyvtártudomány, bibliográfia, dokumentáció és a tudományos és müszaki tájékoztatás elméleti alapjai. Témafelelős: a pozsonyi Szlovák Tudományos Akadémia Központi Könyvtára és a kassai Állami Tudományos Könyvtár.
4. Könyvtári, bibliográfiai, dokumentációs központok és a müszaki és tudományos tájékoztató intézmények szakemberképzése. Témafelelős: a pozsonyi Komensky Egyetem Filozófiai karának Könyvtártudományi Tanszéke.
5. A könyvtári és bibliográfiai osztályozás problémái. Témafelelős: a pozsonyi Központi Közgazdaságtudományi Könyvtár.
6. A könyvtári munka és rokon szakmák munkáinak gépesitése. Témafelelős: pozsonyi Szlovák Müszaki Könyvtár.

A konferencia résztvevői javasolták, hogy a Matica slovenská évente pályázatot hirdessen a legjobb elméleti tanulmányok dijazására.

A konferencián elhangzott előadásokat és a hozzászólásokat a Matica slovenská teljes terjedelmükben a könyvtári szaksajtóban közölni fogja.

Ján Irmler
a Matica slovenská munkatársa

SZÓTÁRKIADÁS - NEMZETKÖZI EGYÜTTMÜKÖDÉSSEL

Budapesten 1965. május 11-15 között tartották meg a szocialista országok szótárkiadó vállalatai IV. konferenciájukat.

Bulgária, Csehszlovákia, az NDK, Lengyelország, Románia, a Szovjetunió és Magyarország delegációi tárgyalták meg a szótárszerkesztés és szótárkiadás nemzetközi együttmüködésének kérdéseit.

A konferencia során megállapodások jöttek létre az egyes országok között kétnyelvü és többnyelvü szótárak közös szerkesztésére és kiadására. Megállapodás született modern müszaki értelmező szótárak többnyelvü kiadására vonatkozóan is. A nemzetközi együttmüködés lehetővé teszi majd egyrészt a párhuzamos munkálatok megszüntetését, másrészt azt, hogy a szótári meghatározások lépést tartva az utóbbi évtizedek rohamos nyelvfejlődésével a valóban élő nyelvet tükrözzék.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

V. Busa Margit

A XVIII-XIX. SZÁZADI MAGYAR HIRLAPOK ÉS FOLYÓIRATOK MELLÉKLETEINEK TUDOMÁNYOS ÉS MÜVÉSZETTÖRTÉNETI FORRÁSÉRTÉKE

A magyar nemzeti sajtóbibliográfia sorozatának (1705-1919) első kötete, az 1705-1849. évben, a történelmi Magyarországon megjelent hirlapok és folyóiratok adatainak kézikönyve, a sajtó alá rendezés utolsó munkálataihoz érkezett. Az első kötetben nyilvántartott mintegy 1050 periodikum bibliográfiai cimleirását 55 könyvtár periodikum-állományának lelőhely-nyilvántartó jegyzéke egészíti ki. Vagyis 34 budapesti és 21 vidéki könyvtár anyagának nyilvántartása segiti különösen a vidéki kutatót, hogy a lakóhelyéhez közel eső könyvtárban is megtalálja azt a forrásmunkát, amit eddig talán csak a távoli, budapesti nagykönyvtáraktól remélt. A kötet részletesebb ismertetése megjelent a Könyvtári Figyelő 1964. 3-4. számában (142-144.p.), de ott kevés szó esett a periodikumok mellékleteinek forrásértékéről.

Ebben a cikkünkben szeretnénk a kutatók figyelmét felhivni arra, hogy a periodikumok bibliográfiájával egyenlő értékü a hirlapok és folyóiratok mellékleteinek bibliográfiai számbavétele és könyvtári lelőhely-nyilvántartása is. Ezek a mellékletek (metszetek, látképek, arcképek, térképek, zeneművek, felhivások, röpiratok, stb.) a periodikumoktól független lapszámozással, vagy lapszámozás nélkül jelentek meg, de temrészetszerüleg éppen olyan szorosan hozzátartoznak a periodikumokhoz, mint a könyvekhez az illusztrációk. Nem vitatható, hogy amint a könyvek cimleirása nem lehet teljes a mellékletek feltüntetése nélkül, ugy a sajtóbibliográfia sem lehet teljes a mellékletek nyilvántartása nélkül. Mégis, a periodikum-mellékletek valóságos kincsesbányájának feltárására mindeddig nem történt kisérlet sem. Bizonyos, hogy nincs olyan tudományág, amely ne találná meg a maga érdeklődési területét a mellékletek sokfélesége között és nincs olyan periodikum, akárcsak egyetlen évfolyam is, amelynek valamennyi melléklete egy-egy könyvtárban hiánytalanul megvolna.

Sajtótörténeti szempontból sem hanyagolható el a mellékletek figyelem-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

bevétele, mert sok esetben éppen a mellékletek kiadásával vált népszerüvé, elterjedtté egy-egy folyóirat. Amig magának a periodikumnak nincs második kiadása, addig mellékletei gyakran másodszor is megjelennek. Például, Vahot Imre Magyarföld és Népei Eredeti Képekben cimü, 1846-1848. évben élt, legelső statisztikai folyóiratunknak valamennyi melléklete másodszor is megjelent. Az Országos Széchényi Könyvtár állományának három példányán a mellékletek cimének más-más a szövegezése is. Valamennyi melléklet szines kőmetszet, érdemes az 1846. év anyagát áttekinteni, hogy lássuk, milyen tárgyu képanyag nyerte meg a nagyközönség érdeklődését.

1. sz: "Tátra K. Lomnicztól." Látkép. Rajz. Medve Imre, lith. Fahrmbacher, ny. Hőfelich.

"Kassai S. Erzsébet-egyház. " Látkép. Fest. Medve I., metsz. Rohn E., ny. Walzel A. F.

"Egri népviselet. Az Ivó." Kosztümtörténet. Rajz. Medve I., ny. Walzel.

2. sz:"Fiume". Látkép a város cimerével. Rajz., metsz. Rohn E., ny. Walzel A. F.

"Murányvár". Látkép. Rajz., metsz. Medve I. után Grimm V., ny. Walzel A. F.

"A csikós a hortobágyi pusztán". Kosztümtörténet. Rajz., metsz. Perlaszka D., ny. Walzel A. F.

3. sz: "Eperjes". Látkép a város cimerével. Fest. Medve I., ny. Walzel A. F.

"Diós-Győri vas hámorok". Látkép. Fest. Medve I., ny. Walzel A. F.

"A'végvidéki horvát határőr és családja." Kosztümtörténet. Rajz., metsz. neve nélk., ny. Walzel A. F.

4. sz: "Eger. Főegyház, Piacz, Fürdő, Török mecset, Liceum tere, Ciszterciták háza, Érseki lak." Kilenc látkép. "Igazg." Grimm V., ny. Walzel A. F.

"A zsámbéki régi góth-modorú egyház romjai". Látkép. Forscht F. után rajz., metsz. Rohn E., ny. Walzel A. F.

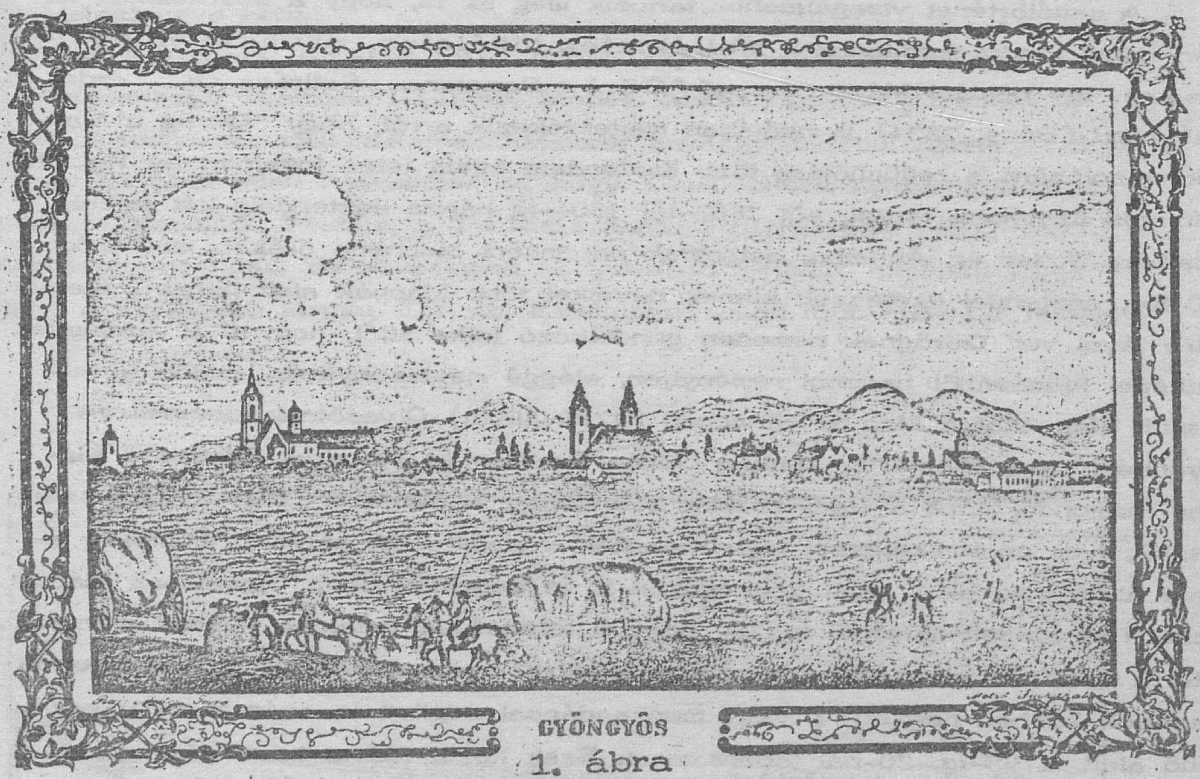
"Muzslai köznép Esztergom vármegyében". Kosztümtörténet, háttérben az épülő esztergomi bazilika. Rajz., metsz. neve nélk., ny. Walzel A. F.

5. sz: "Bártfa város és a' bártfai fürdő". Két látkép a város cimerével". Fest. Medve I., ny. Walzel A. F.

"Tiszaháti népviselet". Kosztümtörténet. Rajz., metsz. neve nélk. ny. Walzel A. F.

"Gyöngyös (a Mátra tájával)" - "Parádi csevice fürdő". Két látkép. Rajz. Medve I., metsz. Fuchsthaller A., ny. Walzel A. F. (1. sz. ábra.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

GYÖNGYÖS

1. ábra

Ugyancsak a Magyarföld és Népei Eredeti Képekben cimü folyóirat 1846. évi 3. száma alsó boritólapjának verzóján hirdetés jelent meg arról, hogy a szintén Vahot Imre szerkesztésében kiadott Pesti Divatlap(1844-1848.) mellékletei könyvalakban megjelentek, első kiadásuk el is fogyott és a még megmaradt számokból ujabb kiadást terveznek: "Rendkivül olcsó s érdekes képcsarnok. Miután a Pesti Divatlapnál megjelent szinpadi és arczképek teljes számu albuma már mind el kelt, de néhány képből még több vagy kevesebb példány fennmaradt, ezekből ismét egy érdekes album van összeállitva, melly a következőket foglalja magában: Czuczor, Garay, Kovács Pál, Nagy Ignác, Petőfi, Rózsavölgyi, Szigligeti, Vachott Sándor, továbbá Egressy mint Coriolán és Garrick, Füredy mint Zsobry, Laborfalvy Róza mint Bornemisza Anna, Lendvayné mint Julia, tehát 12 kép. Ára csak 1 f. 20 kr. p.p. Ezen album egyedül Emich Gusztáv könyvárusnál s a Pesti Divatlap szerkesztő hivatalában kapható!" Folytatólagosan olvashatjuk, hogy a szerkesztők éppen a mellékletek hirdetésével remélnek a folyóiratra ujabb előfizetőket gyüjteni: "A Pesti Divatlap. . .jövő félévben 6 igen pompás mümellékletet fog e lap mellett Barabástól megjelentetni, s az uj előfizetők a Bartha mint Zrinyi czimü képet s a pesti redoutterem rajzát is megkapandják."

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A sajtótörténet vizsgálatához tartozik még az is, hogy a szerkesztők milyen nagy gondot forditanak a mellékletek tökéletes, müvészi elkészitésére. Igy például Márton József "Görög Demeter. . .életirása és. . .érdemei" cimü (Bécs, 1834) munkájában megemlékezik arról, hogy "Görög a' Mappák rajzolására 's reductiójára több esztendeig tanult jeles Inzsinőrt és Rajzolót bizonyos fizetéssel tartott, sőt 1802-től 1804-ig három esztendeig két rajzoló Inzsinőr, Winter és Agneton, dolgoztak naponként bizonyos órákon, mindenik 600 for. esztendei fizetéssel; kiknek neveiket több Mappák alatt láthatni. Menynyire távol volt Görögnek nemesen gondolkozó lelke attól, hogy ő a' Vármegyék földképei kiadásából hasznot reményljen, eléggé megbizonyitotta, midőn az elkészült Mappákat a' Magyar Hirmondó (1780-1803.) Olvasóinak kiszineltetve egyenként megküldözte." Azonban Görög Demeter és Kerekes Sámuel a Magyar Hirmondó, utóbb a Hadi és Más Nevezetes Történetek (1789-1791.) szerkesztői, nem csak fizetéssel foglalkoztatták a mellékletek müvészeit, hanem anyagi áldozatok árán, saját költségükön ki is képezték őket. Ugyancsak Márton József ..nt idézett müvéből tudjuk, hogy a tehetséges fiatalokat, akiket "a' rajzoló, metsző, festő és könyvnyomtató mesterségekre. . .magok tanittattak, részszerent tanulások közben pénzel(!), vagy munkaadással segitettek, számuk négy esztendő alatt, 1793-ig, 20-nál többre ment. Ezek közül idővel jeles mivész mesterek váltak, mint: Falka, Budán a' typographiai szép betük metszője; Junker, Bétsben a' legszebb irásmetsző; Bikfalvi, és Czetter, igen jeles rézmetszők, - kik közül az utolsó idővel Oroszországba költözött, - s' többek mások." A Hadi és Más Nevezetes Történetek összesen 58 melléklete közül már néhánynak a felsorolása is jól illusztrálja, hogy milyen képanyagért hoztak annyi áldozatot a szerkesztők:

1789. 1. szakasz

"Uj Orsova és az azt ostromló tábor fekvése 1789." Látkép. Szines. Metsz. neve nélk.

"Tüzi testek ábrázolása". Szines. Metsz. neve nélk.

"Tábori Ágyúk. Az ágyú tsőnek főbb részei". Szines. Metsz. neve nélk.

"A' Római, Orosz, s Török Tsászárok között folyó hadakozásnak teátroma 1789." Szines térkép. Metsz. Junker.

"Peretzes Golyóbis." Metsz. Lakner.

"Nándorfejérvára"és az azt ostromló tábor fekvése. Térkép. Metsz. neve nélk.

"Mozsár Ágyúk." Szines. Metsz. neve nélk.

"Mint masiroznak az Ágyusok és a' segitők Handlager egy 6 fontos ágyuval." Szines. Metsz. Tzeter (Czetter),

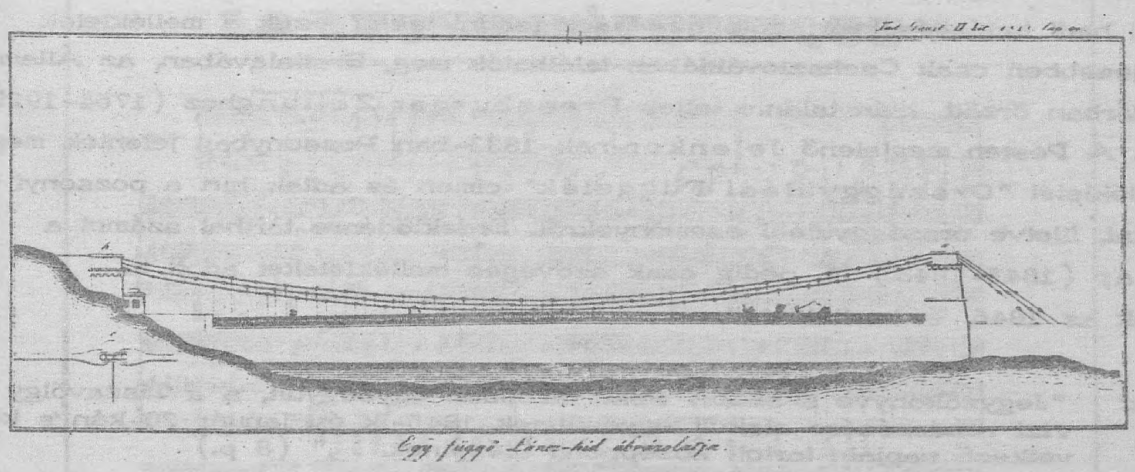
A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

"A' Martinjesti táján esett ütközet hellyeinek ábrázolása. "Térkép. Szines. Metsz. neve nélk.

"Hadik András. Arckép." "Irta" Bikfalvi Kóré, metsz. Márk.

"Hadakozás Teátroma". Látkép. Szines. Metsz. Tzetter (Czetter.)

A periodikumok mellékleteinek hatalmas anyaggyüjtéséből bármelyik hirlap, vagy folyóirat adatait kiemelhetjük, hogy a mellékletek nyilvántartásának fontosságát igazoljuk. Például, a Tudományos Gyüjtemény (1817-1841.) ha nem is hiánytalanul, de valamennyi könyvtárban megvan, azonban teljes példány, a különböző tárgyu, 156 db. melléklettel, csak több könyvtár lelőhely-

Egy függő Láncz-hid ábrázolatja.

"Egy függő Láncz-hid ábrázolatja"

Melléklet Trattner Károly "Egy függő-hidnak felállitásáról Buda és Pest között" c. tanulmányához (Tudományos Gyüjtemény. 12. évf. 1828. II. köt.)

2. ábra

nyilvántartásával rekonstruálható. Még nehezebb a mellékletek adatgyüjtése például a Der Spiegel (1828-1852.) esetében. Ez a folyóirat csak kevés könyvtárben található és több melléklete van mint a Tudományos Gyüjteménynek, szám szerint 173 darab. Azonban nem is a számszerüség a fontos. Táncsics Mihály lapjának, a Munkások Ujságának (1848.) csupán három melléklete van és ezek csak vidéki könyvtárakban találhatók. A Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárának tulajdona a 3. számhoz tartozó, első melléklet: "Keresztszeghy Antal: Magyarhon' átalakulása iránti eszmék." Kezdősor: "Magyarok. 1848. mártius 14-ik napján elmentek a magyarok. . ." Az

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

5. számhoz tartozó második melléklet Keszthelyen a Helikon Könyvtárban van meg. Irta Ábrányi Alajos, cime "Polgártársak", kezdősora: "Magyar nemzeti eredetiségünk, magyar szabadságunk veszedelemben forog. . ." Ugyancsak a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárában őrzik a 7. számhoz tartozó, harmadik mellékletet. Ez Várfoki verse, cime "Nemzetőri Harc-Riadal", kezdősora "Fel fel riadal, Leng a zászló, Zeng a dal. . ."

Valamennyi melléklet unikum, hiszen elszakadt a főlaptól; a szép metszet, látkép, arckép bekertezve a falra került, a zenemü a zongorára, a szőlőültetést, vagy az állatok gondozását magyarázó rajz elkallódott munka közben a falusi gazda kezén. Azonban nemcsak a képmellékletek lehetnek érdekesek, mert a szöveges mellékletek közül mellőzhetjük-e például a Napoleon-korabeli hadi tudósitásokról szóló hiradások feltüntetését? Ezek a mellékletek legteljesebben csak Csehszlovákiában találhatók meg, Bratislavában, az Állami Levéltárban őrzött, hiánytalanul teljes Pressburger Zeitunghoz (1764-1929.) kötve. A Pesten megjelenő Jelenkor-nak 1833-ban Pozsonyban jelentek meg a mellékletei "Országgyülési Függelék" cimen és adtak hirt a pozsonyi politikai, illetve országgyülési eseményekről. Érdeklődésre tarthat számot a Hetilap (1845-1848.) is, pedig csak szöveges mellékleteket adott ki. Lássuk az 1846. év mellékleteit:

I. 6. sz: "Jegyzőkönyve a' sz.kir. Pest Városban egybegyült, 's a' Tiszavölgy vizi rendezésére alakult egyesületek 1846-ik év január 20-kán 's következő napjain tartott középponti üléseinek. . ." (8 p.)

I. 23. sz: "Hivatalos tudósitás a pesti józsef-vásárról. Vásári árjegyzék."

I. 49. sz: "Hivatalos tudósitás a pesti Medárdi vásárról. Vásári árjegyzék."

II. 70. sz: "Hivatalos tudósitás a pesti Jánosfő-vételi-vásárról. Vásári árjegyzék."

II. 89. sz: "A Vukovár-Fiumei vasut ügyében. Gróf Batthyányi Kázmér a vukovár-fiumei vasutra egyesült társaság elnöke, Kossuth Lajos azon társaság pesti bizottmányának képviselője." (8 p.)

II. 103. sz: " Hivatalos hirdetmény és kérelem a' vukovár-fiumei vasut ügyében. Pesten. nov. 26-kán 1846. A' vukovár-fiumei vasutra egyesült társaság nevében gr. Batthyány Kázmér elnök, Kossuth Lajos képviselő. (2 p.)

Nem lehet teljes egy szabadságharc korabeli ujság bibliográfiája a mellékleteként kiadott hadi jelentések illetve rendeletek feltüntetése nélkül. Az anyaggyüjtésből válogatás nélkül ragadjuk ki a betürendben legelső folyóiratot: az Ábrázolt Folyóirat, utóbb Képes Ujság mellékletei:

9. sz: "Értesitő". Hirdetési melléklet.

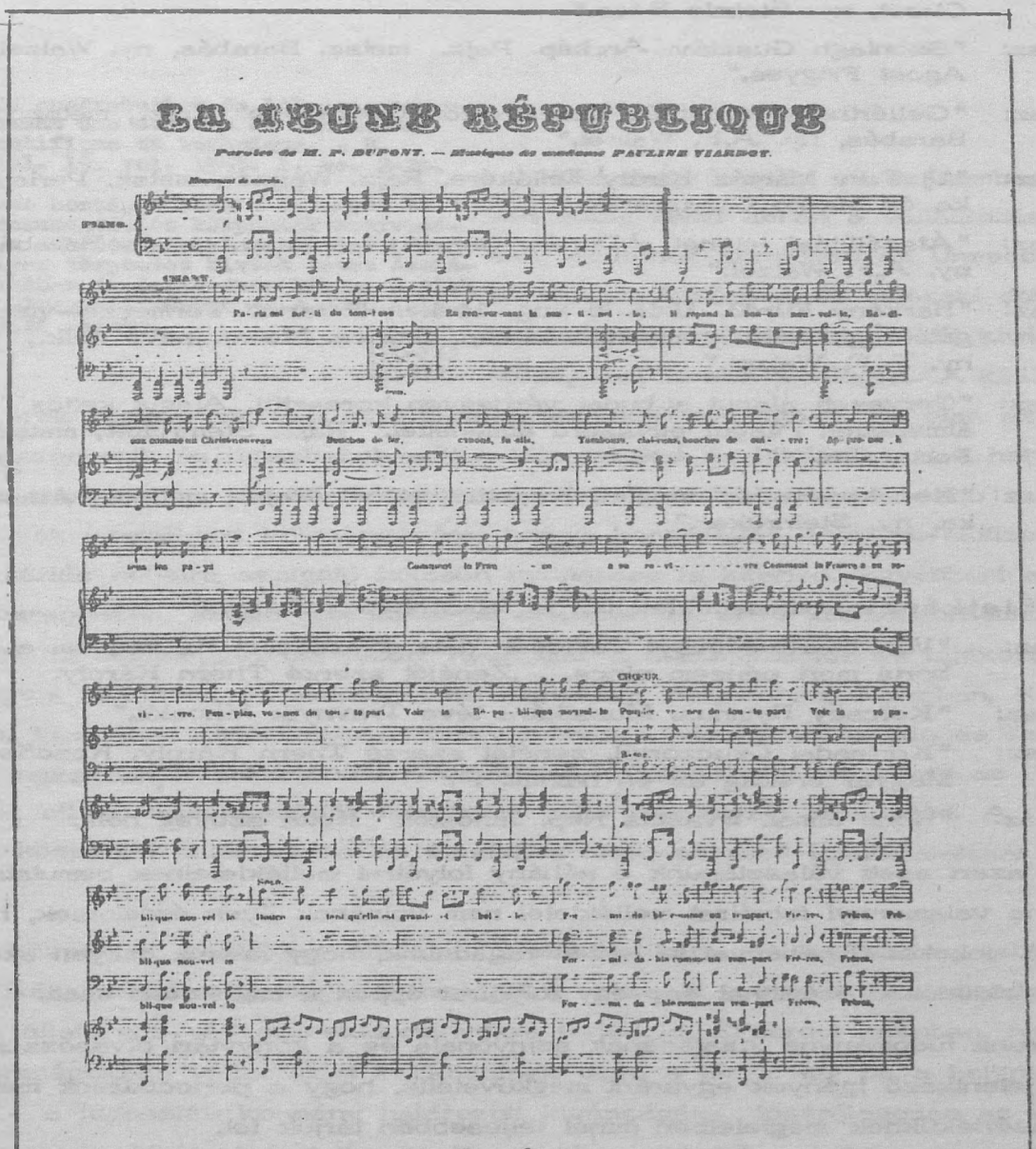
20. sz: "Május 2ki városi közgyülés részleteinek hü rajza, czáfolat és felhivás: Hivatkozás a 19. szám Abaui-kassai napi események c. ro-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

vatra, többek nevében: Régen György, Ertly János, Kerekes György, Wandraschek Károly."

21. sz: "A Képesujság 20-ik számához mellékelt, Május 2-ki városi közgyülésnek rajza, - Czáfolat- és felhivásunkra. . . Klestinszki Lászlótól felelet és nyilatkozat közöltetik. . ."

21. sz: "La jeune république. . .Parole de M.P. Dupon. Musique de Madame Pauline Vairdot." Kezdősor: "Paris est sorti de tom-l'eau, En renversant la sentinelle. . .Procédés d'E. Duverger." Francia forradalmi induló. (3. ábra) .)

3. ábra

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

24. sz: "Előfizetési meghivás. Képesujságra, mint első, 's aránylag igen olcsó diszmunkára. . .Tudósitás. . .Késmárk," 1848. május 28. Hunfalvi Pál ismeretlen recenziója.

Müvészettörténeti szempontból jelentős, hogy a hirlapok és folyóiratok képmellékleteinek feltárásával ismerjük meg a mellékleteket készitő müvész eddig figyelemre sem méltatott, vagy teljesen ismeretlen munkáját. Érdemes végignézni, hogy kik és mit dolgoztak a Magyar Életképek (1843-1848.) utóbb Életképek számára:

1845 3. sz: "Gróf Dessewffy József. Arckép. Fest. Jósef Ender, lith. J.B. Clarot, ny. Steimle Bécs."

9. sz: "Szontagh Gusztáv. Arckép. Rajz., metsz. Barabás, ny. Walzel Agost Frigyes."

11. sz: "Gellérthegyi mulatság husvéthétfőn. Genre-kép. Rajz., metsz. Barabás, ny. A.F. Walzel."

14. sz: "Uj Terv Mátyás Király Emlékére. Rajz. Wagner, metsz. Perlaszka és Marko Casagrando."

24. sz: "Átszállitási jelenet a' Dunán. Genre-kép. Rajz., metsz. Barabás, ny. A.F. Walzel."

26. sz: "Harkány Fürdő. 1845-ki aug. 14 kén itt tartott Természet-vizsgálók gyülésének emlékeül. Látkép. Szines. Metsz. neve nélk., ny. A.F. Walzel."

24. sz: "Tervezett alagut a' budai várhegyen keresztül. Alagut kettős átmenettel. Alagut egyszerü átmenettel." Rajz. Steinruker, metsz. Perlaszka.

25. sz: "Kecskeméti nép-viselet. Kosztümtörténet. Rajz., metsz. Perlaszka, ny. Steinruker."

Az Életképek kottamellékleteiből is felsorolunk néhányat:

1844. I.5. sz: "Vörösmarty Mihály: Tót deák dala. Kezdősor: Ha kedvem elborul mert pénzem nincs. . .Zenéjét szerzé Thern Károly.

II, 4. sz: "Kölcsey Hymnus. Muzsikára téve Travnyik Jánostól."

11. sz: "Kortesdal Czuczortól, zenéjét szerzé Thern Károly. Kezdősor Magyar ország az én hazám. . ."

15. sz: "Honfi álmai. Svastits Nep. Jánostól. "Kotta szöveg nélk.

Nem azert esett választásunk e néhány folyóirat mellékleteinek bemutatására, mintha valamennyi folyóirat mellékletei nem volnának ilyen érdekesek, hanem mert a sok közül néhányat ki kellett ragadnunk, hogy lássuk, milyen széleskörü érdeklődésre számithat egy-egy folyóirat éppen a mellékletei miatt.

Korunk tudományos kutatásának szinvonala és a könyvtári olvasószolgálat során jelentkező igények egyaránt megkövetelik, hogy a periodikumok mellékleteit forrásértéküknek megfelelően minél teljesebben tárjuk fel.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

TUDOMÁNYOS ÉS MÜSZAKI DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONTOK SZERVEZÉSE UNESCO TÁMOGATÁSSAL

F 3314 La contrabution de l'Unesco au développement des centres de documentation scientifique et technique. = B. Unesco Bibl. 19. vol. 1965. 1. no. 2-24. p. 2 t.

Az Unesco hozzájárulása tudományos és müszaki dokumentációs központok szervezéséhez - és müködésük biztositásához. Eddig 12 ilyen központot hivtak létre Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában. A cikk az eddig elvégzett munkát és a jövő feladatait vessi számba.

6:207 (10-11) (1.51)

Huszonegy ország 40 szakembere vett eddig részt abban a vállalkozásban, amelynek keretében az Unesco természettudományos és müszaki dokumentációs központok felállitását kivánja elősegiteni szerte a világon. A kikiildött szakemberek rendszerint 3-5 évet töltenek az illető országban. Ez alatt az idő alatt megszervezik és üzembehelyezik a központokat és kiképzik azt a helyi személyzetet, amely - távozásukkor - helyüket elfoglalhatja. Az Unesco segélye nemcsak személyzet kölcsönzésére, hanem berendezés, folyóirat-előfizetés, könyvvásárlás céljaira szolgáló kölcsön nyujtására is kiterjed. Egyébként az épület, berendezés, személyzet költségei általában az illető államot terhelik. Ilyen Unesco segitséggel befejezést nyert már a dokumentációs és tájékoztatási központ felállitása és müködésének elinditása Belgrádban, Kairóban, Karacsiban, Manilában, Mexikóban, Montevideoban, Uj-Delhiben és Rio de Janeiróban. Bangkokban, Dzsakartában, Havannában, Söulban még jelen van az Unesco missziója, ott uj. nem fejeződött még be a helyi személyzet kiképzése. A cikk az ilyen központok szervezése és elinditása terén szerzett tapasztalatokat összegezi.

A központok gyüjtőköre általában a matemetikára, csillagászatra, geofizikára, fizikára, kémiára, geológiára, biológiára, müszaki tudományokra, mezőgazdaságra, állatorvos- és orvostudományokra terjed ki. Előfordul azonban, hogy egyes országokban változtatást eszközölnek ezen a téren. Igy pl. a belgrádi központ - a jugoszláv kormány határozott kivánságára kizárólagosan az ipart érdeklő dokumentációval foglalkozik, Bangkokban viszont - a felsorolt szakterüle-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

teken felül - a közgazdaságtudományt, illetve a társadalomtudományt is dokumentálják.

A központok állományának főanyaga: folyóirat és könyv. A sorrend itt szinte fontossági értékrendet jelent, mert a folyóiratok a legtöbb szakterületen az állomány keresettebb és fontosabb részét alkotják.

A folyóiratokra való előfizetés tekintetében a központok - a költségvetési keret korlátozott volta miatt - kétféle gyakorlat között választhatnak: vagy a lehető legtöbb kurrens folyóiratot járatják s ezzel lemondanak a folyóiratok régebbi évfolyamainak beszerzéséről, - vagy pedig beérik kisebb számu kurrens folyóirattal, ezeknek azonban régebbi évfolyamait is iparkodnak megszerezni. Mivel fotókópiák alakjában ma már szinte mindenütt megszerezhetők a régebbi évfolyamokban közzétett cikkek is, a központok inkább az első eset javára szoktak dönteni. E mellett a megoldás mellett szól egyébként az a körülmény is, hogy kb. öt évbe telik, amig az ujonnan felállitott központ müködése kerékvágásba jön, arra az időre pedig a felállitásakor megrendelt folyóiratok állománya már ugyis öt évfolyamot tesz ki.

Természetesen az ujonnan felállitott központok első feladata - a felesleges duplumok elkerülése végett - annak megállapitása, milyen folyóiratokat járatnak már az illető ország könyvtárai. Ez történhetik a ritkán meglevő központi katalógusok, az egyes könyvtárak katalógusai, vagy maguknak az állományoknak megvizsgalasa utján. A hiányzó folyóiratok közül a megfelelők kiválasztásában a központok leendő felhasználóit (kutatókat, professzorokat stb.) is szóhoz szokták juttatni. A másodfoku kiadványok, (pl. a referáló lapok) természetesen mind az előfizetendő folyóiratok jegyzékében szerepelnek.

Mind a folyóiratok, mind a könyvállomány tekintetében az olvasók a lehető legtöbb kedvezményt élvezik. Mindennapos (napi 10-12 órára terjedő) nyitvatartás, a lehető legkevesebb adminisztráció, szabadpolc-rendszer, korlátlan számu kölcsönzés stb. szolgálja a mennél szélesebb körü és mennél intenzivebb tájékoztatási szolgáltatás megvalósitását.

A központok a folyóiratok tartalmára többféle módon hivhatják fel olvasóik figyelmét. Litografált, vagy mikrofilmre felvett cikk-cimjegyzéket, cédulákra irt cikk-kivonatokat küldhetnek szét, vagy pedig bulletinokban közölhetik a beérkező folyóiratok cikkeinek cimét. Ez az utóbbi eljárás vált általánossá az Unesco segitségével felállitott központok körében. A kivonat-szolgáltatással több helyen, ahol kisérleteztek vele, személyzet, idő és pénz hiányában fel kellett hagyni. Igy általában beérik azzal, hogy a bulletinokban a folyóiratok cikkeinek cimét s helyi nyelvü forditását hozzák. (Uj-Delhiben a helyi nyelv he-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

lyett a cikkek angol, Kairóban pedig angol, illetve francia forditásban kerülnek a jegyzékbe.)

A forditók többnyire külső szakemberek, akik a leforditott cikkek száma szerint részesülnek dijazásban. "Társadalmi munkában" dolgozó forditók alkalmazásával fel kellett hagyni, mert nem lehetett tőlük sem a szükséges rendszerességet, sem pontosságot megkivánni. A forditók nyolcadrét formátumu előre elkészitett formulát kapnak, amelyre rá van már gépelve a cikk cime eredeti nyelven, a szerző neve, a folyóirat röviditett cime, kötetszáma, évfolyama s a cikk első oldalszáma. A forditó csak a cim forditott szövegét irja reá, a cikk utolsó lapjának számát tünteti fel rajta s a jobb felső sarokban, erre kijelölt keretben, betü- és szám-kóddal jelzi a cikk szakszámát. (A szerző részletesen ismerteti a mexikói, a kairói és az uj-delhi központ bulletinjét.)

A dokumentációs központok olyan szoros nemzetközi együttmüködésre léptek egymással, hogy a legtávolabbi helyen is megkaphatja az olvasó bármelyik olyan cikknek a szövegét, amelyre az illető ország központjának bulletinje felhivta a figyelmét. A másolat lehet vagy fénymásolat, vagy mikrofilm. Az utóbbinak előnye a takarékos tárolásmód, expediálás, hátránya, hogy leolvasó-berendezés kell hozzá. Az Unesco nagyban hozzájárult a mikrofilm-berendezések terjesztéséhez. Bármilyen legyen is a másolás módja, az egyes dokumentációs központok másoló részlegének minden dokumentum-másolat iránti igényt ki kell tudnia elégiteni.

A bibliográfiai szolgáltatás állhat egyszerü cimjegyzékből, de tartalmazhat tartalmi kivonatokat csak az eredeti nyelven, vagy adhatja ehhez a helyi nyelvü forditást is, - készülhet kérésre, de készülhet a központ kezdeményezésére is.

A központok számára komoly problámát jelent az idegen nyelvü cikkek forditása. Nehéz ui. az ázsiai, afrikai országokban a megfelelő szaktudással rendelkező forditó-gárda összeállitása. A nyelveket beszélő kevés számu idegenre kell legtöbbször támaszkodni. Kivánatos lenne nagy nemzetközi forditásközpontok felállitása, részint a felesleges kettősség elkerülése, részint pedig költségcsökkentés végett. Mexikóban és Manilában nyelvtanfolyamot is szerveztek (német, angol, francia, illetve német, spanyol nyelvből). A cél itt nem annyira a beszélt nyelv elsajátitása, mint inkább a müszaki szövegek megértése volt. A legnagyobb érdeklődés egyébként jelenleg az orosz nyelvü cikkek forditása iránt mutatkozik, második helyen a német nyelvüeké áll.

A fenti elsődleges szolgáltatásokon felül sok helyütt - a megfelelő intézmény hiányában - olyan feladatkört is el kell a központoknak látniok, ami nem tartozik feladatkörükbe. Ilyenek pl.: nemzetközi kiadványcsere, könyvtáros- és

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

dokumentálóképzés, a dokumentációs központ jövendő helyi személyzetének kiválasztása, szaktanácsadás a tudományos folyóiratok szerkesztésére, a helyi szakfolyóiratok jegyzékének publikálása, központi katalógus felállitásának elinditása stb.

Ingyenesek legyenek-e a szolgáltatások? A válasz reá: ne legyenek ingyenesek. Egyrészt, mert az ingyenes szolgáltatásokat általában kevésbé szokták megbecsülni, másrészt mivel a központnak magának is kell a külföldi szolgáltatásokért fizetnie.

Gondot kell forditani arra is, hogy ismertté váljék a központ müködése. Napisajtó, folyóiratok, brosurák, röplapok, konferenciákon való ismertetés, a kiadott bulletin sokfelé való szétküldése, rádió, televizió, mind jó eszköz az intézmények iránti figyelem felhivására.

KÉSZÜLŐ UNESCO-KIADVÁNYOKRÓL

A Comité Consultatif International de Bibliographie, de Documentation et de Terminologie ajánlására az Unesco szerződést kötött az alábbi munkák elkészitésére:

1. A FID-del az ETO 37 Nevelés szakjának reviziójára és publikálására. A munka időben elkészült és az ideiglenes kiadás sokszorositott formában az illetékes szakemberek elé kerül. Az ő véleményük alapján készül majd el a végleges kiadás. Ideiglenes -angol vagy francia nyelvü- példány a FID-től igényelhető.

2. Az Union des Association Internationales-lal kötött szerződés értelmében elkészitik a nemzetközi kongresszusok teljes jegyzékét. Az ugyancsak az Unesco segitségével az UAI kiadásában 1960-ban megjelent s az 1681-1899-es korszakot felölelő első cimjegyzék folytatásaképpen most elkészült az 1900-1919-es korszakra vonatkozó cimjegyzék. A bilingvis kiadvány (cime: Les congres internationaux: liste complète) az UAI-tól igényelhető, a következő cimen: 1 rue aux Laines, Bruxelles, Belgique.

3. A Társadalomtudományi Dokumentáció Nemzetközi Bizottságával (Comité International de Documentation dans les Sciences Sociales) kötött szerződés értelmében elkészült az Unesco által 1958-ban publikált "Étude des bibliographies courantes de publications officielles) kiegészitése (Supplément), amelyet a Bulletin de l'Unesco a l'intention des Bibliothèques-ben fognak publikálni.

4. I. Poerbawasi-val (Djakarta) kötött szerződés értelmében elkészült az indonéz nemzeti bibliográfia (Bibliographie indonésienne nationale) 1945-1963-as kötete, valamint az indonéz nevek katalogizálási szabályzata (Code de catalogage des noms indonésiens). Mind a két munkát később fogja közreadni a szerző. (Bibliogr. Doc .Termin. 5.vol. 1965. 2.no. 31-32. p.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A DEUTSCHER BIBLIOTHEKSVERBAND LIPCSEI ÜLÉSÉRŐL

Der Deutsche Bibliotheksverband tagte in Leipzig. = Börsenblatt.Leipzig. 132. Jg. 1965. 22. no. 449-450. p.
A Deutscher Bibliotheksverband Lipcsében ülésezett.

1965. május 4-6-án, a lipcsei Deutsche Bücherei-ben tartotta első évi közgyülését az 1964-ben alapitott Deutscher Bibliotheksverband (DBV - Német Könyvtárszövetség). Az elnökség nevében Helmut Rötzsch, a Deutsche Bücherei főigazgatója üdvözölte a mintegy 100 delegátust és 250 vendéget, akik között 220 tudományos és közmüvelődési könyvtár mellett a Zentralinstitut für Information und Dokumentation, a Fő- és Szakiskolaügyek Államtitkársága, a könyvkiadás és könyvkereskedelem, az ifjusági tömegszervezet stb. stb. képviselői vettek részt.

Üdvözlő beszédében Helmut Rötzsch hangsulyoztą a 20 év előtti felszabadulás jelentőségét s a könyvtárügynek az elmult 20 évben elért sikereit.

A könyvtárak hatékonyságának további fokozása érdekében most a különböző könyvtári területek együttmüködésének uj formáit keresik. Ennek a kérdésnek szentelték a közgyülés első napját, abból a tervezetből kiindulva, amelyet a DBV-nek egy, erre a célra létrehivott ideiglenes munkacsoportja állitott össze "Az NDK egységes könyvtári rendszerének alapvető vonásai" cimen. A referátumok a tervezet egyes speciális problémáival foglalkoztak. Az élénk vita során elhangzott, szakértelemről tanuskodó hozzászólások bizonyitották, hogy a könyvtárosok milyen komolyan veszik az egységes könyvtári rendszer létrehivásával rájuk háruló feladatokat. Az uj rendszer lényegesen növelni fogja - többek között összehangolási, racionalizálási intézkedések és a gépesités fejlesztése utján - a könyvtárak hatékonyságát. Az ideiglenes munkacsoport vezetője, Erwin Marks, zárószavaiban rámutatott, hogy a vitát a legszélesebb körben, az egész könyvtárostársadalom bevonásával folytatni kell, de ugy, hogy a tervezetet belátható időn belül törvényerőre emelhessék.

A közgyülés második napjának programján az elnökség és a reviziós bizottság - (Gotthard Rückl, illetve Werner Dux) - beszámolója, valamint az

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

1965/1966. évi program megindokolása (Horst Kunze) szerepelt. A programot a tagoknak tanulmányozásra előre megküldték.

A beszámoló - már egy év után is - komoly sikerekkel dicsekedhetett. Mind a regionális munkacsoportok, mind a szakbizottságok és szekciók nemcsak megalakultak, hanem meg is oldották a kitüzött feladatokat. Nemzetközi vonalon jelentős eredmény, hogy a Szövetséget az 1964. évi római ülésszakon felvették az IFLA tagegyesületei közé.

Különösen jelentős munkaeredményekről számolhatott be a Tájékoztatási, Dokumentációs és Bibliográfiai Szakbizottság. Javaslatokat dolgoztak ki többek között az alábbi témákról: Tervezet a társadalomtudományi dokumentációnak és tájékoztatásnak a könyvtárak utján történő előmozditására; Állásfoglalás a ZIID* által közreadott kiadványok tárgyában; A bibliográfiai munka megjavitása az NDK könyvtáraiban; Az 1965.évi bibliográfiai előterv összeállitása; Tézisek egy tervezet kidolgozásához a tartományi könyvtárak legközelebbi feladatairól a helyismereti bibliográfia területén stb.

A terjedelmes 1965/1966. évi munkaprogram többek közt a következő tárgyu ajánlásokat kivánja az illetékes állami szervek és társadalmi szervezetek elé terjeszteni: A könyvtári munka összehangolása az ipari üzemekben; A könyvtári munka összehangolása regionális szinten. Javaslatokat fognak kidolgozni a könyvtári szakorgánumok további profilirozására és összehangolására, a könyvtári propaganda előmozditására. Tervezik a könyvtárak dokumentációs és tájékoztatási munkájával kapcsolatos tapasztalatok összegyüjtését és értékelését, a könyvtárak technikai felszerelésének megjavitására vonatkozó kérdések tanulmányozását - különös tekintettel a világszinvonalra -, a könyvtáros-továbbképzés lehetőségeinek megteremtését, a könyvtárak, levéltárak és dokumentációs intézmények évkönyvének, könyvtáros-zsebkönyvnek és egy könyvtárosi jogi abc-nek a kiadását. A nemzetközi tervek közt szerepel a kapcsolat felvétele az IFLA szakbizottságaival, megerősitése más országok hasonló szervezeteivel, végül nagyobb delegáció részvétele az IFLA helsinki ülésszakán.

A munkaprogramot - lényegtelen változtatásokkal - elfogadták. Kunze professzor zárószavaiban sulyponti kérdésnek nevezte a dokumentációval és tájékoztatással való szoros együttmüködés, az egységes tervezés szükségességét ezen a területen.

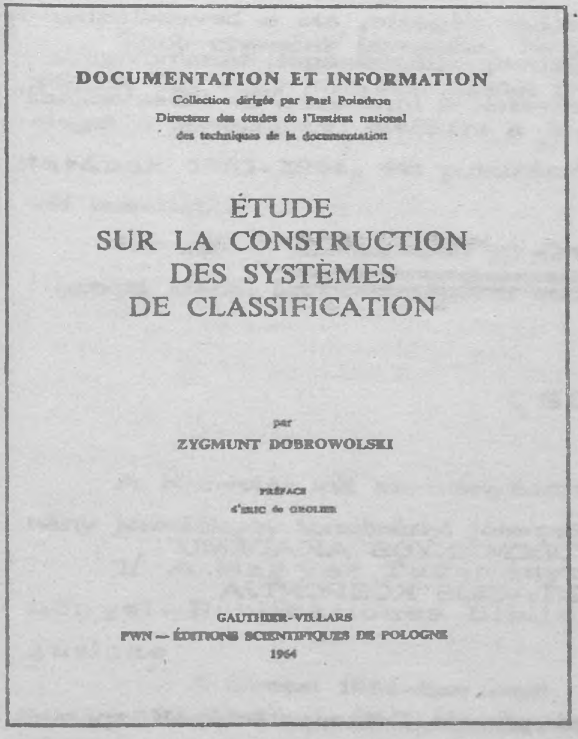
A közgyülés harmadik napján, a szakbizottságok nyilvános ülésein valamennyi tagkönyvtárnak alkalma nyilt, hogy javaslataival hozzájáruljon a napirenden szereplő kérdések megoldásához. (MÁ)

* Zentralinstitut für Information und Dokumentation.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

RECENZIÓK

LENGYEL SZERZŐ UJ OSZTÁLYOZÁSI KÉZIKÖNYVE

DOCUMENTATION ET INFORMATION
Collection dirigée par Paul Poindron
Directeur des études de l'Institut national
des techniques de la documentation

ÉTUDE
SUR LA CONSTRUCTION
DES SYSTÈMES
DE CLASSIFICATION

par
ZYGMUNT DOBROWOLSKI

PRÉFACE
d'ERIC de GROLIER

GAUTHIER-VILLARS
PWN — ÉDITIONS SCIENTIFIQUES DE POLOGNE
1964

A párizsi Gauthier-Villars által kiadott "Documentation et information" c. sorozat uj kötettel* gazdagodott. Az uj kézikönyv a Lengyel Tudományos Kiadóval (Państwowe Wydawnictwo Naukowe) közös kiadásban jelent meg.

Mig a sorozat 2 előző hasonló tárgyu kötete (Vickery: La classification a facettes; Dubuc: La classification décimale universelle) egy-egy osztályozó rendszerrel foglalkozott, ez a könyv átfogóan tanulmányozza a különböző osztályozó rendszereket. Célja azonban ennek a münek is gyakorlati: kézikönyvnek készült valamennyi szakma és tudományág osztályozói számára. Éppen ezért szerző igyekszik az előadás módját a középfoku képzettségüek szintjéhez alkalmazni.

Zygmunt Dobrowolski tanulmányozza a különböző osztályozó rendszerek technikáját, alkotó elemeire bontva őket és rámutatva, hogyan lehet őket felhasználni. Elhagyja a formális jellegü elmélkedéseket, melyek mélyebb logikai ismereteket igényelnének s az elméleti fejtegetéseket igyekszik a minimumra korlátozni. Ugyancsak kerüli a nehéz definiciókat és a tul sok terminus technicus használatát.

A könyv három főfejezetre tagolódik. Az első, általános rész foglalkozik az osztályozás elvi kérdéseivel és az osztályozó táblázat felépitésével. A má-

* DOBROWOLSKI, Zygmunt: Étude sur la construction des systèmes de classification. (Paris), Gauthier-Villars - (Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe), 1964. XII, 302 p. 1 t. 22 cm. /Documentation et Information/
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban meglévő példány raktári jelzete 3-2482.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

sodik rész ismerteti a különböző jelzetelési rendszereket. Külön érdekessége e fejezetnek a szerző által kidolgozott un. rövid jelzetek rendszere (système à symboles brefs). Dobrowolski, aki végzettségére mérnök, a 30-as évek óta foglalkozik osztályozási kérdésekkel s rendszerét a párizsi Hegesztési Intézet (Institut de la Soudure) számára dolgozta ki. A rendszert az Intézet először 1943-ban próbálta ki s 1948-ban fogadta el. - Mivel a könyvtárosok és dokumentálók osztályozó munkája egész sereg speciális problémát vet fel, a könyv harmadik főfejezete a dokumentumok osztályozásával foglalkozik.

A könyv Dobrowolski lengyel szövegének francia fordítása. A fordítás revízióját - szerzővel közösen - Eric de Grolier végezte, aki a bevezetésben kiemeli a mű nyelvi precizitását, a lengyel szöveg világosságát, terminológiája rendszerességét. Ezeket az értékeket igyekeztek a fordításba is átmenteni, ami nem volt mindig könnyű feladat. (MÁ)

MEGALAKULT A ROMÁN TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TUDOMÁNYOS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONTJA

A Román Tudományos Akadémia Tudományos Dokumentációs Központját (Centrul de Documentare Stiintifica) 1964 januárjában hívták létre. Feladatai: külföldi tudosok tájékoztatása a román tudományos körök kutatásairól, dokumentációs szolgáltatás az Akadémia kutatóinak és saját kutatói tevékenység a dokumentáció és tájékoztatás tudományágának területén. A Központ a következő periodikus kiadványokat publikálja: Studii de Cercetari de Documentare si Bibliologie (negyedévenként), Buletinul de Informare Stiintifica (havonta), Reviste de Referate si Recenzii (havonta), Rezumate. Fise adnotate (referáló szolgáltatás; havonta, cédulákon), Rumanian Scientific Abstracts (angol és orosz nyelven, két ágazatban: társadalomtudományok; egzakt- és természettudományok). A Központ cime: Str. Gutenberg 3 bis, Bucarest, Roumanie. (Bibliogr. Doc. Termin. 5.vol.1965.2.no.58.p.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Szombatfalvy Árpádné

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK 1963-1964. ÉVI KIADVÁNYAI

Több olvasónk javasolta, hogy az egyes könyvismertetések mellett közöljünk egy-egy könyvtár kiadói tevékenységéről áttekintést. Szivesen teszünk eleget a javaslatnak; elsőként a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának 1963-1964. évi publikációs tevékenységét és 1965. évi kiadási tervét ismertetjük.

Következő számunkban az Országos Müszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ kiadói tevékenységéről adunk áttekintést.

I. SOROZATOK

A Könyvtár két kiadványsorozata keretében az elmult két évben is néhány jelentékeny tanulmányt jelentetett meg.

1/ A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei - Publicationes Bibliothecae Academiae Scientiarum Hungaricae

A sorozat 1956-ban indult, Haraszthy Gyula: "A 130 éves Akadémiai Könyvtár" c. tanulmányával. A sorozatban megjelent további müvek is elsősorban

az Akadémiai Könyvtár történetének egy-egy szakaszát ölelik fel. (F. Csanak Dóra: Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig. Bp. 1959.).

Az Akadémia és a Könyvtár közös sorsának alakulását tárgyalják (Szakmáryné Németh Mária: Az Akadémiai Könyvtár mint a Magyar Tudományos Akadémia célkitüzéseinek könyvtári támogatója. Bp. 1958.).

Nagy magyar közéleti személyiségek, irók, müvészek Könyvtárral való kapcsolatát, közérdekü levelezését tárják fel dokumentumok, elsősorban kézirathagyatékok alapján (Gergely Pál: Arany János és az Akadémia Könyvtára. Bp. 1958; Sáfrán Györgyi: Arany János és Rozvány Erzsébet. Bp. 1960; Gergely Pál: [illegible]ók

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Béla ismeretlen levelei a Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1961; Büky Béla: Székely Bertalan hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában. Bp. 1962; stb.); vagy

egy-egy könyvtári gyüjtemény kialakulásáról, müködéséről számolnak be (Berlász Jenő: Az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának átalakulása. Bp. 1957; Gergely Pál: Az Akadémia levéltára a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kézirattárában. Bp. 1958; Tőkés László: Az Akadémiai Könyvtár mikrogyüjteménye és fotolaboratóriuma. Bp. 1962.).

De felvetnek általános könyvtári problémákat is (Harasztthy Gyula: Az Országos Könyvtárügyi Tanács és a magyar könyvtárügy időszerü kérdései. Bp. 1958; Moravek Endre: Die neuen ungarischen Bibliotheksnormen. Wien, 1957; Moravek Endre: Kiadványtipusok a katalogizálás szempontjából. Bp. 1958; Csapodi Csaba: Der geographische Begriff im Katalogsystem der Bibliothek. Wien. 1959; stb.), valamint

dokumentációs vonatkozásu, időszerü és közérdekü kérdéseket (Rózsa György: A magyar társadalomtudományok az UNESCO kiadványaiban. - Les sciences sociales hongroises dans les publications de l'UNESCO. Bp. 1960; Rózsa György: The documentation of science organization as an emerging new branch of scientific information. Bp. 1962.). Ezen tulmenően,

a könyvtárosok gyakorlati munkájának megkönnyitésére készült Moravek Endre több részből álló rövidítésgyüjteményének már megjelent három füzete (Vocabularium abbreviaturarum bibliothecarii I. Abbreviaturae cyrillicae. Bp. 1961. Soksz.; III. Index acronymorum selectorum, 2. Instituta scientifica. Bp. 1962. Soksz.; III. Index acronymorum selectorum, 3. Instituta paedagogica. Bp. 1963. Soksz.), s készülnek további kötetei.

Az összefoglaló, visszatekintő felsorolás után a Könyvtár 1963-1964-ben megjelent kiadványait vesszük - most már egyedenként - sorra és ismertetjük néhány mondatban.

* 31. Méreiné Juhász Margit: Mikszáth Kálmán szellemi és tárgyi hagyatéka a Magyar Tudományos Akadémián és tájmuzeumainkban. (Munkatársak: Gazdik Mária, Pétervári László.) Bp. 1963. Akad. K. 65 p.

A képekkel illusztrált tanulmány négy fejezetben (1. A Mikszáth-emlékszoba és a tájmuzeumok létrejötte; 2. A Mikszáth-hagyaték leltárai; 3. Mikszáth Kálmán kéziratos hagyatéka és reávonatkozó kéz-

* A cimleirás élén álló szám a mü sorozati sorszáma.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

iratos anyag a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában; 4. Mikszáth Kálmán könyvtára a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának állományában) tájékoztat Mikszáth Kálmánnak a Magyar Tudományos Akadémia birtokába került tárgyi emlékeiről és a Könyvtár tulajdonát képező kézirat- és könyvhagyatékáról.

34. Csapodi Csaba: Mikor szünt meg Mátyás király könyvfestő műhelye? Bp. 1963. Akad. K. 18 p./Klny. Magyar Könyvszle. 1963. 1-2. sz./ Francia kiv.

A dolgozat a régi kérdésre - volt-e egyáltalán könyvfestő műhelye Mátyás királynak, és ha volt, meddig működött- keresi és próbálja megadni a választ. A szerző érvekkel alátámasztott fejtegetése szerint -korábbi véleményekkel ellentétben- II. Ulászló udvarában a műhely már valószínüleg nem állt fenn, vagyis alig egy-két esztendővel élte tul létrehozója halálát.

35. Tőkés László: A mikrokártya és a kutatók. Bp. 1963. Akad. K. 18 p./Klny. Magyar Könyvszle. 1963. 1-2. sz./Angol kiv. mikrokártyán.

A tanulmány külföldi tapasztalatokra támaszkodva foglalkozik a mikrokártyák alkalmazásának időszerüségével, valamint a mikrokártyakészités gyakorlatának kérdéseivel, felveti a mikrokártyák könyvtári használatával kapcsolatosan a mikrofilm vagy mikrokártya elsődlegességének problémáját, feltárja alkalmazhatóságának különféle lehetőségeit, beszámol a mikrokártyakészités és használat könyvtári gyakorlatának tapasztalatairól, s végül felsorolja a mikrokártyák magyarországi elterjedésének akadályait.

36. Büky Béla - Csengeryné Nagy Zsuzsa: Székely Bertalan illusztrációi egy tervezett Petőfi-életrajzhoz. Bp. 1963. Akad. K. 15 p./Klny. Magyar Tudomány. 1963. 6-7. sz./Német kiv.

A dolgozat Székely Bertalannak az MTA Könyvtára Kézirattárában őrzött hagyatékában fellelt - Pákh Albert megirásra nem került Petőfi-életrajzához tervezett - illusztráció-sorozatának vázlatait ismerteti,rávilágitva azoknak irodalomtörténeti vonatkozásaira, képzőmüvészeti érdekességére.

37. Gergely Pál: Az Akadémia szerepe a Nemzeti Szinház létrehozásában. Bp. 1963. Akad. K. 9 p./Klny. Magyar Tudomány, 1963. 9. sz./Angol kiv.

A tanulmány a magyar szinészet hajlékhoz juttatásának nehézségeiről, a Tudós Társaság által életre hivott Játékszini Választmány működéséről, kiadatlan szinmü-birálatairól, az országos gyüjtés következményeként megindult szinházépitkezésről, az első előadásról, és a szinház sorsának további alakulásáról ad rövid áttekintést.

38. Moravek Endre: Index acronymorum selectorum. 3. Instituta paedagogica. Bp. 1963. Főv. Nyomdaip. V. VI, 377 p. Soksz. /Vocabularium abbreviaturarum bibliothecarii 3./

A külföldön is rendkivüli érdeklődéssel fogadott sorozat ujabb tagja a nevelés- és oktatásügyi intézmények (tanintézetek, pedagógiai célu szervek stb.) névröviditéseit tartalmazza, husznál több nyelven. A kor-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

látozott terjedelemre való tekintettel, a szerző elsősorban az un. kurrens rövidítésekre fektette a fő sulyt, szükség esetén azonban erős szelekcióval a multba is visszanyult anyagért.

39. György József: Die Goethe-Sammlung Balthasar Elischers in der Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Bp. 1963. Kner ny. Gyoma, 29 p. 2 t.

A fakszimilékkel illusztrált tanulmány ismerteti a Könyvtár Goethe-gyüjteményének anyagát, vázolva annak keletkezését, a gyüjtő, Balthasar Elischer életrajzát és a magyarországi Goethe-kultusz történetét.

1964-es évjelzéssel, valójában 1965-ben jelentek meg a sorozat alábbi füzetei:

40. Rózsa György: Részvételünk és lehetőségek a nemzetközi társadalomtudományi dokumentációban. Bp. 1964. Akad. ny. 17 p./Klny. MTA Társadalmi-történeti Tud. Oszt. Közl. 1964.1-2. sz./Francia kiv.

A nemzetközi és magyarországi társadalomtudományi dokumentáció jellegzetességeivel, valamint ez utóbbinak a nemzetközi társadalomtudományi dokumentáció szervezetében betöltött szerepével foglalkozó tanulmány felveti egy idegen nyelvü, az Acták által nem fedett tudományterületeket referáló folyóirat létesitésének gondolatát. Egyben beszámol a szocialista országok szakirodalmának tükrözését a Bibliographie Internationale de Science Économique-ban vizsgáló felmérés eredményéről.

41. Csapodi Csaba: Beatrix királyné könyvtára. Bp. 1964. Akad. ny. 26 p./Klny. Magyar Könyvszle. 1964. 3.sz./ Francia kiv.

A tanulmány 7 korvinaként számon tartott kódex közelebbi vizsgálatán keresztül -egyéb adatokat és fennmaradt kódexeket is figyelembe véve- elénk rajzolja a humanista magyar királyné könyvgyüjteményének halvány körvonalait.

42. Rózsa György: Hagyomány és korszerüség: Az Akadémiai Könyvtár távlati fejlesztéséről. Bp. 1964. Akad.ny. 13 p./Klny. Magyar Tudomány 1964. 8-9.sz./Német kiv.

Röviden vázolva az Akadémiai Könyvtárnak a felszabadulás után bekövetkezett fejlődését, jelenlegi helyzetét és munkáját, ismerteti a kiadvány az uj könyvtárpalota felépitésével kibontakozó távlati fejlesztés főbb irányvonalait.

43. Büky Béla: A tudományos tájékoztatás egyik feladatköre: témaelemzési statisztikák készitése és alkalmazása. Bp. 1964. Akad. ny. 16 p. Klny. Magyar Könyvszle. 1964. 4.sz./ Német és angol kiv.

A tudományos tájékoztatás szolgálatába állitott témaelemzési statisztikák készitési módját illusztrációs anyaggal is bemutató tanulmány rámutat e statisztikák készitésének a tudományos kutatások tervezésével, koordinálásával kapcsolatos jelentőségére és a tudományos együttmüködés és a kutatási eredmények értékelése területén való alkalmazásának lehetőségére.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

2/ A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Mikrokiadványai - Micropublications of the Library of the Hungarian Academy of Sciences

A mikrokiadványsorozatban 1962-ben megjelent első mü:

[1.] FERENCZY Endre: Bevezeté az ékirásos jogtörténetbe. Bibliográfia. - Introduction to the history of cuneiform law. A bibliography. Bp. 1962. 5 mikrolap.

Az ékirásos jog történeti fejlődé éről adott áttekintéssel, s a források és a kutatás szempontjából fontos szakirodalom bibliográfiájának közlésével a tanulmány célja az, hogy bevezesse a kutatót fenti témakör aktuális problémáiba. - Az ékirásos jogtörténet tudományának kutatási területével, módszereivel és céljaival foglalkozó bevezető rész, valamint az ékirásos jog fejlődésének nagy korszakairól irt összefoglaló fejezetek után a tanulmány zömét kitevő forrás- é szakirodalom- bibliográfia következik.

[2.] VAJDA Pál: Hungarian pioneers in electrical engineering. Bp. 1963. MTA Kvtára Fotolab., 2 mikrolap.

A gazdag bibliográfiai anyaggal kiegészitett és képekkel illusztrált tanulmány rövid áttekintést ad az elektrotechnika neves magyar uttörőinek (Jedlik Ányos, Bláthy Ottó, Zipernovszky Károly, Déri Miksa, Puskás Tivadar,stb.) világviszonylatban is jelentős találmányairól.

3. HAZAI György: Ármin Vámbéry 1832-1913. A biobibliography. Bp. 1963. MTA Kvtára Fotolab. 1 mikrolap. 30 p.

A hires magyar keletkutatóról készült bibliográfia.

4. VAJDA Pál: History of the transformer. Bp. 1964. MTA Kvtára Fotolab. 3 mikrolap.

A képekkel illusztrált, angol nyelvü tanulmány először tisztázza eredeti, korabeli dokumentumok alapján az egyetlen vita nélkül magyarnak elismert találmány történetét és a vele kapcsolatban felmerült problémákat. A több mint 300 tételből álló bibliográfia felöleli az idevonatkozó teljes irodalmat.

5. VAJDA Pál: Hungarian bridges and bridge builders. Bp. 1964. MTA Kvtára Fotolab. 4 mikrolap.

Az ismertebb magyar hidépitők munkásságának vázlatos áttekintése, gazdag képanyaggal illusztrált mikrokiadvány formájában.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

II. SOROZATON KÍVÜL JELENTEK MEG

BESE Lajos: Hungarian publications on Asia and Africa 1950-1962. A selected bibliography. - Magyar szerzők Ázsiáról és Afrikáról 1950-1962. Válogatott bibliográfia. Szerk. és a bevezetőt irta --. Összeáll.: Apor Éva, Ecsedy Ildikó. Bp. 1963. Akad. K. 106p.

A közel ezer adatot tartalmazó bibliográfia a Magyar UNESCO Bizottság Kelet-Nyugat Albizottsága kezdeményezésére és támogatásával látott napvilágot azzal a céllal, hogy áttekintést nyujtson az érdeklődők számára orientalisztikai tudományos kutatásaink jelen állapotáról, s a Kelet kulturális értékeit hazánkban népszerüsitő munkáról. A külföldi kutatók tájékozódását a magyar cimekről készült angol fordítások, valamint angol nyelvü rövid annotációk könnyitik meg.

Kurrens külföldi periodikus kiadványok az akadémiai intézeti könyvtárakban. Lelőhelyjegyzék. (Összeáll. Büky Béláné és Fekete Györgyné, Weger Imre közremük. Lezárva 1964. febr. 29-én.) Bp. 1964. Főv.Nyomdaip. Váll. 525 p. Soksz.

Az akadémiai könyvtári hálózathoz tartozó 40 akadémiai intézet több mint 4000 kurrens periodikus kiadványának lelőhely-jegyzéke.

VARGA V. - RÁTZ E. - DÖRNYEI S.: A magyar szakirodalom külföldi referáltsága kémia, biológia, orvostudomány. (Összeáll.: - -.) Bp. 1964. Főv. Nyomdaip. V. 85 p. Soksz.

Egyes természet- és alkalmazott tudományok magyar szakirodalmának külföldi referáltságát a tudományágak reprezentáns folyóiratainak tükrében vizsgáló felmérés.

III. A PERIODIKUS KIADVÁNYKÉNT

megjelenő, kül- és belföldi érdeklődésre egyaránt számot tartó

"TÁJÉKOZTATÓ a tudományos kutatás tervezésének, igazgatásának és szervezésének nemzetközi irodalmáról"

3. és 4. évfolyamának 1-6. száma látott napvilágot. Az egyes számok "Szemle", "Figyelő", "Rövid hirek" és "Bibliográfia" cimü állandó rovatokra tagolódnak. Az 1964-es évfolyam néhány fontosabb szemle-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

cikk témája: "A tudománykutatás gazdasági hatékonysága"; "A gazdasági fejlődés és oktatásügy összefüggései az OECD washingtoni konferenciáján"; "A Szovjetunió tudományszervezési gyakorlatában bekövetkezett változások ismertetése"; "Matematikai módszerek és korszerű számítástechnika egyes szocialista országok gazdasági kutatásában és tervezésében"; Az UNESCO 1963-64. évi tudományos programja"; "Kutatási alapok és tudományos műszaki munkaerők"; "Afrika felsőoktatásának jövője"; "A vállalati kutatási tevékenység szervezete az Egyesült Államokban"; "A tudományos ismeretek elavulásának problémája"; stb.

IV. AZ 1965. ÉVI KIADVÁNYTERVBŐL

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei c. sorozat 44. számaként 1965-ben megjelent

CSAPODI Csaba: Állományvédelmi módszerek és eredmények az Akadémiai Könyvtár kézirattárában és régi-könyv gyüjteményében. /1949-1964/. - Conservation of the manuscript and old book collections at the Library of the Hungarian Academy of Sciences; methods and results. /1949-1964/. Bp.1965. 41 p. 37 t. 27 cm.

45. FRÁTER Jánosné: Részletek az Akadémiai Könyvtár történetéből /1865-1875/. Bp. 1965. 63 p. 13 t. 25 cm.

Az év folyamán még az alábbi sorozati kiadványok megjelenése várható:

HARANGI Lászlóné: Széchenyi István hagyatéka az MTA Kézirattárában.

MORAVEK Endre: Index acronymorum selectorum. Pars 4. Instituta civilica et oeconomica. (Állami és államközi szervek, politikai pártok.) /Vocabularium abbreviaturarum bibliothecarii./

SÁFRÁN Györgyi: Romain Rolland Czeke Mariannhoz irt levelei az MTA Könyvtárában. /Magyar - francia nyelven/

Sorozaton kivül:

FRÁTER Jánosné - HAJNAL Gáspár: Kandidátusi és doktori disszertációk katalógusa 1962-63.

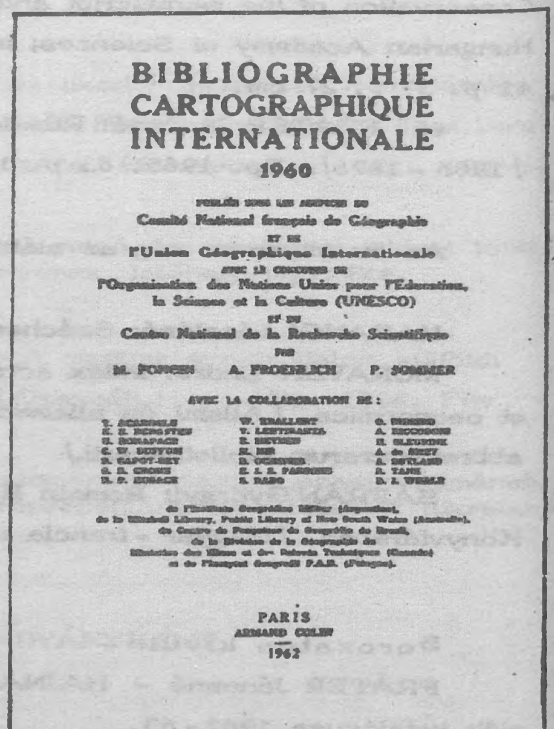
MOLNÁR Zoltán: Magyar akadémikusok névmutatója /1825-1965/.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A NEMZETKÖZI KARTOGRÁFIAI BIBLIOGRÁFIÁRÓL

FONCIN, Myriem: Bibliographies cartographiques. = B. Bibl. Fr. 9. ann. 1964. 2. no. 39-42. p.
Térképészeti bibliográfiák.
(12.51)
(11.1)
(11.2)

1891 óta a földrajz szakterületén egy kitünő kurrens bibliográfia biztositja a tájékoztatást. Az Annales de Géographie hasábjain megjelenő bibliográfia 1931 óta nemzetközi földrajzi bibliográfia. (Vö. GEORGE, P.: Bibliographie géographique internationale Paris, 71. tom. 384. no. 221. p.) Ez a bibliográfia lehető teljességgel regisztrálja a könyveket és folyóiratcikkeket, nem terjeszkedik ki viszont - kevés kivételtől eltekintve - a térképekre. Pedig ezek száma s fontosságuk - a legkülönfélébb területeken - egyre nő.

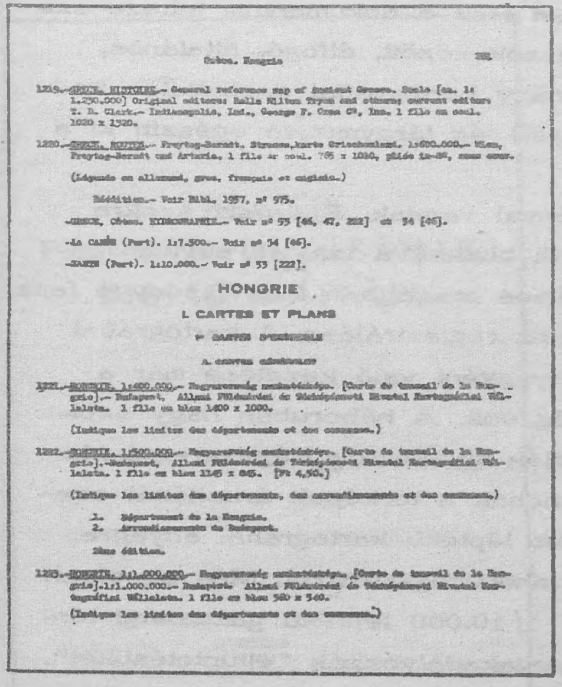

BIBLIOGRAPHIE CARTOGRAPHIQUE INTERNATIONALE
1960
Comité National français de Géographie
l'Union Géographique Internationale
l'Organisation des Nations Unies pour l'Education, la Science et la Culture (UNESCO)
Centre National de la Recherche Scientifique
M. FONCIN A. FROEHLICH P. SOMMER
AVEC LA COLLABORATION DE :
PARIS
ARMAND COLIN
1962

Az első kisérlet e hiány pótlására 1936-ban történt. A Comité National Français de Géographie kiadta a Franciaországban publikált és Franciaországra vonatkozó térképek bibliográfiáját (Bibliographie cartographique de la France). A szerény kis kiadványt a Bibliothèque Nationale térképtárában állitották össze Mme Sommer és a cikk irója. A 15. Nemzetközi Földrajzi Kongresszuson (Amsterdam, 1938 julius) elhatározták, hogy az Union Géographique Internationale égisze alatt nemzetközi térképészeti bibliográfiát inditanak, a francia bibliográfia szerkesztési elvei szerint. 1939-ben egyébként a franciaországi bibliográfia az egész francia kartográfiai termést felölelő (az anyaországra és a gyarmatokra vonatkozó) bibliográfiává alakult át. (Bibliographie cartographique française).

A világháboru megakadályozta a nemzetközi vállalkozás megvalósitását, meg kellett elégedni a francia térképek regisztrálásával.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

1949-ben jelent meg az első nemzetközi térképészeti bibliográfia, amelyet a 16. Nemzetközi Földrajzi Kongresszuson, Lisszabonban mutattak be. A 671 tételből álló bibliográfia az 1946-1947-ben 8 országban megjelent kartográfiai termést regisztrálja. A francia kurrens bibliográfia tapasztalatai bebizonyitották, hogy egy ország kartográfiai termését csak az illető ország szakemberei tudják a maga teljességében áttekinteni és autopszia alapján precizen feldolgozni. Ezért már kezdettől elhatározták, hogy a nemzetközi bibliográfiát azokra az országokra korlátozzák, amelyek részéről biztositva van az együttmüködés. A bibliográfia által felölelt terület tehát fokozatosan bővül, uj és uj országok belépésével. Magyarország 1960 óta tagja a vállalkozásnak. Az 1961-es évre vonatkozó 14. bibliográfia 2890 tétele 22 ország térképészeti termését öleli fel. A bibliográfián sajnos még mindig nagy hézagok tátonganak, mivel olyan országok hiányoznak belőle mint a Szovjetunió, Kina, Spanyolország, a Dél-Afrikai Unió stb.

Cahen. Hongrie 331

1219.-GENERAL HISTORIES.- General reference map of Ancient Greece. Scale [ca. 1: 1.250.000] Original editors: Hallo Milton Bryce and others; current edition: T. D. Clark.- Indianapolis, Ind., George F. Cram Co, Inc., 1 fille en coul. 1020 x 1520.

1220.-GREECE, MAPPES.- Freytag-Berndt, Strassen,karte Griechenland. 1:600.000.- Wien, Freytag-Berndt und Artaria, 1 fille en coul. 705 x 1010, pliée in-8°, sous couv.

(Légende en allemand, grec, français et anglais.)

Réédition.- Voir Bibl. 1957, n° 975.

-GREECE, Chem. KIRCHHOFFER.- Voir n° 53 [46, 47, 222] et 54 [46].

-La CANÉE (Part). 1:7.500.- Voir n° 54 [46].

-SAMOS (Part). 1:10.000.- Voir n° 53 [222].

HONGRIE

I. CARTES ET PLANS

1° CARTES D'ENSEMBLE

A. CARTES GÉNÉRALES

1221.-HONGRIE. 1:400.000.- Magyarország autótérképe. [Carte du tourisme de la Hongrie].- Budapest, Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal Kartográfiai Vállalata. 1 fille en bloc 1400 x 1000.

(Indique les limites des départements et des communes.)

1222.-HONGRIE. 1:500.000.- Magyarország autótérképe. [Carte du tourisme de la Hongrie].- Budapest, Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal Kartográfiai Vállalata. 1 fille en bloc 1145 x 845. [Ft 4,50.]

(Indique les limites des départements, des arrondissements et des communes.)

1. Département de la Hongrie.
2. Arrondissements de Budapest.

2ème édition.

1223.-HONGRIE. 1:1.000.000.- Magyarország autótérképe. [Carte du tourisme de la Hongrie].-1:1.000.000.- Budapest. Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal Kartográfiai Vállalata. 1 fille en bloc 580 x 540.

(Indique les limites des départements et des communes.)

A cimleirásokat a nemzeti megbizott a központilag megadott elvek szerint szerkeszti s Párizsba küldi. A kézirat a Bibliothèque Nationale térképtárában készül. A bibliográfiát a Centre National de la Recherche Scientifique és az Unesco anyagi támogatásával az Union Géographique Internationale adja ki. Az anyaggyüjtést a különböző országokban különféle szervezetek végzik, egyes országokban (igy pl. Magyarországon) a földrajzi intézet.

A bibliográfia válogató és kritikai. A propaganda célra készült kereskedelmi térképeket, az igen kis léptékü vagy hanyagul szerkesztett térképeket kihagyják belőle. A nem önálló (könyvekben, folyóiratcikkekben lévő) térképeket szintén. Viszont az átdolgozott uj kiadásokat regisztrálják.

Rövid francia nyelvü annotáció kiséri a nem eléggé precíz cimeket, szükség esetén a források, az alkalmazott grafikai eljárások és a térkép speciális érdekességének jelzésével.

Minthogy a térképek cimleirási szabályai országonként és könyvtáranként változóak, a nemzeti megbizott minden igyekezete ellenére is a Biblio-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

thèque Nationale térképtárában revideálni és egységesiteni kell a cimleirásokat.

A rendszó két részből áll. Az első rész - a földrajzi név - a lehető legpontosabban igyekszik megadni a térkép által ábrázolt földrajzi területet. A második rész az általános térképek esetében a léptéket tünteti fel, a speciális térképek esetében pedig a térkép témáját (aviatika, vasut, geológia, utak stb.).

A bibliográfia elrendezése a politikai felosztáson alapulóan szisztematikus. A világrészeken belül az országok betürendben követik egymást. Egy-egy országon belül a bibliográfia különbséget tesz a dokumentum jellege szerint térképek (plans és cartes) és atlaszok között, átfogó, általános, speciális és regionalis térképek között. A nagy kartográfiai szolgálatok katalógusainak jegyzéke, szerzői, kiadói (cimmel) és tárgymutató egészíti ki a kiadványt.

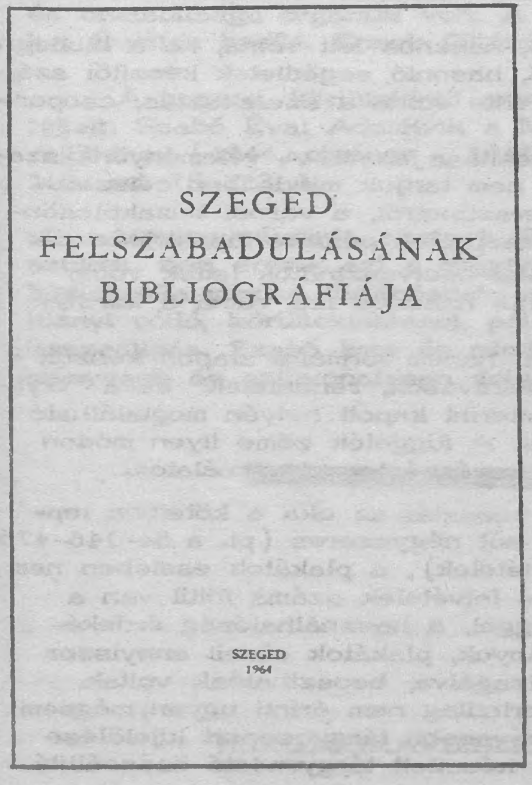
A bibliográfiának - sajnos - nagy hiányai vannak. Egyrészt azokra az országokra korlátozódik, amelyek részéről biztositva van az együttmüködés. Másrészt - s ez a sulyosabb baj - számos országban tilos bizonyos fajta - gyakran éppen a legjelentősebb - térképek regisztrálása. A kartográfiai anyagnak politikai, katonai okokból titkos anyagként való kezelése már a nagy felfedezések korában általános jelenség volt. A háboruban nagy szolgálatokat tevő térképeket titkos ügynökök utján igyekeztek megszerezni. Ma a légi felvételek utján ugyanaz történik. Nemcsak a térképek árusitását szabályozzák vagy tiltják meg, hanem a nagyobb léptékü kartográfiai anyagra vonatkozóan semmi féle pontos adatot sem lehet megszerezni. Még az olyan liberális országban is, mint Svédország, az 1/10.000 léptékü gazdasági térkép példányai sorszámozva vannak, hogy megakadályozzák "eltüntetésüket". Számos országban csak az 1/300.000 léptéknél kisebb kartográfiai munkákról történik említés. Ez a körülmény a tudományos kutatást nagyon megnehezíti.

Végezetül meg kell emliteni, hogy egyes országok megindították saját kurrens nemzeti térképészeti bibliográfiájukat. Az 1931-ben indult szovjet kartográfiai bibliográfiát (Kartograficseszkaja letopisz') az Össz-szövetségi Könyvkamara adja ki. Braziliában a Centro de Pesquisas de Geografia do Brasil 1953-ban kiadta - a nemzetközi bibliográfia számára készült cimleirások alapján - az 1951-es évet felölelő brazil térképészeti bibliográfiát (Bibliografia cartografica do Brasil), amelyet nyilván folytatni fog. Ahogy uj és uj országokban alakulnak nemzeti kartografiai bizottságok és jelentik be csatlakozásukat az 1962-ben alakult Nemzetközi Térképészeti Társasághoz, a hasonló kezdeményezések száma is nyilván szaporodni fog. (MÁ)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Szabó Ferenc
/levéltáros, Szeged/

SZEGED FELSZABADULÁSÁNAK BIBLIOGRÁFIÁJA

Nagyobb városaink közül Szeged szabadult fel elsőként. A demokratikus Magyarország megteremtésének első lépései sok tekintetben Szegedhez fűződnek. Igy mindannak, ami a város felszabadulásától (1944. október 11.) hazánk egész területének szabaddá válásáig, 1945. április 4-ig Szegeden történt, történelmünkben nagy jelentősége van.

A felszabadulás és az azóta eltelt két évtized történetének kutatása az utóbbi időkben teljesedik ki, s ennek a témakörnek az ismeretterjesztésben, a tudatkialakitásban is jelentős szerepe van. A minél teljesebb forrásanyagra támaszkodó tudományos feldolgozás szükséglete egyrészt, másrészt pedig a mindennapos népmüvelés, a szakkörök, politikai és igazgatási szervek gyakran jelentkező igénye évek óta sürgette már a témában egy sokoldalu, a lehetőség szerint teljességre törekvő bibliográfia megszületését.

Szabó Imre munkája,* amelyet a város felszabadulásának 20. évfordulójára a Városi Somogyi Könyvtár tett közzé, ezt a szükségletet mélységben és mennyiségben is egyaránt jól kielégitő segédlet. Gyüjtése néhány kivétellel minden elérhető és a témával foglalkozó nyomtatott anyagra kiterjed. A helyi lapok egykorú és későbbi évfolyamain kivül a Vörös Hadsereg kiadásában megjelent magyar nyelvü lapokból s a Szeged felszabadulása után egyideig még fasiszta kézben lévő főváros nyilas ujságaiból is kijegyezte a fontosabb cimeket.

A gondos kiállitásu kötet összeállitója a minél több irányú használhatóságra törekedett. Ennek érdekében a történetirás eredményei alapján, mesterségesen kialakitott, tematikus csoportokba sorolta az összegyült cimanyagot. Az egyes csoportokon belül először az önálló müveket, ill. azok egyes fejezeteit, majd időrendben az egykorú sajtóanyagot közli. A több fejezetből álló müveket, az analitikus módszert követve, a fejezetcimeknek megfelelő tematikus

* (SZABÓ Imre): Szeged felszabadulásának bibliográfiája. [Közread. a] Városi Somogyi Könyvtár, [Szeged]. Szeged, 1964. 84 p. 23 t. 24 cm. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban meglévő mü raktári jelzete: 3-2138.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

csoportokban annyiszor szerepelteti, ahány fejezet van bennük. (Ilyen meggondolás alapján Lökös Zoltán: Szeged fölszabadulása. Szeged, 1945. c. munkája pl. 27 alkalommal került említésre!) Hét fejezetben, harminchat téma köré csoportosítja a kötet az 574 tételből álló címanyagot. A függelékben, további 5 csoportban, az előbbieket többnyire keresztező felosztás szerint, további 198 tételt kapunk. A címanyagot 44 oldalas, főként a Somogyi könyvtár állományában található, korabeli falragaszokat ábrázoló, kiemelkedően értékes dokumentum-anyag teszi teljessé. A bibliográfiai részben a mellékletekre minden esetben utalás történik. A címleírásokat, ahol ez szükségesnek látszott, általában találó, pontos és történész szemmel is helytálló, rövid annotációk kísérik.

A kötetet jelentős, útmutató kezdeményezésnek tartjuk. Szabó Imre munkájának ebből a jellegéből fakad, hogy az összeállítás bizonyos mértékig kísérleti jellegű is. Erényei, sikeres és ötletes megoldásai, gazdag anyaga mellett néhány problémája is van, néhány ponton a kiegészítés, átalakítás kívánalma sem indokolatlan.

Bár kevés volt a rendelkezésre álló idő, hasznos lett volna, ha a bibliográfia összeállítója éppen a másutt is megszülető, hasonló segédletek készítői számára, tájékoztatására rövid bevezetőben ismertette volna a szerkesztés, csoportosítás elveit, nehézségeit.

A kötet fő problémáját az anyag csoportosítása jelenti. A véleményünk szerint túlságosan részletező tematikai beosztást nem tartjuk mindenben célszerűnek. A közmunkáról, a hadüzenetről, a fegyverszünetről, a városi búzakölcsönről, a hidakról és a mozikról összeállított csoportok például kis terjedelmük miatt is, könnyen és logikai-tartalmi törés nélkül beolvaszthatók lettek volna máshová. A témacsoportok kialakítását feltétlenül hasznos lett volna a korszakot jól ismerő történésszel megbeszélni.

A függelékben alkalmazott - nem tartalmi, hanem formális alapon készült - felosztás nem szerencsés. A "Közlemények, felhívások, rendeletek" és a "Gyülések" c. csoportok anyaga pl. már tartalom szerint kapott helyén megtalálható volt. Ugyanez áll a "Plakátok" c. csoportra is. A függelék zöme ilyen módon ismétlést jelent, és a formális besorolás miatt kevéssé lesz használatos.

A szükségesnél részletezőbb tematikai beosztás az oka a kötetben lépten-nyomon található kétszeres, háromszoros, sőt négyszeres (pl. a 54-146-476-547; 86-152-428-521; 11-34-225-481 számú tételek), a plakátok esetében nem egyszer ötszörös címfelvételnek. A többszörös felvételek száma fölül van a százon. A szerző dicséretes lelkiismeretességgel, a használhatóság érdekében a több tárgykört is érintő cikkek, tanulmányok, plakátok címeit annyiszor szerepelteti, ahány helyre azok, tartalmukat vizsgálva, beoszthatóak voltak. Ez a módszer a kötet használhatóságát gyakorlatilag nem érinti ugyan, mégsem nevezhető gazdaságosnak. Nézetünk szerint kevesebb tárgycsoport kijelölése és a külön nem kiemelt témacsoportok szerint készített tárgymutató összeállítása célszerűbb lett volna.

A túlnyomórészt pontosan eligazító annotációk néhány esetben semmitmondóak (pl. az 538. sz. tétel), itt-ott pedig hiányoznak. (40, 52, 480. tételszám) Nem vethetjük különösebben az összeállító szemére, az adatok korrigálása érdekében mégis megjegyezzük, hogy tévedés, mintha az 1944. október 14-én kiadott (114. és 664. sz. alatti, továbbá a 16. mellékleten szereplő) szegedi falragasz lett volna hazánkban az első, amelyben a szovjet parancsnokság a munka megkezdését kezdeményezi. A legelső ilyen plakát 1944. szeptember 26-i keltezéssel Makón, az első felszabadult magyar városban jelent meg. Nem helytálló a 482. tétel azon megállapítása sem, hogy az 1944. október 18-án megindított Szegedi Népakarat lett volna "az új magyar demokratikus sajtó első kiadványa." Etekintetben a Békéscsabán 1944. október 11-én megjelent Alföldi Népujság tartja az első helyet. Az első szabad hazai kommunista lap az orosházi Népakarat (1944. október 15-től) volt a második-harmadik helyen

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

pedig a szentesi Magyar Népakarat és a Szegedi Népakarat osztozik. Mindkettő 1944. október 18-án indult meg. Ez utóbbiakat azonban csak a legújabb kutatások tisztázták.

A kötet összeállitójának további célja remélhetőleg az, hogy a huszadik évforduló kapcsán napvilágot látott bőséges anyagot és a később megjelenő cikkek, tanulmányok cimeit összegyüjti s kiegészitésként közrebocsájtja. Ezzel együtt lehetne megoldani a felszabadulásra vonatkozó levéltári anyagról készitett tematikus segédlet közlését is. Célszerü lenne a már emlitett, egykorú, környékbeli sajtó szegedi szempontú átnézése is, ahhoz hasonlóan, ahogy a debreceni Néplap esetében az összeállitó tette. Igy olyan érdekes összefüggéseket lehetne földeriteni, mint például azt, hogy a Vásárhely Népe első száma átvette a Szegedi Népakarat beköszöntő vezércikkét. (40. sz. tétel). A Délmagyarország egyideig Szeged határain messze túlterjedő hatású és olvasottságú orgánum volt. A környékbeli kisvárosok lapjai számos cikket átvettek belőle. Ennek föltárása sem lenne érdektelen.

A gondos, körültekintő anyaggyüjtés egy fontos tanulmányt mégis kifelejtett: Szabó Éva: Adalékok a Magyar Kommunista Párt szervezeteinek létrejöttéhez (1944. október - 1945. május). Párttörténeti Közlemények 1960. 1-2. sz. 75-112. l.

Megjegyzéseink, amelyek főként a kötetet használó kutató szemével készültek, nem érintik azt a meggyőződéses véleményünket, hogy a szóbanforgó bibliográfia mind a történészek, mind a népmüvelés munkásai számára hasznos, hiányt pótló, körültekintéssel, példás szorgalommal és ügyszeretettel készült összeállitás. Szabó Imre és mindazok, akik munkájában támogatták őt, eredményesen és szinvonalasan dolgoztak.

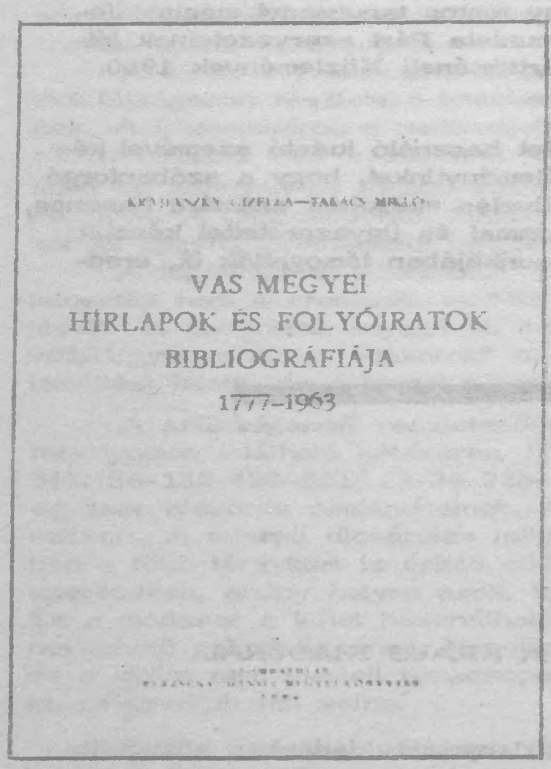
HUNGARIKA-BIBLIOGRÁFIÁK A KRAUS KIADÓNÁL

A vaduzi (Liechtenstein) Kraus cég uj lenyomat-kiadásban közzétette Apponyi Sándor 4 kötetes hungarika-bibliográfiáját. Ára 75 dollár. (Kraus Reprint Corporation. General catalogue 1965. 2. P. Reference works in the fields of liberal arts and the sciences. New York, 1965. 5.p.) - Ugyanez a katalógus még egy hungarika-vonatkozásu bibliográfia reprint-kiadásáról ad hirt: Levickij, I.-E.: Galiko-ruszszkaja bibliografija. 1-2. A bibliográfia a Galiciában, Magyarországon és Bukovinában 1801 és 1886 között megjelent rutén nyelvü kiadványokat tartalmazza. (I.m. 45.p.) - A Kraus cég katalógusa megtekinthető a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Körtés Julia

VAS MEGYE SAJTÓTÖRTÉNETI BIBLIOGRÁFIÁJA

A bibliográfia* összeállitóit a szükebb haza, a szülőföld, lakóhely szeretete ösztönözte nagy türelmet és következetességet igénylő munkájuk elvégzésére. A jól sikerült kiadvány alapvetően fontos bibliográfiai kézikönyv Vas megye helytörténetének és helyismeretének kutatásához.

Előszavából megtudjuk, hogy az első magyarországi ujságlevél Vas megye területén, Monyorókeréken jelent meg 1587-ben, Manlius János nyomdájában, Newe Zeitung ausz Ungern cimen. Ez a röplap még csak távoli előzménye a hazai hirlapirodalomnak; mégis jogos a megyében élők büszkesége, hiszen a nyomtatott betü közel 400 éves ismeretéről és megbecsüléséről tanuskodik. A bibliográfia gerince az a 322 féle hirlap és folyóirat, amely nagyjából Mária Terézia korától napjainkig jelent meg Vas megye területén. A gondos cimleirások többnyire autopszia alapján készültek, ha ez nem volt lehetséges, akkor a szakirodalomból vették át és szögletes zárójelben közölték az adatokat. Az MSz 3963-57.sz.szabvány szerint készült cimleirásokat lelőhely-adatok egészitik ki. amelyek az Országos Széchényi Könyvtár, a szombathelyi Állami Levéltár, Egyházmegyei Könyvtár, Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár és a Savaria Muzeum raktári állományára utalnak.

Nagy előnye a kiadványnak a sokoldalu mutatószerkesztés (földrajzi,időrendi, kiadók szerinti, név-, nyomdák szerinti, szakmutató és az idegennyelvü lapok mutatója). Ez a sokrétü bemutatás természetesen igénybe vesz bizonyos kutatóhely- és munkatöbbletet, de cserébe gyors áttekintést biztosit a kutatóknak.

* KRAJEVSZKY Gizella - TAKÁCS Miklós: Vas megyei hirlapok és folyóiratok bibliográfiája 1777-1963. [Közread. a] Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, [Szombathely]. Szombathely, 1964. 111 p. 25 cm. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban meglévő példány raktári jelzete: 3-2319.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Tizenöt jól sikerült takszimile, francia-német-orosz nyelvü összefoglaló, irodalom-, kép- és tartalomjegyzék egésziti ki a külsejében is izléses kiadványt.

***

Hangsulyozni szeretném, hogy az emlitett sokoldalu mutatórendszer milyen sokféle tényanyagot tár fel. Igen rövid betekintés után a megye sajtótörténetének jellegzetes vonásai válnak ismeretessé a kiadvány lapozgatója előtt. Elsőnek a történeti sorrend néhány érdekességét emlitem meg. A társadalmi és politikai élet változásai, a háboru és béke hatása igy tükröződik a hirlapok és folyóiratok számában:

1777-1800 között	összesen	1	féle	lap	jelent	meg;	
1801-1850	"	"	1	"	"	"	"
1851-1900	"	"	50	"	"	"	"
1901-1918	"	"	76	"	"	"	"
1919-ben		"	8	"	"	"	"
1920-1944	"	"	108	"	"	"	"
1945-1963	"	"	78	"	"	"	"

***

Másik jellegzetesség a földrajzi és a nyomdák szerinti mutatóból kisérhető figyelemmel: Szombathelyen, a megye székhelyén 218 féle; Kőszegen 29; Sárvárott 21; Celldömölkön 18; Körmenden 17; Szentgotthárdon 12 féle lap jelent meg, de a megyén belül kisebb helységekben is megjelentek hirlapok vagy folyóiratok. A megyén kivül leginkább a fővárosban, Pápán és Szegeden jelentek meg Vas megyei lapok; külföldön pedig 3 városban: Stuttgartban, St. Gabrielben és a Bécshez közeli Mödlingben. - Mindez vonatkozik a nyomdákra is. Szombathelyen nyomtatták a lapok tulnyomó többségét, azután Körmend, Kőszeg, Muraszombat és Szentgotthárd következik a megyén belül, de a megye területén kivül is készültek lapok. Belföldön természetesen Budapesten nyomtatták a legtöbbet, vidéki városaink közül Sopronban, Sárvárott és más helységekben. Külföldi városok közül mindössze kettőben nyomtattak Vas megyei lapot, Stuttgartban és St. Gabrielben (a kettő közül egy sem jelentős, Stuttgartban az "Illustrirtes Sonntagsblatt" készült 1880-1917 között; St. Gabrielben pedig a "Világpósta" c. "képes családi folyóirat a missziós müvek támogatására" készült az 1930-as években).

Mit tükröznek ezek az adatok? Azt, hogy az Őrség népének bizonyára határozott ellenállást kellett tanusitania a nyugati határszéleken olyan támadóan jelentkező germán "kulturfölénnyel" szemben, ha közel kétszáz esztendő alatt - és milyen államformák keretében megélt kétszáz év ez! - sem vittek ki a szomszédos Ausztriába, vagy Németországba több lapot "elkészités" végett.

Az erőszakosan németesitő törekvések ellenére szép számban akadtak hazánkban éppen a határterületeken kis vidéki nyomdák és mesterségüket szerető nyomdászok, akik állották a kétszázéves versenyt az iparilag kétségtelenül fejlettebb, "felülről" is elnyomást gyakoroló Bécs és Graz-környéki nyomdaiparral szemben.

További adatok is alátámasztják ezt a tanulságot: A bibliográfiában szereplő 322 féle lapból mindössze 24 idegen nyelvü. Ez a viszonylag kis mennyiség sem kizárólag német nyelven jelent meg, mert 2 vend, 2 szlovén, 3 pedig kétnyelvü (német-magyar) ezekből is, tehát mindössze 17 német nyelvü lap jelent meg kétszáz év alatt. - Ilyen hosszu történeti időszakban majdnem há-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

romszáz (pontosan: 299) hirlap és folyóirat az Őrség szépen megőrzött, színes magyar anyanyelvének kultuszát szolgálta.

***

A nemzeti érzés szép bizonyitékai mellett azonban megtaláljuk a mutatókban azokat az adatokat is, melyek a nacionalizmus vészes torzulását, a politikai törekvések megváltozását, sőt a fasizmus nyilt támogatását bizonyitják. A szakmutató és kiadók mutatójának anyaga tárja fel ezeket a jelenségeket. Meg kell azonban állapitani, hogy kifejezetten fasiszta jellegü párt vagy tömegszervezet összesen kettő akad a kiadók között, mindegyik egy-egy lapot adott ki.

***

A lapok tartalmi megoszlása a következő:

Politika	93	féle	lap
Közigazgatás	6	"	"
Katonai lap, tüzrendészet	3	"	"
Ipar, közlekedés, kereskedelem	12	"	"
Mezőgazdaság	13	"	"
Adás-vétel, reklám, hirdetés	6	"	"
Szövetkezetügy	4	"	"
Szociálpolitika, egészségügy	11	"	"
Irodalom, müvészet, tudomány	12	"	"
Vegyes tartalmu társadalmi, közmüvelődési, szépirodalmi és közgazdasági lap	36	"	"
Pedagógia, tanügy	11	"	"
Népmüvelés	4	"	"
Könyvtárügy	7	"	"
Szórakoztató-, képes- és riportlap	15	"	"
Müsorlap	4	"	"
Sportlap	12	"	"
Élclap	8	"	"
Diák-, gyermek- és ifjusági lap	18	"	"
Vallási, egyházi és hitbuzgalmi lap	35	"	"
Alkalmi lap	12	"	"
Összesen:	322	féle	lap

***

Krajevszky Gizella és Takács Miklós lelkiismeretes kutatómunkáról és szakmai igényességről tanuskodó szinvonalas bibliográfiája rendkivül hasznos kiadvány, amely bizonyára fellenditi majd -az összeállitók szándékának megfelelően- a helyismereti és helytörténeti tevékenységet Vas megyében.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

BIBLIOGRÁFIAI VÁLLALKOZÁSOK KERESKEDELMI JELLEGGEL

Az üzleti bibliográfiai és tájékoztatási szolgáltatások fontos szerepet töltenek be a könyvtári életben és a dokumentációban. Jelen számunkban két ilyen vállalkozást ismertetünk röviden, a Könyvtári Figyelő egyik 1965. évi füzetében pedig a szinte fogalom számba menő Wilson cégről adunk tájékoztatást.

* * *

Verlag Dokumentationen der Technik

A "Verlag Dokumentationen der Technik" (Müszaki Dokumentációs Kiadóhivatal) müszaki és gazdasági bibliográfiák kiadásával és dokumentációs szolgáltatásokkal foglalkozik. A München-Pullachban müködő vállalatot 1948-ban alapitotta Karl-Ottó Saur mérnök, aki még ma is a kiadóhivatal vezetője.

Kiadványok, szolgáltatások

HANDBUCH
DER TECHNISCHEN DOKUMENTATION
UND BIBLIOGRAPHIE

Herausgegeben von Dipl.-Ing. Karl-Otto Saur

Siebenter Band:

INTERNATIONALES VERLAGSADRESSBUCH

Verzeichnis von 14100 Buch- und Zeitschriftenverlagen
aus 100 Ländern sowie die Anschriften von 208 Verleger- und
Sortimentervereinigungen.

– Bearbeitet von Klaus Gerhard Saur –

1. Ausgabe Juli 1964

VERLAG DOKUMENTATIONEN DER TECHNIK
München-Pullach

Alapvető jelentőségü az eddig már ötödik kiadásban megjelenő 7 kötetes munka: Handbuch der Technischen Dokumentation und Bibliographie (Müszaki dokumentációs és bibliográfiai kézikönyv).

A mü összesen 35 ezer tételt tartalmaz, bibliográfiai cimleirást, intézmények, intézetek nevét és cimét. Az egyes kötetek beosztása hol szakrendi, hol földrajzi, az anyag természetétől függően. A kézikönyv sokoldalu használatát és tájékoztatási értékét név- és cimmutatók, tárgyszójegyzék, földrajzi mutató, nyelvi táblázat stb. biztositja.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Ahelyett, hogy elemeznénk a kiadvány szerkezetét, a feldolgozott dokumentumok tipusát és körét, közöljük az egyes kötetek bibliográfiai cimleirását a kötetcim magyar nyelvü forditásával.

A "Handbuch" megtalálható a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban. (A cimleirás jobb alsó sarkában lévő szám az illető kötet raktári jelzete.)

Handbuch der technischen Dokumentation und Bibliographie. 1. Bd. Die technische Dokumentation und Bibliographie, ihre Träger, Verfahren und Mittel. 3. Neubearb. mit Stand Februar 1963. Hrsg. von Karl Otto Saur, Bärbel Saur, Grete Gringmuth. München, Verl. Dokumentationen der Technik, 1964. Ism. lapsz. [546] p. 22 cm.
3-1997/1

1. köt. A müszaki dokumentáció és bibliográfia; hordozói, eljárásai és eszközei

Handbuch der technischen Dokumentation und Bibliographie. 2. Bd. Die Fachliteratur für den Autor, Bibliothekar, Buchhändler, Dokumentar, Literaturingenieur und Verleger. 5. Aufl. mit Stand März 1963. Bearb. von Karl Otto Saur, Grete Gringmuth, Bärbel Saur, Irmgard Schmid. München, Verl. Dokumentationen d. Technik, 1963. XLII p. 394 lev. 22 cm.
3-1997/2

2. köt. Szakirodalom szerzők, könyvtárosok, könyvkereskedők, dokumentálók, szakirodalmi mérnökök és kiadók számára

Handbuch der technischen Dokumentation und Bibliographie. 3. Bd. A. Internationale Bibliographie der Fachbibliographien für Technik, Wissenschaft, Wirtschaft. 5. Ausg. mit Stand Januar 1964. Bearb. von Karl Otto Saur, Bärbel Saur. München, Verl. Dokumentationen d. Technik, 1964. XLVIII p. 407 lev. 22 cm.
3-1997/3

3. köt. Nemzetközi másodfoku müszaki, tudományos és gazdasági bibliográfia

Handbuch der technischen Dokumentation und Bibliographie. 4. Bd. Technik und Wirtschaft in fremden Sprachen. Internationale Bibliographie der Fachwörterbücher. 2. erw. Aufl. mit Stand Juni 1963. Bearb. von Karl Otto Saur, Grete Gringmuth, Bärbel Saur, Karl Otto Saur jr. München, Verl. Dokumentationen d. Technik, 1963. LXXXIV p. 338 lev. 22 cm.
3-1997/4
Ergbd. 1964. XLVI, 244 lev.

4. köt. Müszaki és gazdasági kérdések idegen nyelven. Szakszótárak nemzetközi bibliográfiája.

Handbuch der technischen Dokumentation und Bibliographie. 5. Bd. Internationale Bibliographie der Fachadressbücher Wirtschaft, Wissenschaft, Technik. 2. Ausg. mit Stand August 1964. Hrsg. von Karl Otto Saur. München, Verl. Dokumentationen der Technik, 1964. LXXII p. 318 lev. 22 cm.
3-1997/5

5. köt. Gazdasági, tudományos és müszaki cimjegyzékek nemzetközi bibliográfiája.

Handbuch der technischen Dokumentation und Bibliographie. 6. Bd. Internationaler Generalkatalog der Fachzeitschriften für Technik und Wirtschaft. Stand September 1962, mit Bezugsbedingungen für 1963. Bearb. von Karl Otto Saur, Grete Gringmuth, Bärbel Saur. München, Verl. Dokumentationen der Technik, (1962). [2], CCLIII,482 p. 2 db-ban. 22 cm.
Erg. 1963. mit Stand Okt. 1963. CXXVII, 324 p.
3-180/6

6. köt. Müszaki és gazdasági folyóiratok nemzetközi cimjegyzéke.

Handbuch der technischen Dokumentation und Bibliographie. 7. Bd. Internationales Verlagsadressbuch. Bearb. von Klaus Gerhard Saur. München, Verl. Dokumentationen d. Technik, 1964. XIV, 338 p. 21 cm.
3-1997/7

7. köt. Nemzetközi kiadói cimjegyzék.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Illusztrációként a Handbuch néhány, találomra kiválasztott oldalának reprodukciója.

I. KÖTETBŐL

	Nr.
ement, London	A5166
Stahl Steel, Brüssel	5873;6828;A3099
s Fins et Speciaux, Paris	5880
-s - Stahl - Steel, Paris	5881
. P., Lissabon	A1980
polo, Sao Paulo	A3488
.S.I.Bulletin, Bombay	A846
ta Agraria et Silvestria, Warschau	7610
.ta Agricultura Sinica, Peking	7381
cta agriculturae Scandinavica, Stockholm	7636
	7700
Acta Agronomica, Budapest	A2990
Acta Allergologiga, Kopenhagen	677
Acta Arithmetica, Warschau	5353
Acta Astronomica, Warschau	5126
Acta Astronomica Sinica, Peking	8491
Acta Bibliothecaria, Budapest	A980
Acta Biochimica Polonica, Warschau	A412
Acta Biologica, Budapest	
Acta biologica et medica germanica, Berlin	A430
	A413
Acta Botanica, Budapest	
Acta Chemica Scandinavica, Kopenhagen	1931
Acta Chemica Sinica, Peking	1920
Acta Chimica, Budapest	2127
Acta Crystallographica, Kopenhagen	793;A2991
	5145
Acta Electronica, Paris	
Acta Geodetica et Cartographica Sinica, Peking	6151
Acta Geographica Sinica, Peking	9324
Acta Geologica, Budapest	5786
Acta Geologica Polonica, Warschau	5723
Acta Geologica Sinica, Peking	5638
Acta geophysica polonica, Warschau	5354;5724;A2862
Acta Geophysica Sinica, Peking	5127
Acta Histochemica, Jena	2208;A1052
Acta Hydrophysica, Berlin	1078
Acta Iberica Radiologica Chanerologica, Madrid	A2876
Acta Leidensia, Den Haag	1284
Acta Litteraria, Budapest	8309

Acta Mathematica, Budapest
Acta matnematica, Kopenhagen
Acta Mathematica Sinica, Peking
Acta Metallurgica, Oxford 5891
Acta Meteorologica Sinica, Pek
Acta Nutrimenta Sinica, Pek
Acta Pharmaceutica Hungari
Acta Pharmaceutica Sinic
Acta Pharmaceutica Yugo
Acta Pharmacologica e
Kopenhagen
Acta Physica, Budape
Acta Physica Austri
Acta Physica Polon
Acta Physica Sini
Acta Physiologica
Acta Physiologic
Neerlandica,
Acta Poloniae
Acta Polytech
Chemistry
Series
"Civil E
struc
"Electr
"Mathe
Se
"Mec
"P
Act
Ac

VI. KÖTETBŐL

II. Physik

	Nr.
Teoreticheskaya fizika i fizika elemen- tarnykh chastits, vypusk "RZh", vkhodyash- chiy v svodny tom "Fizika" (Theoretische Physik u. Physik der Elementarteilchen. Ausgabe d. "IZ", d.i.d. Sammelband "Physik" aufgenommen wird.)	406
mtl.; DM 18.- jl.; üb. Mesh. Kniga, Moskau	
Uprugost i plastichnost, vypusk "RZh", vkhodyashchiy v svodny tom "Mekhanika" (Elastizität u. Plastizität. Ausgabe d. "IZ", d.i.d. Sammelband "Mechanik" aufgen. wird.)	407
mtl.; DM 40.- jl.; üb. Mesh. Kniga, Moskau	
Uspekhi fizicheskikh nauk (Erfolge d. physikalischen Wissenschaften).	408
mtl.; DM 80.- jl.; über Mesh. Kniga, Moskau	
Zhurnal eksperimentaljnoj i teoreticheskoj fiziki (Zeitschrift für experimentelle und theoretische Physik)	409
mtl.; DM 152.- jl. über Mesh. Kniga, Moskau	
Zhurnal prikladnoj mekhaniki i tekhnicheskoj fiziki (Zeitschrift für angewandte Mechanik u. technische Physik)	410
jl. 6mal; DM 48.- jl.; über Mesh. Kniga, Moskau	
Zhurnal tekhnicheskoj fiziki (Zeitschrift für technische Physik)	411
mtl.; DM 80.- jl. über Mesh. Kniga, Moskau	
Ungarn	
Acta Biologica	412
jl. 1 Band zu 4 Heften; DM 35.- je Band engl., dt., franz., russ. über Kultura, Budapest	
Acta Botanica	413
jl. 1 Band zu 4 Heften; DM 35.- je Band; engl., dt., franz., russ. über Kultura, Budapest	

Periodikumok betürendes cimjegyzéke az 1. kötetben.

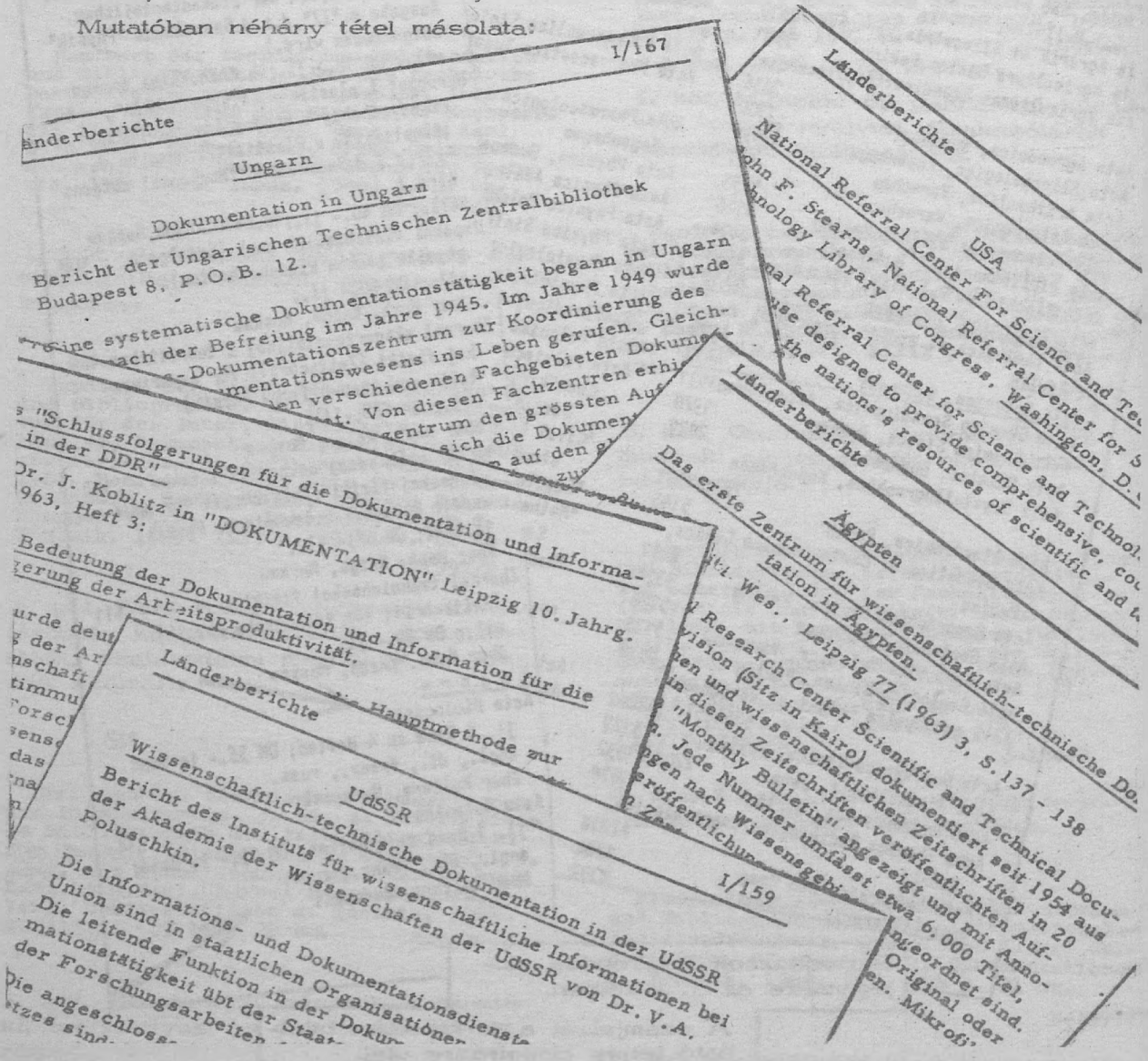
A számjelzet a 6. kötetben található teljes cimleirásre utal.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A közelmultban kiadták az első kötet első fejezetét önállóan is: Die Dokumentation in der Welt. Ausführliche Berichte über den Stand von Dokumentationen und Bibliographie aus 40 Ländern. A kiadvány első része reklámfogással élve a kiadóvállalat másik fontos publikációját, az Universalbibliographie Technik und Wirtschaftóot népszerüsiti gondos és alapos tanulmány formájában.

Ezután következik a müszaki és gazdasági dokumentáció áttekintése világviszonylatban. Az alcim szerint a mü részletes tájékoztatást ad a dokumentáció és bibliográfia helyzetéről 40 országban. Az egyes országokról szóló tanulmányokat a szerkesztő .többnyire szakfolyóiratokból emelte át, ahol ilyen megoldás nem kínálkozott, ott felkért szakember jelentését közli.

Mutatóban néhány tétel másolata:

1/167

änderberichte

Ungarn

Dokumentation in Ungarn

Bericht der Ungarischen Technischen Zentralbibliothek
Budapest 8, P.O.B. 12.

...eine systematische Dokumentationstätigkeit begann in Ungarn ...ach der Befreiung im Jahre 1945. Im Jahre 1949 wurde ...-Dokumentationszentrum zur Koordinierung des ...mentationswesens ins Leben gerufen. Gleich- ...en verschiedenen Fachgebieten Doku... ...t. Von diesen Fachzentren erhi... ...zentrum den grössten Au... ...sich die Dokumen... ...auf den ...

Länderberichte

USA

National Referral Center For Science and Te...

...ohn F. Stearns, National Referral Center for ...
...hnology Library of Congress, Washington, D. ...

...nal Referral Center for Science and Technol...
...se designed to provide comprehensive, co...
...the nations's resources of scientific and t...

Länderberichte

Ägypten

Das erste Zentrum für wissenschaftlich-technische Do...

...tl. Wes., Leipzig 77 (1963) 3, S. 137 - 138

...l Research Center Scientific and Technical Docu... ...tation in Ägypten.
...vision (Sitz in Kairo) dokumentiert seit 1954 aus ...
...en und wissenschaftlichen Zeitschriften veröffentlichten in 20 ...
...in diesen Zeitschriften veröffentlichten Auf- ...
...e. "Monthly Bulletin" angezeigt und mit Anno- ...
...gen nach Wissensgebi... "Monthly Bulletin" umfasst etwa 6.000 Titel, ...
...eröffentlichun... ...angeordnet sind. ...
...Zu... Original oder ...
...en. Mikrof...

"Schlussfolgerungen für die Dokumentation und Informa- ...
in der DDR"

Dr. J. Koblitz in "DOKUMENTATION" Leipzig 10. Jahrg. ...
1963, Heft 3:

Bedeutung der Dokumentation und Information für die ...
...gerung der Arbeitsproduktivität.

...urde deut... ...
...g der Ar... ...
...nschaft... ...
...timmu... ...
...Forsch... ...
...sens... ...
...das... ...
...na... ...
...n

Länderberichte

...Hauptmethode zur ...

UdSSR

Wissenschaftlich-technische Dokumentation in der UdSSR

Bericht des Instituts für wissenschaftliche Informationen bei der Akademie der Wissenschaften der UdSSR von Dr. V.A. Poluschkin.

Die Informations- und Dokumentationsdienste ...
Union sind in staatlichen Organisationen ...
Die leitende Funktion in der Doku... ...
mationstätigkeit übt der Staat... ...
der Forschungsarbeiten ...

Die angeschlos... ...
...tzes sind...

1/159

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Karl-Otto S a u r 1959-ben inditotta meg a másik fontos kiadványt, a szakonként megjelenő kurrens "Müszaki és gazdasági egyetemes bibliográfiát", melynek címe: Universalbibliographie Technik und Wirtschaft (UTW)

Ez a szolgáltatás teljességre törekedve dolgozza fel a bel- és külföldi szakirodalmat. Nagy értéke, hogy a könyveken, folyóiratokon, bibliográfiákon és szakszótárakon kivül regisztrálja a disszertációkat, munkaértekezletek és egyesületek beszámolóit, országos és akadémiai jelentéseket, a különféle dokumentációs szolgáltatásokat és vállalkozásokat, szabványokat és cimtárakat. Az UTW-t szerkesztői 50, önállóan megjelenő szakcsoportban teszik közzé. Minden szakcsoportból évenként két füzet jelenik meg.

A következő felsorolás az ötven szakcsoportot, az egy-egy szakcsoportban évente megjelenő tételek számát mutatja.

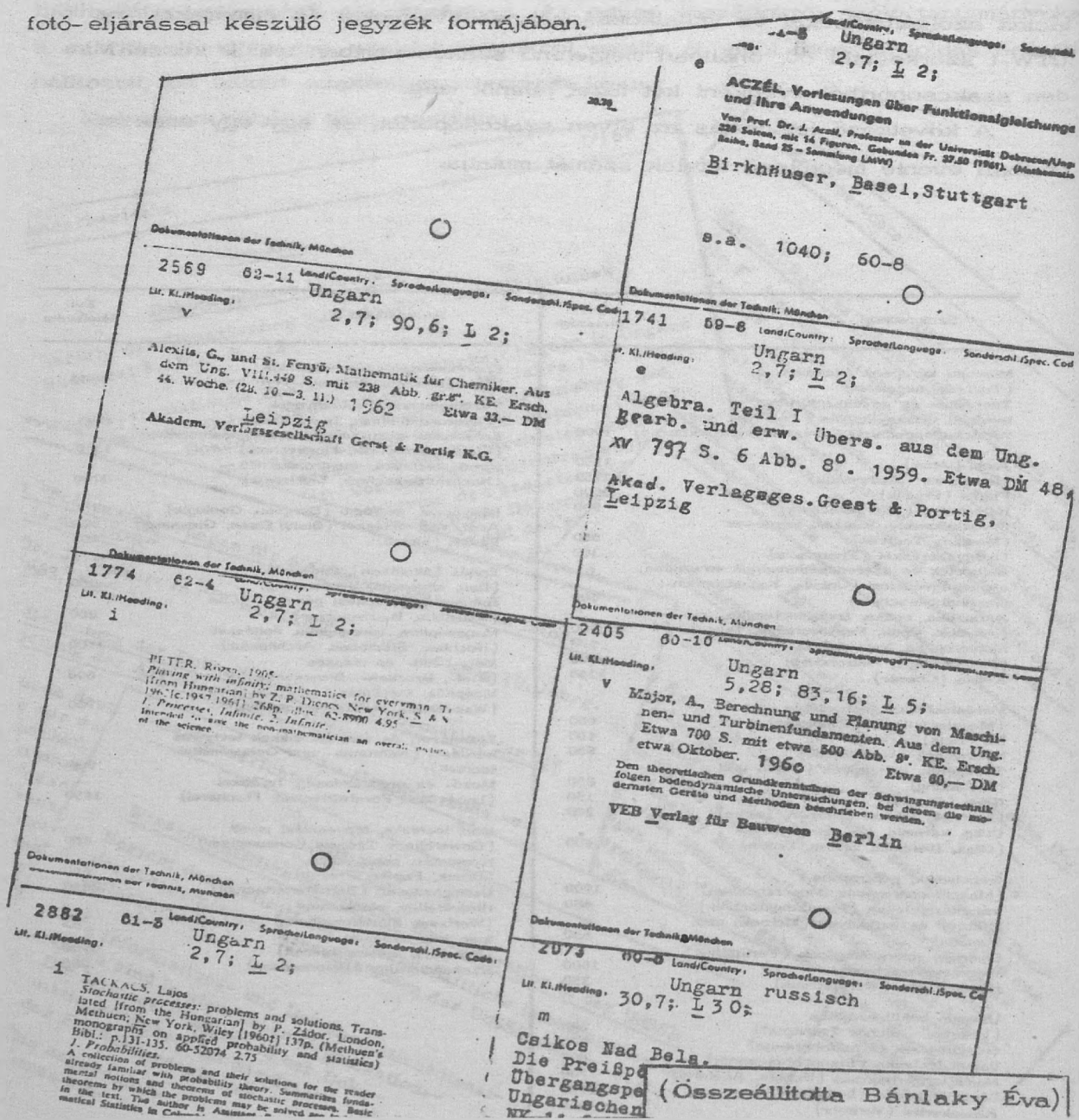
Szakcsoport	Évi tételszám
Müszaki kérdések általában (Technik, allgemein)	2100
Technika- és gazdaságtörténet, történeti visszapillantás (Technik- und Wirtschaftsgeschichte, Entwicklungsrückblicke)	1000
Atom (Atom)	1250
Matematika (Mathematik)	1750
Fizika (Physik)	2500
Hőtechnika (Thermotechnik)	500
Orvostudomány, müszaki kérdések (Medizin, Technik)	650
Gyógyszerészet (Pharmazie)	300
Balesetek és szerencsétlenségek elháritása, egészségvédelem (Unfall-, Katastrophen-, Gesundheitsschutz)	600
Akusztika, optika, finommechanika, foto (Akustik, Optik, Feinmechanik, Photo)	900
Meteorológia, asztronómia (Meteorologie, Astronomie)	800
Kémia (Chemie)	2250
Méréstechnika, technológia (Messtechnik-, Technologie)	650
Fa (Holz)	450
Müanyagok (Kunststoffe)	650
Textilfélék, öltözködés (Textil und Bekleidung)	850
Gumi (Gummi)	150
Festékek, lakkok (Farben, Lacke)	200
Üveg, kerámia, kő- és talajfélék (Glas, Keramik, Steine, Erden)	400
Gépelemek, gépgyártás (Maschinenelemente, Maschinenbau)	1000
Irányitástechnika (Regelungstechnik)	480
Motorok és szivattyuk (Motoren und Pumpen)	650
Gyártás, szerszámgépek (Fertigung, Werkzeugmaschinen)	1600
Haditechnika (Wehrtechnik)	350
Üzemen belüli szállitás (Innerbetrieblicher Transport)	280
Gépjárművek (Kraftfahrzeuge)	900
Vasuti technika (Eisenbahntechnik)	600
Hajók, tengerhajózás (Schiffe, Seefahrt)	700
Légiközlekedés (Luftfahrt)	1700
Közlekedés (Verkehr)	440
Energiatermelés és -elosztás (Energieerzeugung und -verteilung)	1000
Tüzeléstechnika, fütőanyagok (Feuerungstechnik, Brennstoffe)	800
Erősáramu elektrotechnika, világitástechnika (Starkstromtechnik, Lichttechnik)	1300
Hiradástechnika, elektronika (Nachrichtentechnik, Elektronik)	3700
Bányászat, geológia (Bergbau, Geologie)	1150
Acél/vas, öntészet (Stahl/Eisen, Giesserei)	900
Fémek (Metall)	850
Épités (általában), földmérés (Bau, allgemein, Vermessung)	850
Epitőanyagok, épitési gépek (Baustoffe, Baumaschine)	800
Magasépités, városépités, épitészet (Hochbau, Städtebau, Architektur)	1400
Mély-, hid- és útépités (Tief-, Brücken-, Strassenbau)	600
Vizépités, vizellátás (Wasserbau, Wasserversorgung)	750
Élelmiszer, és élvezeti cikkek technikai kérdései (Nahrungs- und Genussmittel-technik)	900
Mező- és erdőgazdaság, halászat (Land- und Forstwirtschaft, Fischerei)	1450
Ipari technika, fogyasztási javak (Gewerbliche Technik, Konsumgüter)	650
Nyomtatás, papir, sajtó (Druck, Papier, Presse)	650
Üzemgazdaság (Betriebswirtschaft)	3650
Hirdetésügy, piackutatás (Werbung, Marktforschung)	600
Ipar, közgazdaság (Industrie, Volkswirtschaft)	3900
Szabadalomügy (Patentwesen)	280

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A Verlag Dokumentationen der Technik kereken 2 millió cédulából álló archivuma fontos tájékoztatási bázis. Megrendelésre különböző témáju és szempontu irodalomösszeállításokat végez.

A cégtulajdonos fia Klaus Gerhard Saur 1964 végén Magyarországon járt és a látogatás során igéretet tett az archivumban található hungaricum-anyag összeállitására.

A szolgáltatás 1965 elején indult meg katalóguscédulákból összeállitott, fotó-eljárással készülő jegyzék formájában.

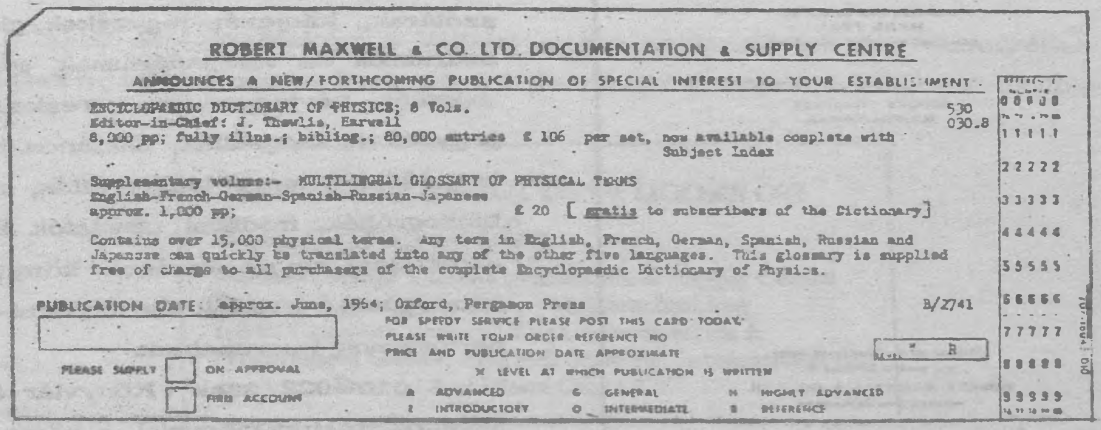
(Összeállitotta Bánlaky Éva)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Documentation and Supply Centre

A londoni Robert Maxwell-féle vállalat "Dokumentációs és Ellátó Központja" (Documentation and Supply Centre) könyvtárosoknak, nevelésügyi, kutató- és ipari intézeteknek, valamint egyéni könyvvásárlóknak az alábbi szolgáltatást nyújtja:

435 szakterületről az ujonnan megjelent, vagy közeljövőben kiadásra kerülő könyvek és folyóiratok cimleirását akár katalóguskártyákon, akár pedig jegyzékek alakjában. A dijmentesen történő szolgáltatás az uj kiadványok következő adatait tünteti fel: teljes bibliográfiai cimleirás, - rövid annotáció, - jellegzetes

ROBERT MAXWELL & CO. LTD. DOCUMENTATION & SUPPLY CENTRE

ANNOUNCES A NEW/FORTHCOMING PUBLICATION OF SPECIAL INTEREST TO YOUR ESTABLISHMENT

ENCYCLOPAEDIC DICTIONARY OF PHYSICS; 8 Vols. 530
Editor-in-Chief: J. Thewlis, Harwell 030.8
8,000 pp; fully illus.; bibliog.; 80,000 entries £ 106 per set, now available complete with Subject Index

Supplementary volume:- MULTILINGUAL GLOSSARY OF PHYSICAL TERMS
English-French-German-Spanish-Russian-Japanese
approx. 1,000 pp; £ 20 [gratis to subscribers of the Dictionary]

Contains over 15,000 physical terms. Any term in English, French, German, Spanish, Russian and Japanese can quickly be translated into any of the other five languages. This glossary is supplied free of charge to all purchasers of the complete Encyclopaedic Dictionary of Physics.

PUBLICATION DATE: approx. June, 1964; Oxford, Pergamon Press B/Z741

FOR SPEEDY SERVICE PLEASE POST THIS CARD TODAY
PLEASE WRITE YOUR ORDER REFERENCE NO
PRICE AND PUBLICATION DATE APPROXIMATE

PLEASE SUPPLY ☐ ON APPROVAL ☐ FREE ACCOUNT

X LEVEL AT WHICH PUBLICATION IS WRITTEN

A ADVANCED G GENERAL H HIGHLY ADVANCED
I INTRODUCTORY O INTERMEDIATE R REFERENCE

és kiemelkedő sajátosságok, - a kiadvány közzétételének hozzávetőleges időpontja, - a kiadvány ára, - a kiadvány tudományos szintjének foka.

A tudományos szintek jelölésének fokozatai: A : magas - G : általános (az általános olvasó szinvonalához igazodó) - H : rendkivül magasfoku (a szaktudós szinvonalához alkalmazkodó) - I : bevezető jellegü, - O : közepes foku, - R : szaktudós számára szolgáló segédkönyv.

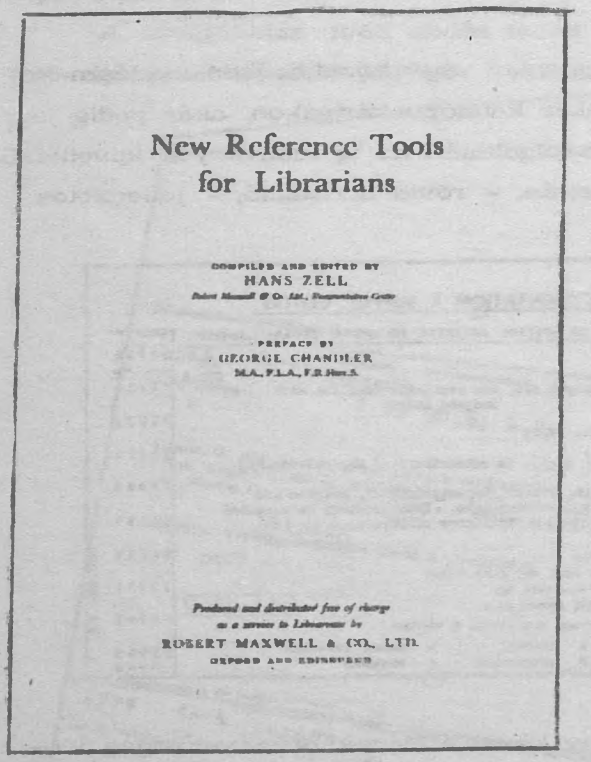
Kivánságra a Központ bizonyos szakterület uj kiadványaiból szakbibliográfiát is állit össze. Egyes országok területéről (Nagy-Britannia, Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Németország és Szovjetunió) az ujonnan megjelent könyvek és folyóiratok utánvéttel való beszerzését is vállalja.

A vállalkozást röviden "Documentation and Procurement Centre" cimen az Unesco Bulletin for Libraries 1963. évi 4. száma (250. p.) ismertette.

*
* *

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

"New reference tools for librarians" (Uj segédkönyvek könyvtárosok számára) cimen 1964 márciusában közzétette az 1962. és 1963. év folyamán megjelent jelentősebb segédkönyvek, bibliográfiák és könyvtártudományi kiadványok katalógusát.

New Reference Tools
for Librarians

COMPILED AND EDITED BY
HANS ZELL

PREFACE BY
GEORGE CHANDLER
M.A., F.L.A., F.R.Hist.S.

Produced and distributed free of charge
as a service to Librarians by
ROBERT MAXWELL & CO. LTD.
OXFORD AND EDINBURGH

A kiadvány főként az angol és amerikai müveket tartalmazza, de helyet foglalnak benne a kiemelkedő német, francia, holland, svájci és skandináviai munkák is. Számuk mintegy 2000.

A segédkönyvek sorában általános szótárak, kifejezés-jegyzékek, gloszszáriumok és vokabuláriumok, enciklopédiák, névjegyzékek, kereskedelmi jegyzékek, biográfiák, általános bibliográfiák, nemzeti bibliográfiák, szakbibliográfiák, irodalmi utmutatók és tájékoztatási anyag-források, könyvtári katalógusok, mutatók és folyóirat-repertóriumok szerepelnek.

A 010-028 szak (Könyvtár és Tájékoztatástudományok) a könyvtártudomány, dokumentáció és tájékoztatás, valamint a rokon szakterületek kiadványait is felöleli.

A bibliográfiát az ETO szakrendje szerint szerkesztették.

A naprakész állapotban való tartás végett kéthavonként pótlás, évenként pedig kumulációs pótkötet jelenik meg.

Az első pótlás 62 oldal terjedelmü. További 600 uj olyan szakmunkát tar-

New Reference Tools for Librarians
The Documentation & Supply Centre Robert Maxwell & Co Ltd International University & Industrial Booksellers Waynflete Building 1-8 St Clements Oxford/ The Documentation & Procurement Center Maxwell Scientific International Inc 44-01 21st Street Long Island City 1 NY USA/ Cairns Brothers 2-3 Teviot Place Edinburgh 1/ Supplement number

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

talmaz, ami 1963, illetve 1964 folyamán jelent meg. Kiadásáról egyrészt a Maxwell and Co. Ltd. British Service, másrészt az American Service gondoskodott, a mellettük müködő Documentation and Supply Centre, illetve a Documentation and Procurement Centre közremüködésével. Uj mozzanat - az eredeti katalógussal szemben, - hogy a cimleirások a kiadó nevet is feltüntetik.

Mind a bibliográfia, mind az első pótlása bevezetőjében azt a kérést tartalmazza, hogy lehetőleg a Vállalattól történjék a müvek megrendelése, mert a katalógus-szolgáltatások nagy hasznossége csak nagyobb könyvforgalom esetén térül meg.

A bibliográfia és pótlásai a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1366 raktári jelzeten találhatók.

*
* *

Ujabb szolgáltatásként a Vállalat egyes szakterületek évi bibliográfiáit is közzéteszi. (Pl. a matematikai, kémiai és neveléstudományi könyvek bibliográfiája)

Most significant new books on Education / 1963

obtainable through The Documentation & Supply Centre
Robert Maxwell & Co Ltd, Waynflete Building
1-8 St Clements, Oxford / The Documentation &
Procurement Center, Maxwell Scientific International Inc
44-01 21st Street, Long Island City 1 NY

A bibliogramák értékét rendkivüli mértékben növeli az a körülmény, hogy a teljes cimleirást nemcsak annotáció követi, hanem a legtöbb esetben elég részletes szemle-kivonat is kiegészíti.

*
* *

Retrospektiv szakbibliográfiát a cég már 30 szakterületről tett közé. Ezek általában az 1960-1963. év szakirodalom világtermését ölelik fel, bizonyos esetekben azonban távolabb (egészen 1953-ig) is visszanyulnak. Az eddig feldolgozott szakterületek: 1. elektronika, - 2. oceanográfia, - 3. archeológia, -4. tudományos laboratóriumok tervezése, - 5. dermatológia, venerológia, - 6. orthopédia, - 7. spektroszkópia, - 8. biofizika, - 9. ipari gyémántok, -10. elektrokémia, -11. kvarc, titánium és mangán, -12. nukleáris orvostudomány, -13. textiliparok, -14. festés, rajzolás, -15. grafikus müvészetek és iparok, -16. gyermeklélektan és fiziológia, -17. szénbányászat, -18. épitészet, -19. merevitett müanyagok, -20. ürtudomány és technológia, -21. ipari röntgen sugarak, - 22. szobrászat, - 23. személyzeti ügyigazgatás, - 24. ultrahangok, -25. kartográfia, - 26. élelmezés, -27. immunitástudomány, - 28. szerszámgépek, - 29. számitógépek, - 30. zsurnalisztika.

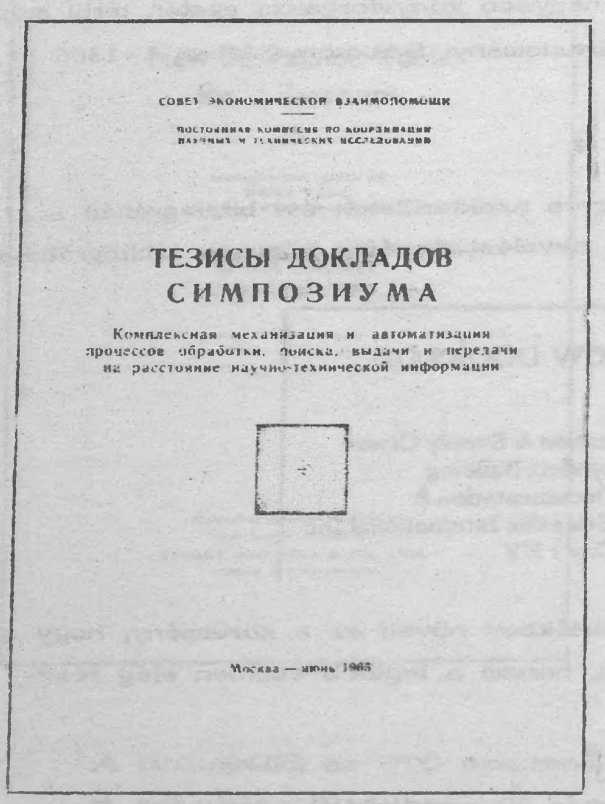
További szakterületek feldolgozása előkészületben.

(Összeállitotta Bassola Zoltán)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

MŰSZAKI HALADÁS

"INFORGA 1965"

СОВЕТ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ВЗАИМОПОМОЩИ

ПОСТОЯННАЯ КОМИССИЯ ПО КООРДИНАЦИИ НАУЧНЫХ И ТЕХНИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТЕЗИСЫ ДОКЛАДОВ СИМПОЗИУМА

Комплексная механизация и автоматизация процессов обработки, поиска, выдачи и передачи на расстояние научно-технической информации

Москва — июнь 1965

1965. május–junius havában tartották Moszkvában "Inforga 65" elnevezéssel a tájékoztatási munka szervezetével, gépesitésével kapcsolatos nagyszabásu nemzetközi kiállitást. A kiállitáson a szocialista országok bemutatták a tájékoztatás és hirközlés célját szolgáló gyártmányaikat.

A kiállitást nagyszámu szakember - köztük Magyarországról is számosan - kereste fel.

Junius elején a Szovjetunió tudományos és müszaki kutatásokat összehangoló állandó bizottsága - a szocialista országok szakembereinek részvételével - szimpoziumot rendezett. Az előadások rövid összefoglalóit ismertető 102 oldalas kiadvány 3-2457 számon a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban az érdeklődők rendelkezésére áll.

A kiadvány a következő összefoglalókat ismerteti (melyek magyar nyelven az Országos Müszaki Könyvtárban már most, később pedig valószinüleg a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban is tanulmányozhatók):

MIHAJLOV, A.I.(SzU.): A tájékoztatási folyamat gépesitésének és automatizálásának elvi alapjai. 3-4. p.

SCSEGOLEV, L.P.(SzU.): A referáló és bibliográfiai szolgáltatások feldolgozásának gépesitése. 5-7. p.

NOVOZAMSZKA, E.(Csehszlov.): A tudományos müszaki szövegek tartalma automatikus feldolgozásának kérdése. 8-9. p.

LESZKI, K.(Lengy.): A tájékoztatási folyamat során -az anyag előkészitésétől a publikálásig- alkalmazott technikai eljárások fejlődésének problémái. 10-13. p.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

SPIRIT, I. - TANNABAUER, V.(Csehszlov): Az "ARITMA" alfa-numerikus számitógépegység mikroreprodukciós berendezéssel kombinálva a tájékoztatási anyag tárolására és visszakeresésére. 14-16. p.

CIPROVA, E.(Csehszlov.): Az "ARITMA" lyukkártyás számitógép felhasználása orvostudományi dokumentációs anyag feldolgozására és visszakeresésére. 17-19. p.

SVENKMAER, M.(Csehszlov.): Lyukkártya felhasználása történettudományi anyag rendezésére és visszakeresésére. 20. p.

VANKE, I.(Csehszlov.): Tervezet közepes nagyságrendü (száz-négyszázszoros) tájékoztatási anyag gépi feldolgozására és szétsugárzására. 21-22. p.

PLETKA, V.(Csehszlov.): Legujabbkori történettudományi anyag dokumentációs feldolgozásának gépesitési terve. 23-24. p.

HELBICH, J.(Csehszlov.): A tájékoztatási anyag gépi feldolgozásának tapasztalatai a sugár-egészségügyi irodalom terén. 25-27. p.

MATAS, V. - KATSHER, I.(Csehszlov): ETO szerint osztályozott orvostudományi irodalom bibliográfiájának előállitása "ARITMA" gépi lyukkártya-géppel. 28-29. p.

VEISOVÁ, A.(Csehszlov.): A prágai Országos Müszaki Könyvtár gépesitett feldolgozási és nyilvántartási futószalagjának tervezete. 30-32. p.

ŠTEFANIK, V.(Csehszlov.): Az ágazati müszaki tájékoztatási intézmények munkájának gépesitése és automatizálása. 33-35. p.

KOUŘILOVÁ, M.(Csehszlov.): A tudományos tájékoztatás és forrásainak elemzése a gépi feldolgozás szempontjából. 36-37. p.

SZOLOV'EV, V.I. - ROOMETSZ, Sz.Ja. (Sz.U.): Peremlyukasztásos kártya mint a tájékoztatási és adminisztrációs munka alapfokú gépesitésének eszköze. 38. p.

VISZOCKY, A.(Lengy.): A hatékony poligráfia korszerü eszközei. (Kisérlet a problémakör rendszerezésére és a fejlődés tendenciáinak elemzésére). 39-42. p.

KAL'MANSZON, V.A.(SzU.): A gépi adatfeldolgozórendszerek és a tájékoztatási anyag -ezekkel összekapcsolt- nyomdai szedése. 43-46. p.

KLJACSKIN, Ju.Ja.(SzU.): Mikrófilmen lévő tájékoztatási anyag visszakeresésének komplex s módszere. 47-48. p.

T'ERRI, Ju. - POPOVICS, A.(Lengy.): A tájékoztatás távközlési eszközeinek gépesitése és automatizálása. 49-50. p.

VLEDUC, G.É.(SzU.): A tudományos és müszaki tájékoztatás területén kialakult rendszerek áttekintése. 51-59. p.

KMETTI, I.(Magyar): Központositott gépesitett tájékoztatási szolgálat Magyarországon a kohó- és gépipar területén. 60-61. p.

MERTA, A. - TOMAN, J.(Csehszlov.): Tájékoztatási anyag koordinált indexelése átvilágitó lyukkártyával és többdimenziós jelzetekkel ellátott keresztmetszetes osztályozása. 62-63. p.

CSERNÜJ, A.I.(SzU.): A visszakereső dokumentáció gépesitése és a tézauruszok. 64-66.p.

BAUER, G.(NDK): A kémia alap-tézauruszának összeállitása és annak kiegészitése speciális tézauruszok alapján. 67-68. p.

VERONA, R.(Románia): Koordinált index készitéséhez összeállitott tézaurusz a könyvtártudomány és dokumentáció irodalmáról. 69-71. p.

LJUPNITC, F.(NDK): Mutatók készitése alfanumerikus lyukkártyás gépeken. 72-74. p.

MOCH, K.CH.(NDK): Szabadalmi leirások gépi lyukkártyás feldolgozása a berlini Elektromos Eszközök Gyárában. 75-76. p.

CSERNJAVSZKIJ, V.Sz. - LAHUTI, D.G. - BERNSTEJN, É.Sz.(SzU.): Automatikus visszakereső rendszer a deszkriptorok meghatározott kapcsolása alapján. 78. p.

AVRAMESCU, A. - KOMAROVSZKIJ, K. - ROMAN, E.(Románia): Osztályozási rendszerek az automatika irodalma terén. 78-79. p.

SZKOROHOD'KO, É.F.(SzU.): Kétszakaszos visszakereső rendszer értelemszerü kódolása. 80-81. p.

GOROBCOV, V.M.(SzU.): Statisztikai módszer az indexkészitésre és a visszakeresésre. 82-83. p.

CIGANIK, M.(Csehszlov.): A részletekbemenő összefüggések visszakeresésére alkalmas osztályozási modell. 84-88. p.

AVRUH, M.L.(SzU.): Szövegek gépi olvasása. 89-90. p.

VRANA, K.(Csehszlov.): A cseh gyártmányu "VAKUSZ TF 579" elnevezésü olvasógép müködése. 91-92. p.

MATER, É.(NDK): Kódolt és nem-kódolt szövegek bevitele adatfeldolgozó gépekbe. 93-94. p.

ARAPOV, M.V. - BORSCSEV, V.B. - SREJDER, Ju.A.(SzU.): A gépi forditás és helye a müszaki tudományos tájékoztatásban. 95-97. p.

KIEFER, F.(Magyar): A gépi referátumkészités uj modellje. 98-99. p.

VARGA D.(Magyar): Orosz nyelvről magyar nyelvre végzett gépi forditási kisérletek leirása. 100-101. p.

Értesülésünk szerint - a szimpóziumon nagy küldöttséggel résztvevő müszaki könyvtárhálózat központja - az Országos Müszaki Könyvtár a referátumok teljes szövegét is magyar nyelvre fordittatja. Addig is közöljük a

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

szakmánk szűkebb problémáihoz legközelebb álló - előadás téziseinek magyar szövegét.

A dokumentációval foglalkozó szakirodalom tézauruszának összeállitása egybehangolt indexeléssel R. Verona előadásának tézisei

A gyakorlat azt mutatja, hogy az ETO szerint osztályozott tájékoztatási anyag- bár a világ tájékoztató intézményeinek zöme ezt az osztályozási rendszert alkalmazza - nem biztositja minden szükséges dokumentum megtalálhatóságát, mert ezen osztályozási rendszer alapján a legjobb esetben is a dokumentumot két-három aspektusa szerint tárják fel. A gyakorlat is azt mutatja, hogy a dokumentumok mélyebb elemzésére az ETO nem célszerü, mivel ezen esetben a katalógusok, illetve a kartotékok rendkivül felduzzadnak.

A romániai Müszaki Dokumentációs Központ - a fenti problémából kiindulva - elhatározta, hogy kisérletet végez egy szükebb terület - a dokumentáció - irodalmának egybehangolt indexelésére. A kisérlethez el kellett készíteni a szakterület román nyelvü tézauruszát.

Jelen közleményben a tézaurusz összeállitásának módszerei, valamint a dokumentációra vonatkozó szakirodalom egybehangolt indexelési kisérleti eredményei kerülnek ismertetésre.

I. A tézaurusz összeállitásánál alapul vett kritériumok

1. A fogalmak összeállitása. A tézaurusz összeállitásánál célszerübbnek látszott a "deskriptor" tipusu fogalmakat használni, mint az uniterm tipusu fogalmakat.

Források a következők voltak a fogalomjegyzék összeállitásánál: az ETO táblázatai, a tudományos tájékoztatás folyóiratai, értelmező szótárak, tárgymutatók stb.

Kezdetben a fogalmakat hierarchikus rendbe szedtük, hogy a különféle csoportokról általános áttekintést nyerjünk és elvégezzük a szükséges pótlásokat. A fogalmaknak ez a rendje arra is szolgált, hogy megvizsgáljuk a fogalmakat rokonformák és a logikai asszociációk szempontjából. (Vö. 1.5 pont)

1.2 A fogalmak kiválogatása. Minden fogalmat egyenként megvizsgáltunk abból a szempontból, hogy a végleges listára rákerüljön-e. E munkánál tekintetbe vettük, hogy:

a Müszaki Dokumentációs Központban 15 év óta feldolgozott tájékoztatási és könyvtártudományi publikációkban milyen gyakran fordul elő a fogalom;

a tájékoztatást kérők részéről (megrendelő ürlapjaik alapján) az adott fogalom felhasználására milyen valószinüség van.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

1.3 A fogalmak elemzése. Ezek után a fogalmakat abból a szempontból elemeztük, hogy

helyesen vannak-e megfogalmazva a tudományos terminológia alapján; majd

a szinonimák közül kiválasztottuk a legmegfelelőbb fogalmat;

tisztáztuk a hasonló hangzásu szavak (homonimák) esetében mindegyik jelentését.

1.4 Betürendezés. A fogalmakat az elemzés végrehajtása után betürendbe raktuk. A betürendes jegyzékbe a szinonimák is bekerültek, megjelölve azon szinonimát, melyet a mutatókészitésnél felhasználunk.

1.5 A rokonformák és a logikai asszociációk meghatározása. A jegyzékben szereplő minden fogalom esetében adtunk utalást a legáltalánosabb és leggyakoribb fogalmakra (rokonformák), ugyszintén a rokonértelmü fogalmakra (logikai asszociáció).

II. Kisérlet a tézaurusz felhasználására

A fenti módon összeállitott tézauruszt hat hónapon keresztül használtuk a dokumentáció és könyvtártudomány irodalmának indexelésére. Párhuzamosan az indexeléssel szerkesztettünk egy katalógust referáló kartonokból, melyek az alábbi adatokat tartalmazták: sorszám, cimleirás, annotáció vagy referátum, kulcsszavak (tárgyszavak).

A tézaurusz alapján elkészitettük a kulcsszavak szerinti cédulakatalógust (a fogalmak katalógusa), melyeken (oszloposan 0-9) feltüntettük a megfelelő dokumentumok tételszámait.

III. A tézaurusz felülvizsgálata

A kisérlet során számos uj fogalom merült fel, melyeket az indexelésnél használtunk fel. Hat hónap mulva felülvizsgálva a tézauruszt, az uj fogalmakkal kibővitettük. Ugyancsak bővült ezekkel a fogalmakkal a tárgyszavak szerinti cédulakatalógus is.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

NAPIRENDEN A KONGRESSZUSI KÖNYVTÁR GÉPESITÉSE

F 3313 MARKUSON, Barbara Evans: L'enquête sur l'automatisation de la Library of Congress des Etats-Unis d'Amérique. = B. Unesco Bibl. 19. vol. 1965. 1. no.25-36. p.

Ankét az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusi Könyvtárának gépesitéséről.

A cikk annak a bizottságnak jelentéséhez füz kiegészitő magyarázatokat, amely a Kongresszusi Könyvtár gépesitésének lehetőségeivel foglalkozott.*

A Kongresszusi Könyvtár régtől fogva alkalmazott gépi berendezéseket. 1940-ben lyukkártya-berendezések használatára tért át a nyomtatott katalóguscédulák számlázásánál. Nem sokkal később a bérszámfejtési lapok kiállitásához is ilyen gépeket alkalmazott, sőt ezeket használta fel egyes bibliográfiai jellegü munkák végzéséhez is. Végül 1963-ban IBM 1401 tipusu berendezést állitott munkába 4 gépi egységgel és egy 1403 tipusu nyomóberendezéssel. 1958-ban belső bizottság vizsgálta a gépi adatvisszakeresés lehetőségeit, 1959-ben pedig egymástól függetlenül 3 elektronikus számitógép-gyár foglalkozott azzal a kérdéssel, milyen munkaterületek lennének a könyvtárban gépesithetők. Ilyen előzmények után került sor a Council on Library Resources anyagi támogatásával annak a bizottságnak felállitására, amelyik a Kongresszusi Könyvtár és általában a tudományos nagykönyvtárak gépesitésének lehetőségeit volt hivatva megállapitani.

A bizottság 7 gépesitési szakemberből állt. Ehhez később 4 könyvtárosból álló tanácsadó testület csatlakozott. Vizsgálatának eredményeit a következőkben foglalja össze:

1. A bizottság leglényegesebb megállapitásai

1. A gépesités az elkövetkező évtized folyamán kiszélesitheti és megyorsithatja a nagykönyvtárak szolgáltatásait.

* Automation and the Library of Congress. A survey sponsored by the Council on Library Resources. Submitted by Gilber W. King, Harold P. Edmundson [et alii]. Washington, 1963. VII, 88 p. 1 t. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1282 számon található. A jelentés lényeges megállapitásait a Könyvtári Figyelő 1964. évi 3/4. számában (119-121. p.) ismertettük.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

2. A bibliográfiai munkák, az irodalom-visszakeresés gépesitése mind technikailag, mind gazdaságosság szempontjából megoldható.

3. A könyvek szellemi tartalmának gépi uton való feltárása nagy gyüjteményekben ezidőszerint még nem valósitható meg; a katalogizálási és mutatózási munkafolyamatok gépesitése azonban előrelépést jelentene ezen a téren.

4. A gépesités lendületet adna a könyvtáraknak arra, hogy a kutatómunka nemzeti szintü fejlődéséhez alkalmazkodjanak s országos hálózatot alkossanak.

5. A gépesités fokozná a könyvtári munka termelékenységét.

2. Az ország valamennyi tudományos nagykönyvtára egyetlen nagy gépesitett hálózatba tartoznék

A bizottság a jövő gépesitett könyvtárának központi emlékezettárát 10^{12} * egység kapacitásunak képzeli. Ez megfelelne az Amerikai Egyesült Államok központi katalógusában található adatok mennyiségének. A Kongresszusi Könyvtár katalógusai ennek csak egy részét alkotnák. A központi emlékezettár egy-egy sorozat betápláló és kiadagoló berendezéssel állna kapcsolatban. A kiadagoló berendezések formába öntik a kért adatokat. Főfeladatuk a kért bibliográfiák összeállitása s nyomtatott jegyzékekben való rendelkezésre bocsátása. Bonyolultabb irodalomkutatás céljára, azaz olyankor, amikor a nyomtatott jegyzékek (bibliográfiák, katalógusok, repertóriumok stb.) nem elegendőek - a gépi berendezés és a kutató közvetlen "együttmüködésére" lenne szükség. Ezt ugy kell elképzelni, hogy a kutató egy az irógépéhez hasonló billentyüzettel televizió-szerü képernyőt s jegyzékek nyomtatására szolgáló nyomtató berendezést tudna müködésbe hozni.

Ezen a központi, fő berendezéscsoporton kivül egyéb, kevésbé jelentős gépi berendezések utján lehetne a folyóirat-katalógusokat előállitani, a kölcsönző-nyilvántartást s más, könyvtári munka körébe vágó feladatokat megoldani.

Az ország valamennyi tudományos nagykönyvtára egyetlen nagy gépesitett hálózatba tartoznék; a földrajzi távolság a kölcsönös adatszolgáltatás lehetősége által - mint gátló tényező - teljesen kiküszöbölődhetnék. A gépi

* 10^{12} = 1 000 000 000 000, szóban kifejezve egybillió.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

berendezések a vázolt célra részben rendelkezésre állnak, vagy csekély átalakitással megfelelővé tehetők, részben azonban még konstruálásra várnak.

3. Alapvető változtatásokra van szükség

a) A katalogizálás terén

Ami a könyvtárak egyes funkcióit illeti, a bizottság szerinti elsősorban a katalogizálás alapelvei terén kellene a gépesités során változtatást eszközölni. A könyvtárak eddig a dokumentum szellemi tartalmáért felelős szerzőt tartották a katalogizálás legfontosabb elemének. Ha a gépesitett könyvtár egyik legfőbb feladatának azt tekintjük, hogy a dokumentum mennél gyorsabban legyen azonositható, akkor ehhez biztosabb utat jelent: a cim. A bizottság nem alakitott ki egy bizonyos eljárási rendszert, ami szerint az automatizált katalogizálás végbemehetne.

b) Az osztályozás terén

Az osztályozás mai rendszerét is el kellene ejteni s olyan rendszert kialakitani, amelyben a bibliográfiai cimleirás és a könyveknek a polcokon való elhelyezésrendje függetlenithető egymástól.

c) A raktározás terén

Ugyanigy gyökeres reformra szorul a raktározás módja is. Semmi haszon sem származik ui. abból, ha a számitógépek utján a másodpercek tört része alatt sikerül több katalógus feltárása s keresett dokumentum azonositása, de az illető münek a raktárból való kihozatala órákba kerül. Az igénybevétel gyakoriságа alapján kell a raktárban a könyveket csoportositani s a sürün használt müveket könnyen megközelithetővé tenni, a többit pedig tömör raktározási rendben tartani.

*
* *

A jelentés visszhangja igen élénk volt a könyvtárosok körében. Általában kedvező fogadtatásra talált a beszámoló, mert a legtöbben a könyvtári szolgáltatások javulását várják a gépesitéstől. Többen kifogásolták, hogy a jelentésben nem találtak elég tájékoztatást azokra a területekre vonatkozóan, amik pedig az érdeklődés középpontjában állnak. Ezt a "hiányt" iparkodik a cikkiró a továbbiakban pótolni.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

4. A gépesités nem vezet a könyvtárosok munkanélküliségére

A gépesités gazdaságosnak igérkezik. Ennek mértékét azonban numerikusen -adatok hiányában- nehéz megállapitani. Az olvasók könyvtárban töltött idejének mennyiségét is tekintetbe kell venni a gazdaságosság megállapitásakor. Mennél hamarabb megkapja ui. az olvasó a keresett tájékoztatást, annál gazdaságosabban müködik a könyvtár az olvasó szempontjából. A könyvtári személyzetnek kiutalt fizetés tekintetében nemcsak akkor gazdaságos a gépesités, ha ez összegszerüen csökken, hanem ha ugyanolyan összeg mellett - a szolgáltatások fokozódása, minőségi javulása és gyorsulása következtében - a munka hatékonyabbá válik. A gépesités nem vezet a könyvtárosok munkanélküliségére, hanem munkájuk minőségi javulására. A Kongresszusi Könyvtár nyomtatott katalóguscédula szolgáltatása bizonyitja, milyen nagy megtakaritás érhető el országos viszonylatban valamilyen müvelet központositása utján. A gépesités révén a központositott szolgáltatások köre rendkivül nagy mértékben lesz majd kibővithető. Egyelőre sem technikailag, sem gazdaságilag nem oldható meg a dokumentumokban levő tájékoztatás gépi uton való kinyerése. A gépi berendezések tehát egyelőre a keresett dokumentumok bibliográfiai kinyomozására szo[illegible]vak.

5. A könyvtári tevékenység összefüggő rendszert alkot

A könyvtár az ország természeti kincseinek sorába tartozik, amelyből mindenki merit, mindenki hasznot huz. Nem szabad tehát a könyvtárosoknak azt hinniök, hogy sorsába csak nekik van beleszólásuk. A Kongresszusi Könyvtár gépesitésének kérdésével megbizott bizottság nem könyvtárosokból állt, hanem olyan külső szakemberekből, akiknek maguknak is érdeke a könyvtár korszerüvé tétele. Ez a bizottság munkája során azt tapasztalta, hogy a cédulák gépi használatra való átalakitása az egész könyvtári munkafolyamat átalakitásával jár. Mert a könyvtári tevékenység összefüggő rendszert alkot, nem szabad visszariadni az egész rendszer megfelelő átalakitásától.

* * *

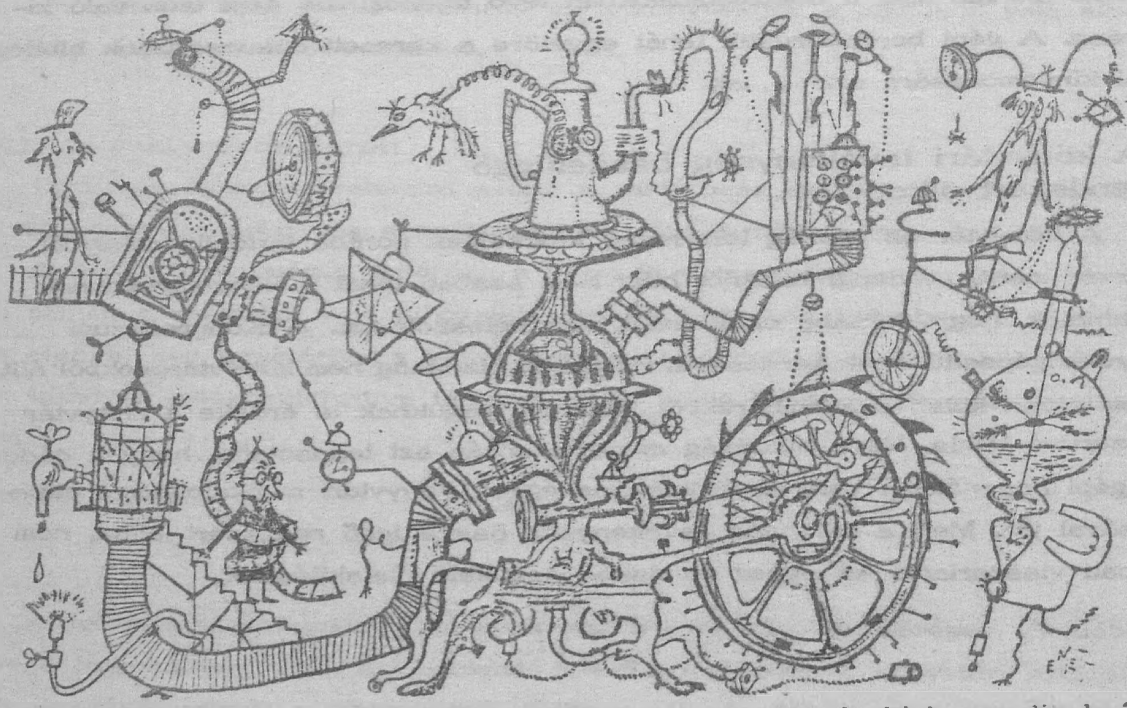
A jelentés közzététele után a Kongresszusi Könyvtár hivatalt állitott fel, amelynek tagjai: egy tájékoztatási rendszerekkel foglalkozó szakember, egy könyvtártudományi szakember, egy elektromérnök, egy analitikus és egy titkár.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A hivatal feladata a gépesités megvalósitásának szorgalmazása. A Council on Library Resources megbizásából pedig egy vállalat a gépi katalógus kialakitásának módját dolgozza ki. A Kongresszusi Könyvtár tehát a jelentés kibocsátását nem ilyen irányu érdeklődés záróakkordjaként fogja fel, hanem a benne jelzett reform kezdetének tekinti.

KÖNYVTÁRI ROBOTGÉP

amely olykor lidérces viziókként lebeg a félelemtől gyötört könyvtáros lelki szemei előtt

...de ki kapcsolja be?

(Library Journal. 89. vol. 1964.19. no. 4292. p.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

HÁROM AMERIKAI ORVOSI KÖNYVTÁR EGY SZÁMITÓGÉP - HÁLÓZATBAN

F 3310 M[A]CCANDLISH, Phillipp: Computer network to link 3 medical libraries. = The New York Times, 1965. március 5. Három orvosi könyvtárat köt össze a számitógép hálózat. - Harward, Columbia és Yale Egyetemi Könyvtáraiban számitógép hálózat segitségével biztositják a gyors visszakeresési lehetőségeket.
6:1067 (4.48) (3.35)

Három nagy, az USA keleti területen fekvő orvosi könyvtárat kötnek össze egy számitógép és telefon hálózatba. Ez lehetővé fogja tenni a tudósoknak, hogy keresett formásmunkákhoz azonnal hozzájussanak. H a r v a r d, C o l u m b i a és Y a l e Egyetemi könyvtárai a világ legnagyobb és legjobb könyvtárai közé tartoznak. Az elektronikus berendezések kezdeti fokán állnak még, de már öt másik könyvtárat is felszólitottak, hogy csatlakozzanak ehhez a rendszerhez.

Frederick G. K i l g o u r -1948 óta a Y a l e -i Egyetem orvosi könyvtárosa- ugy véli, hogy a katalóguskártya fejlődése történelmi szempontból e l ő r e l é p é s t jelentett a könyvtári szolgáltatásban. A számitógép-rendszer azonban már most megmutatja, hogy az sokkal forradalmibb jelentőségü lesz, mint a katalóguscédula volt.

További távlatokat nyujt a tájékoztatás összefogása az orvosi könyvtárak országos hálózatába. Ez a fejlődés alatt álló rendszer a N a t i o n a l S c i e n c e F o u n d a t i o n pénzügyi támogatásával ugyancsak alkalmazható lesz a jogi, ipari vagy általános könyvtáraknál is.

Az egyes könyvtárak már használnak számitógépeket annak érdekében, hogy a tájékoztatás mielőbb hozzáférhetővé váljék.

A Yale-Harvard-Columbia tervezet lesz azonban az első, amely az egyes központok tudósainak a különböző gyüjteményekhez számító-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

gépek segitségével egyideju hozzáférhetőséget biztosit.

1965 áprilisában a Harvardi Orvosi Könyvtár összeolvadt a Bostoni Orvosi Könyvtárral, igy az uj Harvardi Francis A. Countway Orvosi Könyvtárnak 400 ezres állománya lesz és igy a három gyüjtemény közül ez lesz a legnagyobb.

A sok kettőség ellenére is a három könyvtárnak 1 025 000 tétele lesz. Ezeket a számitógép rendkivül rövid idő alatt át tudja vizsgálni.

Amikor a hálózati rendszert kiegészitik távközlési és fényképészeti reprodukciós készülékekkel, lehetővé válik a könyvtárak gyarapitásában az átfedések kiküszöbölése. A new-yorki könyv oldalait el lehet juttatni egy másik városban élő felhasználóhoz és még hazavitel céljára is reprodukálható lesz.

Kilgour ugy látja, hogy legkorábban az 1970-es években válik lehetségessé a könyvtárak állományára épülő visszakeresési eljárás teljes gépesitése. A számitógép "emlékezetükben" nemcsak teljes katalóguscokat fognak elraktározni és kérésre a kivánt adatokat kikeresni, hanem könyvekből vagy cikkekből is kiemelnek adatokat és a felhasználók rendelkezésére bocsátják.

A számitógép-rendszer jelenleg képes arra, hogy emlékezetében keressen és a felhasználó által kivánt anyag (könyvek vagy cikkek) cimleirásait kinyomja, de a felhasználónak egyedül kell megszereznie a gép által jelzett könyvet vagy cikket.

A számitógép ezt a keresést fantasztikus gyorsan végzi -állapitja meg Kilgour- és olyan alapossággal, amelyet az ember ritkán tud megközeliteni.

A könyvtári katalóguscédulákat átnézni azzal a céllal, hogy a megfelelőt megtalálják, gyakran órákat, sőt még napokat is igénybe vesz. A Yale-i Orvosi Könyvtárban 350 ezer mü van. Katalóguscédulái 6 láb magasságban, 10 láb hosszuságban és nem egészen 3 láb mélységben vannak elhelyezve.* 468 fiókja van (561-600 cédulával), átlagban a könyvtár minden müve számára kevesebb mint 2 cédulával.

"Nehéz egy cimet tárgy szerint megkapni, a nem megfelelő tárgyi osztályozás miatt" -állapitja meg Kilguor. "A katalógus egyre

* Egy láb = 30.48 cm

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nő, ezért csökkenteni kell a növekedést azzal, hogy szigoruan korlátozzuk az uj cédulák hozzáadását".

Ha minden könyvhöz 20 vagy 30 cédulát készitünk, akkor mindenekelőtt tudomásul kell venni, hogy az intézetben csak a kártyák számára lesz hely" -igy nyilatkozott Thones P. F l e m i n g, a Columbiai Egyetem Orvosi Könyvtárának vezetője.

A továbbiakban igy folytatta: "A számitógéppel sokkal,de sokkal több tárgyszót lehet alkalmazni. Ezeket tömör,kicsinyitett formában mágneses szalagokra viszik, majd utána korongokban raktározzák. Éppemugy, mint a wurlitzerben, ha valaki megnyomja a gombot, a kar megtalálja amit keres, ugy a kereső kar végigtapogatja a korongot és kiemeli, amit a kutató kiván".

"A számitógépnek a felhasználó egészen speciális kérdéseket tehet fel és azonnal megkapja az irodalomra való hivatkozást".

A Yalei Könyvtár tudatában van annak, hogy minden cimhez csak 1,6 tárgyi cédulát tud nyujtani átlagosan. Erre vonatkozóan K i l g o u r a következőket mondja:

"Mi már cimenként 10,4-nél tartunk azáltal, hogy számitógépet használunk". Ezáltal a számitógép emlékezete teljesebb nyilvántartást nyujt. Szerinte a számitógépes rendszerben 33 tárgyi fogalom is felhasználható egyetlen könyvnél.

Példa a módszer felhasználására

Körülbelül két éven belül lehetségessé válik, hogy egy diák, fizikus vagy orvosi kutató -elemi példával élve- a 3 orvosi könyvtár egyikében tájékoztatást keressen az a s z p i r i n n a k a lázra és az érverésre gyakorolt hatásáról.

Előveszi azt a vastag könyvet, amely a National Library of Medicine (Országos Orvostudományi Könyvtár) orvosi gyógyszertani t á r g y s z a v a i t tartalmazza (ennek a könyvtárnak már van számitógép rendszere -MEDLARS) és m i n d h á r o m t á r g y r a v o n a t k o z ó s z á m o t m e g k e r e s i.

A számokat olyan irógépen gépeli le, amely a hálózathoz kapcsolódik. Annak bizonyságául, hogy az irógép megértette kivánságát, visszagépeli azon tárgyszavakat, amelyek a számokkal megegyeznek. Ezután a felhasználó a "MEHET" szót gépeli. Ekkor a kutatónak nincs más dolga, mint néhány másodpercig várni, mielőtt a gép elkezdené

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

azon könyvek és folyóiratok bibliográfiai adatainak megadását, amelyek valamelyik könyvtárban a keresett tárggyal foglalkoznak.

Minden valószinüség szerint sokkal több forrásmunkát kap, mint amennyire szüksége van. A gép 15 tételt gépelhet és hozzáadhatja a végén, pl. az 55-ös számot, megjelölve, hogyha szükséges, a témával kapcsolatban még ennyi adat áll rendelkezésre.

Amennyiben a 15 mü nem elegendő, a felhasználó visszajöhet éjjel, amikor a gép nem foglalt és akkor megszerezheti a hátralévő adatokat.*

Stephen F u r t h, az IBM egyik tisztviselője a következőket mondta: "Amikor szakkönyvtárosokkal beszélünk, borzalmas történeteket mesélnek emberekről, akik bejönnek a könyvtárba, és olyan széleskörü tárgy után érdeklődnek, hogy a fél könyvtárat oda kellene adniok nekik. Ekkor történik az, hogy a könyvtárosok elkezdenek "alkudozni", leszükitik a felhasználó kérdését, pl. az afrikai bogaraktól kezdve a csecselégy szexuális életéig. A számitógépnél a kérdezőnek tudnia kell, hogyan tegye fel a kérdéseket, ellenkező esetben az irógép 3 napon át szrekre menő cimleirást darálna le."

A C o l u m b i a i, H a r v a r d i és Y a l e -i orvosi könyvtárak havi gyarapodási jegyzéküket számitógéppel készitik és fényképészeti reprodukciós uton nyomják. A r e p r o d u k c i ó s b e r e n d e z é s e k ö s s z e v a n n a k k a p c s o l v a a s z á m i t ó g é p p e l.

A számitógép 12 nyelven tud dolgozni ujabb felszerelés nélkül, tehát a külföldi könyvek sem okoznak problémát. A Y a l e - i e g y e t e m e n a k ö l c s ö n z é s e k t e l j e s n y i l v á n t a r t á s á t (a r e k l a m á l á s t i s) s z á m i t ó g é p p e l végzik.

Azelőtt minden hónapban egy hétig, egy tisztviselő munkaidejét vette igénybe a havi bulletinük elkészitése -mondta Kilgour-, de most a b u l l e t i n t a s z á m i t ó g é p n e m e g é s z e n 30 p e r c a l a t t k é s z i t i e l, kb. 20 d o l l á r o s k ö l t s é g g e l.

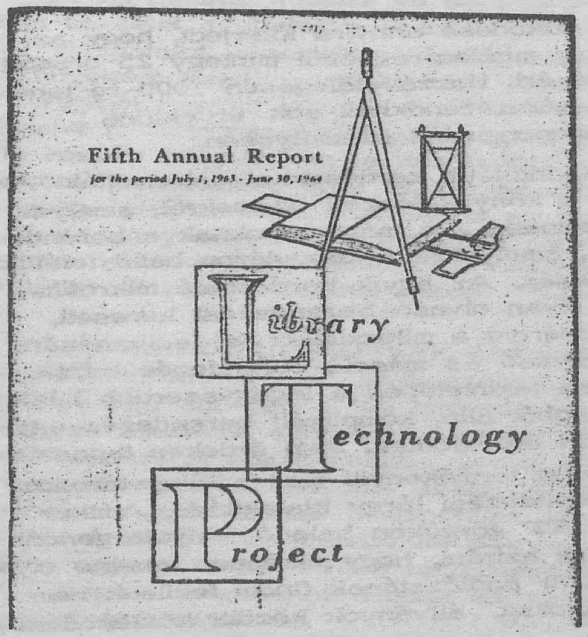
*Az amerikai tudományos könyvtárakban nem megy ritkaságszámba az éjjel 12 óráig való nyitvatartás. (Szerk.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

KÖNYVTÁRI BERENDEZÉS ÉS FELSZERELÉS, ÉSSZERÜSITÉS ÉS GÉPESITÉS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

A *Library Technology Project* öt éve (1959-1964)

Összeállitotta Bassola Zoltán

1959. május elsején Library Technology: a standards program on equipment and supplies (Könyvtártechnológia: könyvtári berendezés és felszerelés szabványprogramja) néven érdekes vállalkozást inditott el az ALA a Council on Library Resources anyagi támogatásával. A vállalkozás, amelyet általában csak Library Technology Project-nek (LTP-Könyvtártechnológiai Terv) néven szoktak emlegetni, - az alábbi négy célt tüzte maga elé:

1. könyvtártechnikai tájékoztatási központ felállitása;
2. berendezés- és felszerelés-kisérleti, illetve kipróbálási program kialakitása;
3. kutató- és fejlesztő program végbevitele;
4. könyvtári berendezés és felszerelés szabványositásának előmozditása.

A terv gondolatát a Council on Library Resources vetette fel. A szakképzett könyvtárosok tul sok időt kénytelenek forditani olyan sablonmunka végzésére, amelyet éppen olyan jól, vagy még jobban el lehetne látni gépekkel is. Általában azonban nem tudják, milyen célra milyen gépek állnak rendelkezésre, azzal még kevésbé vannak tisztában, hogy könyvtáruk sajátos körülményei között a kapható berendezések közül melyek felelnének meg legjobban. Az is nyilvánvaló, hogy sok sablon munkafajta végzésére még nem alakitottak ki megfelelő berendezést, illetve a meglevő gépek tökéletesitésre szorulnak.

A Council eredeti terve csak a meglevő szabványok összegyüjtésére és publikálására szoritkozott. Már mindjárt a munka kezdeti szakaszában nyilvánvalóvá vált azonban, hogy a szabványok javarésze elavult s igy nem szabad beérni a meglevő berendezésekről szóló tájékoztatások terjesztésével. Ez a felismerés vezetett azután a vállalkozás fentebbi négy céljának kitüzésére és a terv kiszélesitésére.

A vállalat megindítása óta a LTP müködéséről öt jelentést tett közzé: 1960, 1961, 1962, 1963 és 1964 évekről.

Ha a vállalkozás eredményességét a közzétett jelentések tükrében nézzük akkor összefoglalóan a következő képet kapjuk.

Tájékoztatás. A könyvtártechnikai tájékoztató központ munkája a berendezésekről szóló katalógusok, a szükséges technikai irodalom számbavétele

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

mellett tevékenységének első szakaszában a kutatólaboratóriumok, berendezés-, felszerelés-gyárak látogatásából s ilymódon első kézből vett információk gyüjtéséből, valamint az üzleti és technikai folyóiratok dokumentálásából állt. Ehhez járul később minden olyan kiállitás megtekintése, ahol uj berendezés fellelését sejtették. Figyelemmel kisérték azután azt is, milyen eredménnyel alkalmazták a különféle készülékeket, berendezési tárgyakat az egyes könyvtárakban. Ezzel az adatgyüjtő munkával párhuzamosan folyt a tulajdonképpeni feladat ellátása is: a könyvtárosok technikai tájékoztatása. A kezdetben fáradságos egyéni válaszolást később - a kérdések gyakoriság és tárgy szerinti csoportositása alapján- sokszorositott válasz-sablonokkal helyettesitették. Igy a munka leegyszerüsödött s a rendes kerékvágásba zökkent.

Az utolsó év folyamán a központ müködése annyira kiterjedt, hogy az Amerikai Egyesült Államokon felül a világ minden részéből mintegy 25 ország könyvtárosai fordultak hozzá felvilágositásért. Hozzávetőlegesen 1000-re tehető az utolsó évben adott irásos válaszok száma, rendkivül sok érdeklődő jelentkezett azonban ezenkivül mind telefonon, mind személyesen.

Az érdeklődők a központot a legkülönfélébb kérdésekkel ostromolták. Az egyik könyvtáros jegyzéket kért azokról a könyvkötészeti üzemekről, amelyek könyvtári könyvek bekötésével is foglalkoznak, - a másik azoknak a berendezési tárgyaknak a listájára volt kiváncsi, amelyekre a könyvtáron belül felállitott könyvkötészet müködése során van szükség. Az egyik hordozható mikrofilm-berendezés iránt érdeklődött, - a másik olyan olvasó-berendezést keresett, ami mindenféle mikro-formátumu anyag, ideértve a mikrocsikot is, leolvasására alkalmas, - a harmadik meg mikrofilm-leolvasó és másoló-berendezés iránt érdeklődött. A katalógus-cédulák másolása tekintetében a legegyszerübb kézihajtásu berendezésektől kezdve a több tagból álló, komplikált berendezés-egységekig, minden ilyen jellegü készülék után érdeklődtek. Igen érdekes tapasztalatra tettek szert azzal kapcsolatban, mikért termékenyiti meg a könyvtárosok fantáziáját egyik vagy másik könyvtári berendezési tárgy kialakitása. Amikor például tudomást szereztek róla, hogy a LTP görgőkön haladó könyvtargoncák kikisérletezésébe fogott, érdeklődni kezdtek aziránt, hogy miképpen lehetne olyan görkorcsolyákat kialakitani, amelyek a raktár padlózatának finom felületét nem sértik fel, viszont a raktári segédalkalmazottak állványok közötti közlekedésének meggyorsitására alkalmasak.

Kipróbálás, kutatás, szabványositás.

A kipróbálás programjának keretében kettős célt tüztek ki maguk elé:

1. ahol szabványok vannak, ott annak megállapitását, mennyiben felelnek meg a rendelkezésre álló felszerelési tárgyak, eszközök a szabványok előirásának;

2. ahol pedig nincsenek szabványok, ott a számitásba jöhető termékek eredményesség szempontjából történő összehasonlitását. Az utóbbi esetbe tartozó müveletek gyakran szabványok kialakitásának alapjául szolgáltak.

A kutatás célját olyan gépek, eszközök, felszerelési tárgyak, eljárások kialakitásában jelölték meg, amelyek még nem állnak rendelkezésre, de amelyekre szükség lenne a könyvtári munkában.

Bár a könyvtári szabványok létesitését - a katalóguscédulák szabványositásának szorgalmazásával - már Melvil Dewey 1876-ban megkezdte, még mindig több könyvtári felszerelési tárgyra és anyagra vonatkozóan nem jött létre ilyen irányban egyértelmü megállapodás. Más esetekben meg, - mint pl. a katalóguscédulánál - a szabványositás csak egyetlen szempontu, mert csak az alakra vonatkozik, s figyelmen kivül hagyja az anyag milyenségét, minőségét,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

fizikai és kémiai tulajdonságait. Nem teljes a szabvány a könyvtári butorzat, a könyvállványok és számtalan más felszerelési tárgy esetében sem.

Az American Standards Association (Amerikai Szabványügyi Szövetség) belátva a könyvtári vonatkozásu tárgyak és anyagok szabványositásának szükségességét, felállitotta Z85 osztálybizottságát s ennek feladatává tette a szüksé-ges munka elvégzését. A bizottság 3 albizottságban látja el feladatát, amelyek közül:az 1. számu albizottság az acél könyvállványok, a 2. számu albizottság a könyvtári butorzat, a 3.számu albizottság a könyvtári felszerelések szabványosi tásának ügyeit irányitja.

A kipróbálás, kutatás és szabványositás körébe vágó munkák terén -a három területet egybefogva - a LTB munkássága az alábbi eredményeket mu-

Vizsgálatot végeztek a katalóguskártya tartósságáról. A vizsgálat eredményeként megállapitották, hogy legtartósabb az alacsony savtartalmu, 100 %-os rongyból készült kártya. A 100 %-os rongytartalmu, de rövid, gyenge pamutrostot is tartalmazó kártya-anyag azonban már kevésbé tartós, mint az, ami erős rostból készült. Az is tisztázódott, hogy nagyigénybevételü kártyákhoz alacsony savtartalmu, erős és uj pamutrostokból készült anyag szükséges, mig a kisebb igénybevételü kártyákhoz az erős, jól tisztitott vegyi farostokból készült alacsony savtartalmu anyag is megfelel.
Az erre vonatkozó jelentést 1962 decemberében tették közé. (Permanence and durability of library catalog cards - Könyvtári katalóguskártyák tartóssága.)

A katalóguskártyák sokszorositására vonatkozó vizsgálat is befejeződött. Ennek első szakaszában a katalóguskártya sokszorositására szolgáló jelenlegi eljárásokat és berendezéseket vették szemügyre, megállapitották az egyes eljárások költségeit, valamint azt, milyen nyomtatott kártyák állnak rendelkezésre. A sokszorositás módját több könyvtárfajtában a helyszinen ellenőrizték. A vizsgálat második szakaszában uj sokszorositó berendezés szerkesztésének és gyártásának szempontjait tisztázták. A vizsgálatról szóló jelentés ugyan már elkészült, kiadásával azonban egyelőre még várnak. A legutóbbi időben ugyanis olyan fontos uj fejlemények következtek be a kártya-feldolgozás terén, hogy kivánatosnak látszik az ezen eljárásokra vonatkozó tájékoztatási anyag számbavétele is.

Befejeződött a könyvmásoló-berendezések összehasonlitó vizsgálata is. A vizsgálat kiterjedt mind a berendezésekre, mind a felhasznált anyagokra. Különös tekintettel voltak az ilyen kérdések megvilágitására; az expozició hatása az élességre és a kontrasztokra; az optimális mezőélesség és egyes papirok tartósságának meghatározása; a bekötött müvek vastagsága okozta egyenetlenségek; a megvetemedett fedőlap hatása a másolatok minőségére; a berendezés tisztitásához szükséges idő mennyisége; az élesség és az expózició szélességi értékek meghatározása más-más anyag esetében; különböző fényképmásoló papirok szinérzékenysége; emulzió-gyorsaság összehasonlitása; mező-megvilágitás térképezése. A program keretében húsz, főként kötött müvek másolására szolgáló berendezést vizsgáltak meg. A jelentést 1962 januárjában tették közzé. (Photocopying from bound volumes. A study of machines, methods and materials. - Kötött könyvekből való fénymásolás. Gépek, eljárások és anyagok vizsgálata.)

A könyvkölcsönzés-nyilvántartásra vonatkozó vizsgálat során száznégy reprezentativ jellegü iskolai, szak,- közmüvelődési, főiskolai és egyetemi könyvtárban elemezték az alkalmazott eljárásokat. A vizsgálat kiterjedt mind a nyilvántartás módjára, mind pedig a felmerülő költségekre. Olyan eljárásmód egy sem akadt, amely változtatás nélkül minden könyvtárfajtában egyaránt lenne alkalmazható. A jelentést 1961 juliusában tették közzé. (Study of circulation control systems - Könyvkölcsönzés-ellenőrzési eljárások vizsgálata.)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A jelentésben ismertetett eljárásokat időnként az időközben alkalmazott uj eljárások közlésével fogják kiegésziteni. Az összesitő jelentésen kivül külön-külön kézikönyvben foglalták össze az egyes könyvtárfajtáknak leginkább megfelelő nyilvántartási eljárások leirását.

Kiemelkedik a kölcsönzés-nyilvántartási eljárások közül a Little Giant (Kis Óriás) elnevezésü önmüködő nyilvántartó berendezés. Erre vonatkozóan a szabadalmi igényt már bejelentették és ajánlat is érkezett a berendezés sorozati gyártására vonatkozóan. A készülék főként közmüvelődési könyvtárak céljaira szolgál.

A könyvtártüzre és könyvtár-biztositásra vonatkozó vizsgálat során a mai tüzvédelem hatásosságának megállapitása végett könyvtárak tüzoltó-berendezéseit, tüzvédelmi eljárásait tanulmányozták. Tüzeset kisérleteket is végeztek különféle tipusu és szerkezetü könyvtárakban és számbavették az ismertebb könyvtártüzekből levonható tanulságokat. Megállapitották a könyvtárbiztositás alapelveit. A programról szóló jelentést könyvtári kézikönyv alakjában tették közzé 1963. juniusában. (Protecting the library and its resources: A guide to physical protection and insurance. A könyvtár és állományának védelme. Tájékoztató a könyvtár fizikai védelméről és biztositásáról.)

A könyvkötészeti minőségi előirások elkészitésének programja keretében negyvennégy könyvtárat látogattak végig. Ennek során a könyvtárak könyvkötészeti szükségleteit, valamint azon könyvkötés-kategóriákat vették számba, amelyekre vonatkozóan teljesitmény-előirásokra van szükség. A vizsgálat jelenlegi, második szakaszában a következő feladatok várnak megoldásra:

1. könyvtári és kiadói kötés-fajták kipróbálására szolgáló berendezés és eljárás, valamint teljesitmény-szabványok kialakitása;

2. öt könyvtári kötés-fajtának, nevezetesen: erős igénybevételt kibiró, nagyformátumu, kevéssé használt, zenemü-anyag, szépirodalmi anyag kötésének szabványa és minőségi előirása;

3. általános kiadói kötés, erőteljesebb gyermek-könyv kötés, sulyos és könnyü előkötés (prebindings) szabványa és minőségi előirása.

Sikerült olyan készüléket kialakitani, amely mintegy 80–90 %-ban utánozni tudja a könyv használat közben bekövetkező fizikai romlását. A berendezés segitségével összesen 500 db. könyvvel folytattak kisérletet. Ezek során kiderült, hogy az A-osztályu kötésfajta 4-6-szor annyi ellenállást tanusit a károsodással szemben, mint a közönséges kiadói kötésfajták. Mintegy huszonhat egyetemi könyvtár közönséges könyvtári használat során is tapasztalatokat gyüjt a kétfajta kötés összehasonlitására.

Kialakitották a könyvek szállitására alkalmas könyvtáskának a prototipusát is. Az összetolható könyvtáska kanavász-akasztókkal és Velcro-erősitőkkel van ellátva, ugyhogy ugyanaz a táska több könyvméret-fajtának szállitására is alkalmas. A belső rögzités következtében a könyv tulajdonképpen mozdulatlanul, függőhelyzetben van s igy semmiféle károsodás sem érheti. A laboratoriumi kisérletek során kitünt, hogy még a legbrutálisabb igénybevétel esetén sem sérültek meg benne a kötött folyóirat-csomók. A könyvtartó-táska négy méretben készül; sorozati előállitására a tárgyalások most vannak folyamatban.

Kialakitottak - három méretben - brosura-dobozt is. Előnye többek között, hogy lapos állapotban szállitható. Ez a doboz-fajta a piacon már kapható.

1964. februárjára tervezték vulkánfiber lemezből készülő kézirat-dobozok kialakitását. A doboznak a következő tulajdonságokkal kell rendelkez-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nie: alacsony mérvu savtartalom, tüzbiztonság, féreg- és penészmentesség.

Bár a LTP egyik legelső vállalkozása volt a jobbminőségü napilaptartó keret kialakitása, az első prototipusok nem voltak megfelelőek. Csak a negyedik év végére sikerült a megfelelő tipust előállitani. Sorozati gyártására a tárgyalások most vannak folyamatban.

A mikrofilmekről való teljes nagyságu pozitiv másolatok készitésének jelenlegi eljárásaival, berendezéseivel foglalkozó program eredményeiről a következő jelentés számolt be; R. Hawken: Enlarged prints from library microforms. /Könyvtári mikroformátumok nagyitása/.

Folyamatban van olyan "mikrofilm- megtaláló" olvasóberendezés kialakitása, amivel a pergő mikrofilm-tekercs abban a pillanatban megállitható, amikor a kivánt mikrofilm-kocka levetitődik.

Több kisebb (igy például ragasztóanyagokra, filmfelületeket védő anyagokra stb. vonatkozó) vizsgálaton felül néhány nagyobb jellegü programot a LTP müködésének negyedik éve folyamán inditottak el. Ezek közül kiemelkednek a következők:

Könyvtári butorzat kézikönyvének szerkesztésére adtak ki megbizatást. A kézikönyv magában foglalja a könyvtári butorzat minden fajtájának kialakulását, szemléltető ábrákkal történő leirását, illetve ismertetését. A butorzat beszerzésének módjáról külön fejezet fog szólni.

Ugyancsak kézikönyvet kivánnak szentelni a könyvtári épületek padlózatának és a padlózat beboritására szolgáló anyagok ismertetésére.

Külön program foglalkozik annak a kérdésnek vizsgálatával, miképpen lehetne az Amerikai Egyesült Államokban kevésbé elterjedt mikrocsik terén megfelelő szabványt kialakitani, másrészt pedig a mikrocsik alkalmazását szélesebb területeken biztositani.

Befejeződött az a vizsgálat, ami olyan könyvtargonca - görgők kipróbálására irányult, amelyek nagyobb terhelésü könyvtargoncáknak szőnyeggel fedett padlózaton való mozgatására is alkalmasak. Legmegfelelőbbnek a kemény gumi, illetve plasztik anyaggal fedett görgők mutatkoztak.

Az ALA 1961 őszén külön bizottságot állitott fel az ugynevezett Barrow-féle tartóspapir további tökéletesitésére, felhasználására és teljesitményszabványok kialakitására.

Az American Standards Association Z85 osztálybizottságának első számu albizottsága elkészitette az acél könyvállványok tervezetét.

•

A Council on Library Resources az eredetileg rövidebb müködési időre tervezett Library Technology Project tevékenységét 1966. junius 30-ig meghosszabbitotta. Az ALA is tervbevette a LTP anyagi támogatását -évről évre növekvő arányban. 1962 őszétől kezdve könyvtárosokból álló hat tagú új tanácsadó bizottság támogatja a LTP-t munkásságában.

* * *

A Library Technology Project évi jelentesei P 127 raktári jelzeten találhatók a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Bóday Pál

KATALÓGUSCÉDULÁK ELŐÁLLITÁSA XEROX - OFFSET ELJÁRÁSSAL

Az itt következő összefoglalás négy évvel ezelőtt végzett kisérlet-sorozat eredményeit és problémáit adja.

A kisérlet egyes részei (pl. a Magyar Nemzeti Bibliográfia uj előállitási módja) napi gyakorlattá váltak, egyes eljárásokat (pl. az egyedi katalóguscédulák xerografikus-offset uton történő előállitása) néhány helyen vezették be csupán és egyes elgondolások (pl. a központi cédula- és lemezellátás leirt módja) nem valósultak meg.

A kisérlet végrehajtói négy évvel ezelőtt is tudták azt, hogy mind a bibliográfiai kiadványok publikálása, mind a katalóguscédulák előállitása terén vannak világszerte különböző, sokkal magasabb fokon gépesitett, sőt automatizált elgondolások is. Ma (négy év e téren rendkivül nagy idő) a kérdés megoldására rendkivüli ötletes módszereket alkalmaznak. (Az egyik ilyen koncepció a Kongresszusi Könyvtár automatizálási programja keretében megvalósulás előtt lévő módszer.)

Mindezek ellenére ugy látjuk, hogy az 1960/1961-es kisérleteink elgondolásai ma sem időszerütlenek; számos technológiai megoldást is időszerünek látunk.

Azoknak, akik a kérdéssel részletesebben akarnak foglalkozni, a lábjegyzetekben idézett jelentések és összefoglalások a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban rendelkezésükre állnak.

A Magyar Nemzeti Bibliográfia (MNB) uj, xerografikus-offset uton történő előállitásának előmunkálataihoz (1) kapcsolódott az a gyakorlati kisérlet a katalóguscédulák központi előállitásával kapcsolatban, amit néhány évi elméleti vizsgálódás és kisérlet előzött meg.

A kisérlet eredményeinek összefoglalására 1961. márciusában került sor. (2)

A kisérlet további irásos eredménye volt a "Katalóguscédulák sokszorositásának reformja" (3) c. jelentés, amit az OSZK Kollégiuma vi-

(1) A Müvelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának akkori vezetője, Szekeres Pál és az OSzK főigazgató helyettese, Sebestyén Géza a Könyvtártudományi és Módszertani Központot bizta meg 1960 végén az előmunkálatok elvégzésével. A munkálatok irányitására e sorok iróját kérték fel. A munkálatokban több közreműködő között jelentős részt vállalt Horváth Magda, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetője, Hoffer Rezsőné, az OSzK Bibliográfiai osztályának munkatársa és Kiss Eszter, a KMK sokszorositó részlegének munkatársa.

1961. február 2-án az OSzK Szakszervezeti Bizottsága által rendezett ankéton vitatták meg a kisérletről készült összefoglaló jelentést: BÓDAY Pál: Előzetes jelentés a Magyar Nemzeti Bibliográfia előállitási kisérletéről. Bp. 1961. [7] lev. 4, 38 p. Ábrákkal. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1382 számon található.

(2) BÓDAY Pál: Ujitási javaslat nyomtatott katalóguscédulák előállitására. Bp. 1961. 17, 2 p. 2 t. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1804 számon található.

(3) BÓDAY Pál - HORVÁTH Magda: A katalóguscédulák sokszorositásának reformja. Tervezet a katalóguscédulák xerografikus-offset uton történő előállitására. Bp. 1961. [1], 5,5 lev. 4 t. Táblázatokkal, grafikonokkal. - A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1735 számon található.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

tatott meg 1961. julius 27-én. Ez a jelentés arról számol be, hogyan készült 384, az MNB kurrens füzeteiben regisztrált mü cimleirásáról 13 957 db. katalóguscédula xerográfikus-offset uton.

Központi cédulaellátás

A kisérletek dokumentált, számitott és feltételezett eredményeit itt nem részletezzük; ezeket tartalmazzák a hivatkozott források. Röviden ismertetjük az elgondolás lényegét.

Az MNB irószedőgéppel (Vary-Tiper) készült cimleirásait (1. ábra) kellene felhasználni a központilag terjesztett katalóguscédulákhoz. Az előállitás offset uton (rotaprint géppel) történne. Ez azt eredményezhetné, hogy egy-egy mü katalóguscédulája elkészülhetne az MNB füzeteinek megjelenése előtt vagy azzal egyidőben.

Az eredeti elgondolás szerint ezeket a katalóguscédulákat a nemzeti könyvtermést feldolgozó nemzeti könyvtár, az Országos Széchényi Könyvtár állitaná elő és terjesztené a megfelelő módon és mennyiségben. (Az ilyen megoldásra több jó és rossz külföldi példa állott rendelkezésünkre.)

Egyedi cédulasokszorositas

Az OSzK Kollégiumán 1961. juliusában megtárgyalt kisérlet azt a célt szolgálta, hogy az egy könyvtár részére történő xerográfikus-offset eljárás járható és gazdaságos ut-e ?

Az eredmények az időráfordität illetően a következőket mutatták:

384. az MMB-ben szereplő müről készült 13 957 cédula előállitása

xerografikus-offset eljárással . . . . . 2 880 percet

adrémával . . . . . 4 976 "

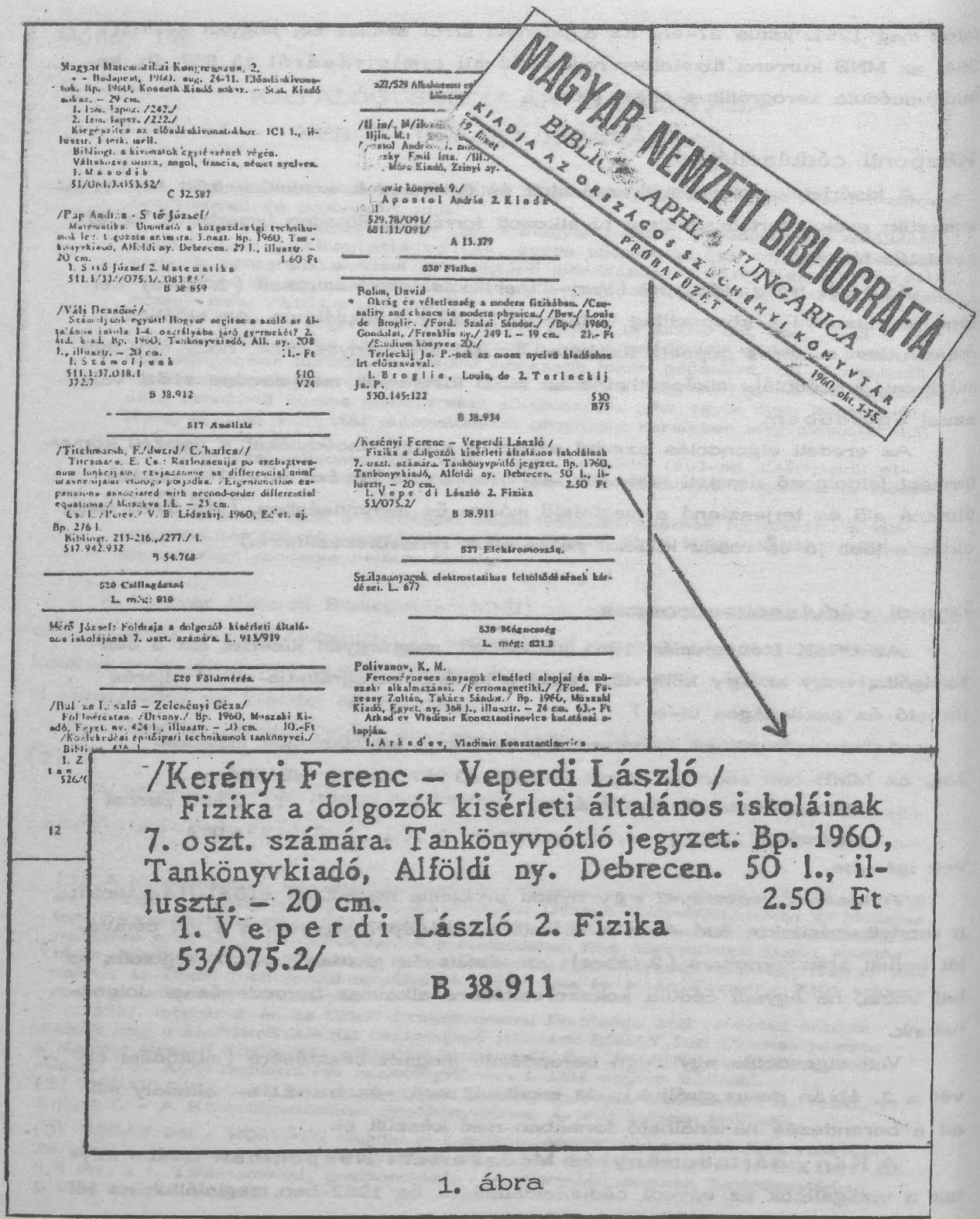
vett igénybe.

A kisérlet végeztével egy nyitott probléma maradt az előállitás terén: a rendelkezésünkre álló A 4-es méretü nyomógépen egyszerre 4 mü céduláját kellett sokszorositani (2. ábra); az ideális és gazdaságosabb megoldás az lett volna, ha egyedi cédula sokszorositására alkalmas berendezéssel dolgozhatunk.

Volt elgondolás egy ilyen berendezés megszerkesztésére (müködési elvét a 3. ábrán demonstráljuk), de rendkivül sok -és banális- akadály miatt a berendezés használható formában nem készült el.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központban tovább folytak a vizsgálatok az egyedi cédulaelőállitásra és 1962-ben megtaláltuk az akkori - és jelenlegi körülményeink között is - legjárhatóbb utat. A közönséges

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

/Kerényi Ferenc – Veperdi László /
Fizika a dolgozók kisérleti általános iskoláinak 7. oszt. számára. Tankönyvpótló jegyzet. Bp. 1960, Tankönyvkiadó, Alföldi ny. Debrecen. 50 l., illusztr. – 20 cm. 2.50 Ft
1. Veperdi László 2. Fizika
53/075.2/
B 38.911

1. ábra

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

2. ábra

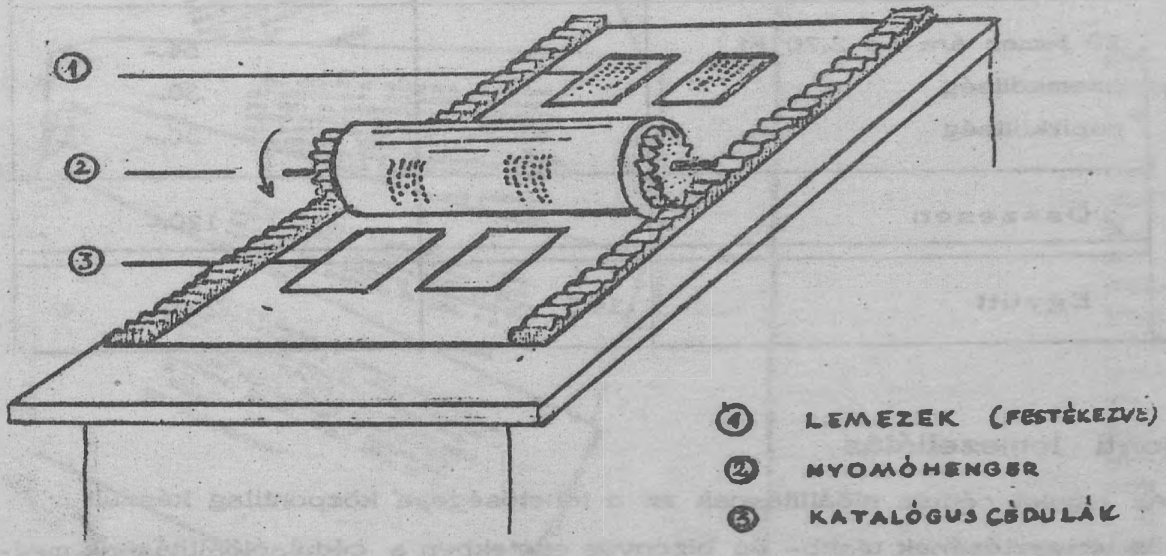
/Il in/, M/ihail/
Ijin, M.: Hány óra? /Szocrúj czasz?/ /Ford. Apostol András. A modern órák c. fejezetet Kiadzierszky Emil irta. /Ill./ Hegedüs István./ Ep. 1960, Móra Kiadó, Zrinyi ny. 1/3 l. – 17 cm.
10.- Ft
/Buvár könyvek 9./
1. Apostol András 2. Kiadzierszky Emil
529.78/091/ 520
681.11/091/ 126
A 13.379

/Kerényi Ferenc – Veperdi László /
Fizika a dolgozók általános iskolái általános iskolái 7. oszt. számára. Tankönyvpótló jegyzet. Ep. 1960, Tankönyvkiadó, Alföld ny. Debrecen. 50 l., ill. – 20 cm. 2.50 Ft
1. Veperdi László 2. Fizika
53/075.2/
B 38.911

USz-28 szecskavágó kezelési és karbantartási utasitása. /Fel. szerk: Kohó- és Gépipari Minisztérium Mezőgépfejlesztési Intézet./ Kiad. a Szombathelyi Mezőgazdasági Gépgyár. Szombathely 1960, Szombathelyi ny. 33 l., 1 t. – 21 cm.
1. Kohó- és Gépipari Minisztérium Mezőgépfejlesztési Intézet 2. Szombathelyi Mezőgazdasági Gépgyár
631.363.3/082.96/
C 12.987

Bohm, David
Okság és véletlenség a modern fizikában. /Causality and chance in modern physics./ /Ford./ Louis de Broglie. /Ford. Szanyi Sándor./ /Ep./ 1960, Gondolat, /Franklin ny./ 249 l. – 19 cm. 21.- Ft
/Szellem könyvek 20./
Terleckij ja. P.-nek az orosz nyelvü kiadáshoz irt előszavával.
1. Broglie, Louis, de 2. Terleckij Ja. P.
530.145:122 530
B75

3. ábra

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A 4-es rotaprint gep hengerére minden különösebb átalakitás nélkül egyenként ráhelyeztük az A 4-es lemezből felvágott cimleirásokat és igy sokszorosi - tottuk.

Ezzel az eljárással készülnek 1963 végétől a Könyvtártudományi Szakkönyvtár (4. ábra) és 1964 közepétől az OSzK Zenemütárának katalóguscédulái. (L. 201-202. oldalakon)

Költségszámitás

Az egyedi cédulaelőállitás munka- illetve költségigényét 120 müről xerografikus-offset uton előállitott katalóguscédulán mutatjuk be a Könyvtártudományi és Módszertani Központban folyó gyakorlat alapján:

	Munkafolyamat	időráfordítás (óra)	költség (Ft.)
Munka	20 lemez csiszolása	1.5	
	montázs	1.5	
	xerox-felvétel 20 lemezre	1.5	
	20 lemez készitése	1.5	
	120 müről (egyedileg) cédulasokszorositás (müvenként 10-20 cédula)	8.5	
	Összesen	14.5	101.-
Anyag- és üzemköltség	20 lemez ára (á 2.70 Ft.)		54.-
	üzemköltség		30.-
	papirköltség		36.-
	Összesen		120.-
	Együtt	14.5	221.-

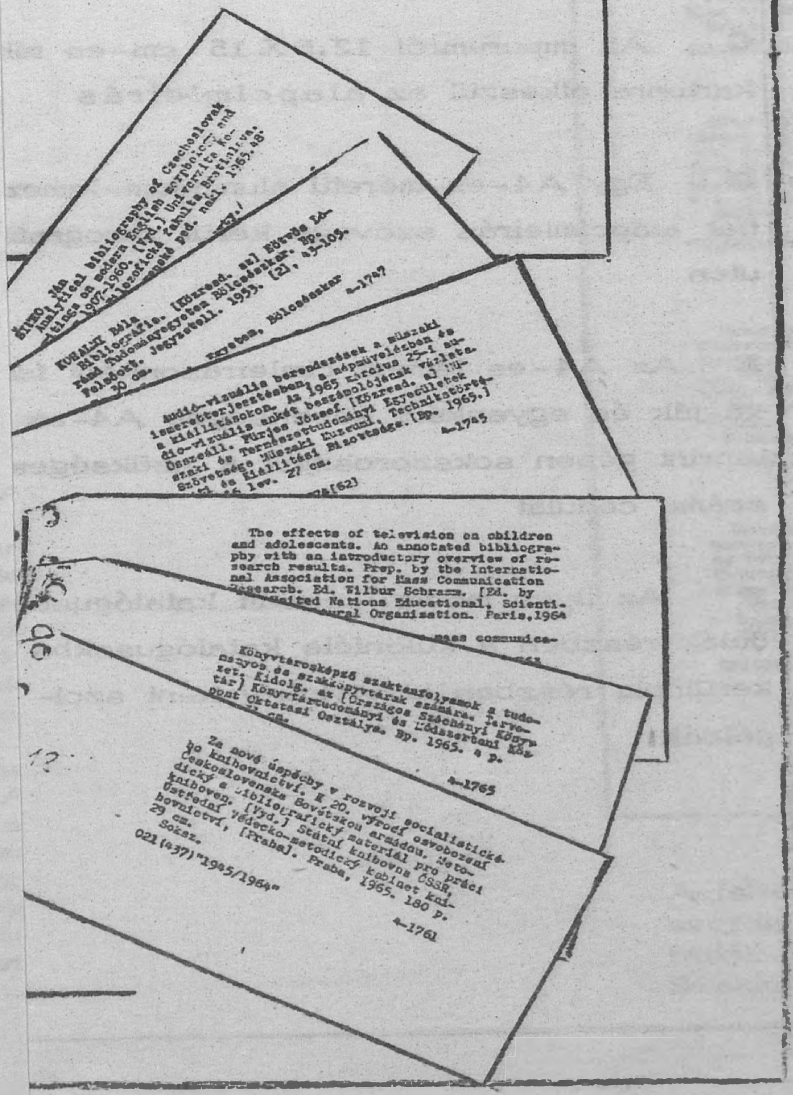
Központi lemezellátás

Az egyedi cédula előállitásnak ez a lehetősége a központilag készült cimleirás terjesztésének ujabb- és bizonyos esetekben a cédulaelőállitásnak meg-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

AKKÖNYVTÁRBAN

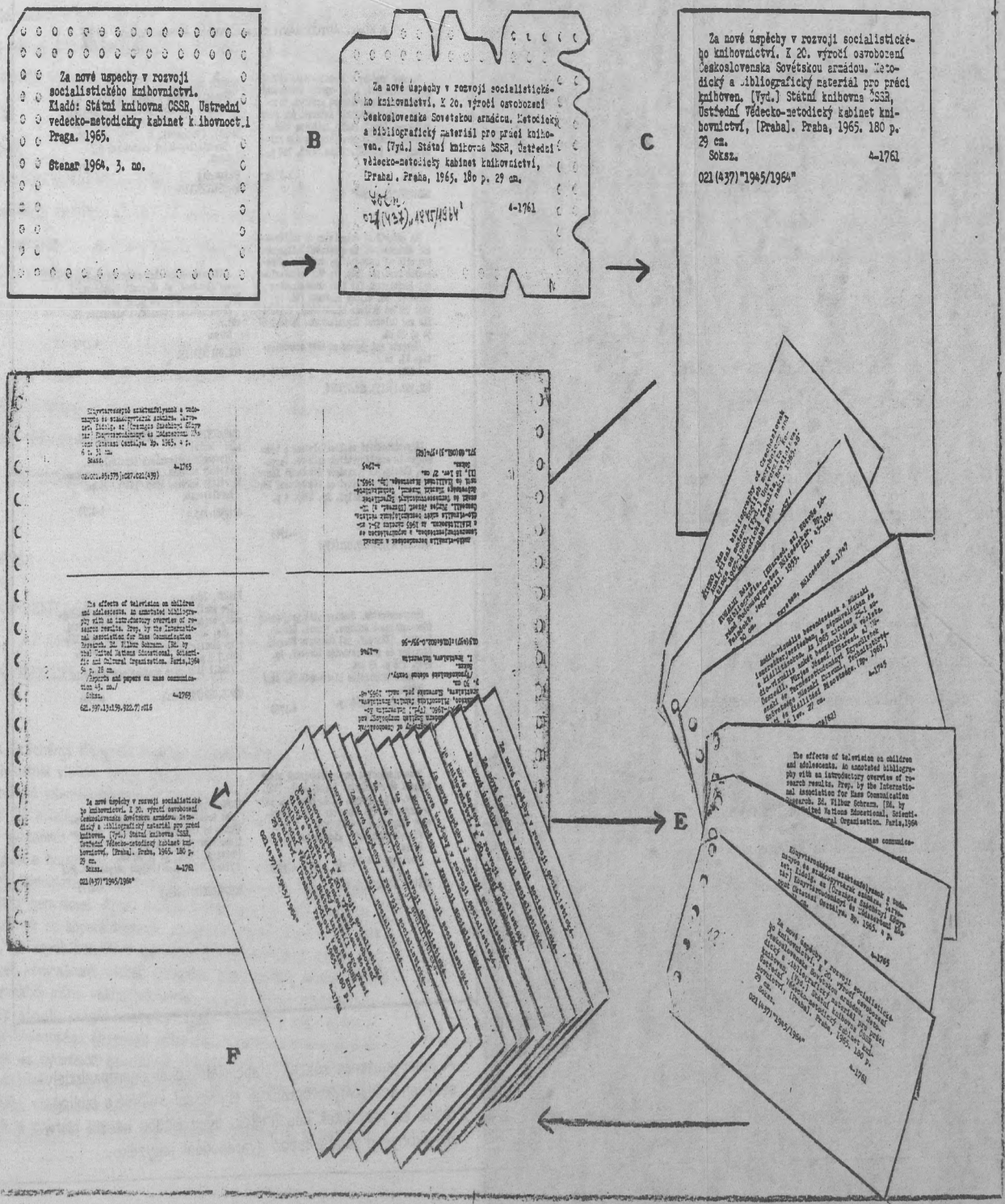
Za nové úspěchy v rozvoji socialistického knihovnictví. K 20. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. Metodický a bibliografický materiál pro práci knihoven. [Vyd.] Státní knihovna ČSSR, Ústřední Vědecko-metodický kabinet knihovnictví, [Praha]. Praha, 1965. 180 p. 29 cm.
Soksz. 4-1761
021(437)"1945/1964"

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

4. ábra

KATALÓGUSCÉDULÁK KÉSZITÉSE A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI SZAKKÖNYVTÁRBAN

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A 4-es
ráhelye
tottuk.
E
könyvtá
dulái. (

Költség
Az
xerografi
dományi

Munka	
	2
	n
	x
	2
	1
	s
	1

Anyag- és üzem-költség	
	2
	üz
	pa

Központi
Az e
cimleirás te

MÁNYI SZAKKÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYÁBÓL 127

cialistické-
osavbození
ou. Moto-
l pro práci
na ČSSR,
inet kni-
5. 180 p.

4-1761

(MARKOS Béla)
Vendéglátóipari szakbibliográfia. 600 válogatott cím könyvtárunk állományából. [Közread. a] (Belkereskedelmi Kutató Intézet), [Budapest]. Bp. 1965. 85 p. 27 cm.
/Szakbibliográfiai kiadványok 6./
Sokasz.
64.024:016
64.024:017.11(439)

4-1768

children
bibliogra-
iew of re-
nternatio-
unication
(Ed. by
l, Scienti-
Paris,1964

communica-

4-1763

A tudományos kutatás helyzete és fejlődése. [Közread. a] Központi Statisztikai Hivatal. Bp. 1965. 72 p. 29 cm.
/Statisztikai időszaki közlemények 72. köt./
Sokasz.
001.891(439):31

4-1769

nok a tudo-
ira. Terve-
ihányi Könyv
iszerbeni Köz
965. 4 p.

4-1765

(HANAKOVIČ, Štefán - KUNUC, Alojz - BÁLENT, Boris)
Slovenská knihovnícka terminológia. Výkladový slovník. [Vyd.] Matica slovenská. [Martin]. Martin, 1965. 164 p. 26 cm.
Kefelevonat.
02(038)=815.4

4-1770

i gyüjtemény
k. Gáspár
us Műszaki
pest. Bp.

ok 76. sz./

4-1766

FRANTZ, John
The small public library - its establishment, organization, and development. (Publ. by the) American Library Association, Library Administration Division. (Chicago, 1963.) 8 p. 28 cm.
/Small libraries project pamphlet 2.no./
027.5.022(73):021.1

4-1774

latok ultra
okkal. (Vál.
Közread. az]
Dokumentá-
p. 29 cm.
yek 64. sz./

4-1767

YOUNG, Virginia G.
The trustee of a small public library. (Publ. by the) American Library Association. Library Administration Division. (Chicago, 1962.) 16 p. 28 cm.
/Small libraries project pamphlet 3.no./
027.5.022(73):023.3

4-1775

szült alapcimleirásokat cserépzsindely-
rografikus eljárással különféle bibliog-
készithetők. Ilyen módon készül pl. a
llapos gyarapodási jegyzéke.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

felelőbb- módját eredményezheti: a központi lemezellátást.

A központi szerv- az általunk feltételezett esetben a nemzeti könyvtár-egy-egy mü cimleirásáról nem a megfelelő mennyiségü cédulát, hanem egy lemezt küld. amiről a könyvtár (pl. hálózati központ) a szükséges mennyiségü (esetleg szinü) cédulát készitheti. (L. 4. ábrán E). A központilag küldött lemezre a saját vagy hálózati szakkönyvtárának különféle jelzeteit irógéppel ráirhatja.

Következtetések

1. A nagypéldányszámban (tehát központi cédulaellátás céljaira) történő katalóguscédula előállitás gyors és olcsó módjának látszik az MNB cimleirásaiból a xerografikus-offset eljárás. További előnye az eljárásnak, hogy utólagos igények kielégitését is lehetővé teszi.

2. Kispéldányszámban (tehát egy könyvtár vagy egy könyvtári hálózat számára) történő előállitás xerografikus-offset módja gazdaságosabb és gyorsabb az adrémával történő előállitásnál. Az, hogy egy cimleirást tartalmazó lemezt a közönséges A 4-es rotaprint gépen lehet sokszorositani, lehetővé teszi a sok esetben alkalmasabb központi lemezellátást.

Kecskeméti István

KORSZERÜ CÉDULASOKSZOROSITÁSI ELJÁRÁS AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR HANGLEMEZKATALÓGUSÁNAK SZOLGÁLATÁBAN

Az Országos Széchényi Könyvtár hanglemez-gyüjtése még egy évtizedes multra sem tekinthet vissza, ennek megfelelően az állomány jelenlegi mennyisége sem mondható jelentékenynek: az egyelőre még nem kodifikált, de a gyakorlatban már élő kötelespéldány-szolgáltatás és a vételből, ajándékból, cseréből történő gyarapitás máig sem eredményezte a 2 000 egység tullépését. Ehhez képest a hanglemez-gyüjtemény különféle (állományvédelmi, állománygyarapitási., feldolgozási, szolgáltatási) apparátusai sem jelentkeztek mindezideig sürgető igényekkel. Annál inkább kellett azonban már eddig is foglalkoznunk ezeknek az apparátusoknak megtervezésével, hiszen ezeknek létrehozása, az egyéb könyvtári apparátusok megalkotásával együtt, nem halasztható nemzeti könyvtárunk várbeli otthonába költözésének időpontján tul.

Az, ami a tervekből máris valóra válhatott: egy modern hanglemezkatalógus alapjainak megteremtése. Talán ismeretes, hogy a hanglemez-cimleirások hosszusága átlagosan kétszeresen-háromszorosan is meghaladja a könyvek és nyomtatott zenemüvek cimleirásainak terjedelmét. Gondoljunk csak arra, hogy pl. egy teljes operafelvétel bibliográfiai adatai között a mü zeneszerzőjén, cimén, szövegiróján, valamint a gyártás helyén, évén, a gyártó cég nevén a gyártási számon, a fordulatsebességen és a méreten ki-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

vül a szerepnevek és szereplők egész sorát kell felvonultatni: énekesek, együttesek és karmester nevét egyaránt; szövegkönyv vagy ismertetőfüzet mellékelése esetén ennek szerzőjét is meg kell említeni.

Az uj xerografikus offset és a hagyományos adréma-eljárással készült katalóguscédulák reprodukcióinak összehasonlitása képet ad arról, hogy milyen nagyfoku előnyt jelent az uj eljárás a régivel szemben.

Ugy tünik, hogy a könyvtár valamennyi dokumentumfélesége közül éppen a hanglemez az, melynek bibliografizálási igényei ezt az uj cédulasokszorositási eljárást a legmeggyözőbben indokolják. A módosithatatlan betühely-méretekkel, sorhosszuséggal és sorszámmal dolgozó adréma maximális cédulafelület-kapacitása a mi erősen elhasznált gépeinken nemigen terjed tul a soronként 45 n-et magábanfoglaló 8 soron, ami cédulánként kereken 360 n terjedelmet jelent. A xerografikus kicsinyitést igénybevevő eljárás ezt a régi kapacitás-maximumot mintegy 2.3-szeresre megnöveli, hiszen a soronkénti n-szám 55-re, a sorok száma 15-re, a cédula teljes n-száma 825-re emelhető anélkül, hogy az az olvashatóság vagy kezelhetőség (rendszó-aláhuzások) rovására menne. Hogy mindezek után mit jelent, mit nyujt egy ilyen hanglemezkatalógus, azt könyvtárosok számára talán felesleges is részletesen elemezni. Néhány szóval mégis jellemeznénk azt a változást, amit nemzeti könyvtárunk hanglemeznyilvántartási rendszerében előidéz.

Mindezideig két gépelt példányban készültek hanglemezcimleirásaink. 15x12 cm méretü kartonokra. Éppen a terjedelem okozta nehézségek miatt ezekről a leirásokról szabványméretü adréma-katalóguscédula nem készült, hanem az emliett nagyobb méretü gépelt kartonokat használtuk fel megfelelő méretü dobozokban a nyilvántartás céljaira. Ennek hátrányai nyilvánvalóak: legfőbbek közülük a dobozok kezelésének kényelmetlensége, s a még ennél sokkal fontosabb hátrány: a müvek csak egyetlen rendszó alapján kerülhettek a nyilvántartásba (a gépelt cédulák másolataiból leltári szám szerinti nyilvántartást készitettünk.)

Az uj sokszorositási eljárás igénybevételével a hanglemezkatalógus-cédulákat is szabványfiókokban helyezhetjük el és élhetünk a betürendes keresztkatalógus minden előnyével. Az uj eljárás igénybevételének főelőnye tehát egyrészt az, hogy a hosszu cimleirások is tulnyomórészt egyetlen szabványkatalóguscéduláp elférnek, másrészt pedig, hogy a könyvtári rendszóknak egy egészen uj és különleges neme, az itt annyira fontos előadómüvész - katalógus is egyazon munkafolyamat keretében beépülhet a betürendes nyilvántartásba.

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI SZAKKÖNYVTÁR

NYÁRI NYITVATARTÁSI RENDJE
(julius 1. - szeptember 1.)

hétfő - péntek 9-17 óráig
szombat 9-13 óráig

Cime: Budapest, VIII. Muzeum u. 3.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbizásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT 1965. ÉVI KIADVÁNYAI

I. FÉLÉV

Lapunk idei első számában (72-76.p.) közöltük a KMK 1964-ben megjelent kiadványainak jegyzékét. - Az alábbiakban az 1965. első felében megjelent kiadványok és összeállitott dokumentumok listáját adjuk. (A csillaggal jelölt kiadványok már csak a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban állnak rendelkezésre - könyvtárközi kölcsönzésre is.)

[Congresso Internazionale sulla Documentazione e l'Informazione Scientifico-Tecnica, Roma, 1964].
A római Nemzetközi Dokumentációs Kongresszuson elhangzott előadások bibliográfiája. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 14 p.
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2275 számon található.

**
Gyermekkönyvtárosok cimjegyzéke. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 11 p.
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 2-1778 számon található.

Az International Federation of Library Associations /IFLA/ Rómában. 1964. szept. 14-18-án tartott 30. ülésszakának határozatai. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp.1965. 8 p.
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2303 számon található.

**
A közmüvelődési könyvtárak harmadik ötéves terve. Vázlat. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 13, X p.
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2367 számon található.

Meeting of the Methodological Departments of the Hungarian Learned and Special Libraries, Budapest, 1964.
[Relations and discussion.] (Prep. and the bibliography is compil. by László Bereczky.) - Centre for Library Science and Methods. Bp. 1965. 20 p. - Bibliogr. 14-20. p.
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2341 számon található.

Metodicseszkoe Szovescsanie Vengerszkih Naucsnüh i Szpecial'nüh Bibliotek, Budapest, 1964.
[Referatü i diszkusszszija.] (Podg. i bibliografiju szoszt. L[ászló] Berecki. Izd. Centr bibliotekovedenija i metodicseszkoj rabotü.) Bp. 1965. 102. p. - Bibliogr. 96-102. p.
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2340 számon található.

**
Néhány szocialista ország könyvtári viszonyszámai. A magyar könyvtárak főbb adatai. a/ Közmüvelődési, b/ Tudományos és szakkönyvtárak. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 6 p.
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2368 számon található.

**
Utmutató a Tolna megyei könyvtárak felülvizsgálatához. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 4 p. 6 t.
A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2445 számon található.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

SOROZATOK

BIKACSI Lászlóné: Kézikönyvtár a gyermekkönyvtárakban. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. 2. jav. kiad. Bp. 1965. 54 p. /A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai 4./

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 2-1776 számon található.

BATARI Gyula: Természettudományi, orvosi, sport, földrajzi kézikönyvek nagyobb közművelődési könyvtárak részére. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 44 p. /A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai 7./

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 2-1777 számon található.

Tudományos és Szakkönyvtárak Módszertani Tanácskozása, Budapest. 1964.

A - - [anyaga.] (Sajtó alá rend. és a bibliográfiát összeáll. Bereczky László.) - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 85 p. /A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai 8./ - Bibliogr. 80-85. p.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2339 számon található.

(A tanácskozás anyagának angol és orosz nyelvü fordítása sorozaton kivül jelent meg.)

[Egyetemes Tizedes Osztályozás.] Módositások az Egyetemes Tizedes Osztályozás röviditett táblázataihoz. /Fontosabb változások 1964. dec. 31-ig./ (Összeáll. Babiczky Béla.) - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 65 p. /Mell. a Könyvtári Figyelő 1965. 1.sz.-hoz./ - /A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai 9./

Kiegészités az ETO 1958-ban megjelent röviditett magyar kiadásához az 1964. dec. 31-ig bekövetkezett változások alapján.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2449 számon található.

ISZLAI Zoltán - VARSÁNYI Endréné: Hirlapok és folyóiratok beszerzése és kezelése közművelődési könyvtárakban. - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 93 p. illusztr. /A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai 10./

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2441 számon található.

KÖNYVTÁROSKÉPZÉS

(GERŐ Zsoltné - VARSÁNYI Endréné): A közművelődési könyvtári munka ismeretei. /Tankönyv./ - OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1965. 239 p. illusztr. - /Alapfoku könyvtárosképzés./

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 3-2473 számon található.

** Könyvtárosképző szaktanfolyamok a tudományos és szakkönyvtárak számára. Tervezet. Kidolg. az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Oktatási Osztálya. Bp. 1965. 4 p. 6 t.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-1765 számon található.

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ. 11. évf. 1965. 2-3. sz. Kiadja a Könyvtártudományi és Módszertani Központ. F.k.: Barabási Rezső Szerkeszti: Bóday Pál. Példányszám: 600 1965. junius 28. Terjedelem: 8 A5 iv. Készült az OSzK házi sokszorositójában (Bp. V. Guszev u. 1.) F.v.: Müller Jánosné.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban